aziz nesin

AH BİZ EŞEKLER



16. BASIM
110.000 Kitap

AH BİZ EŞEKLER

AZİZ NESİN

AH- BİZ EŞEKLER

Ah. biz! Ah biz eşekler... Biz eşek milleti de eskiden, siz insan milleti gibi konuşurmuşuz. Bizim de kendimize göre bir dilimiz varmış. Konuşmamız, müzik denli güzel, uyumlu, kulağa tatlı gelirmiş. Ne güzel konuşur, ne türküler söylermişiz. Biz eşek olduğumuzdan, sîzler gibi insanca değil, eşekçe konuşurmuşuz. Ama eşekçe, yumuşak, tatlı uyumlu zengin bir dilmiş.

Biz eşek milleti eskiden, şimdi olduğu gibi anırmazmışız, sonradan anırmaya başlamışız.

Şimdi, biliyorsunuz, bütün isteklerimizi, duygularımızı, algılarımızı acılarımızı, sevinçlerimizi, birbirimize ve siz insan efendilerimize anırarak anlatmaya çalışıyoruz.

Anırmak nedir? «Aaa-ii, Aaaa-ii» diye arka arkaya bir kalın, bir ince, ağızdan iki uzun heceli ses çıkarmak. Anırmak işte bu... Bizim o zengin dilimiz, şimdi kala kala, bu iki heceli tek sözcüğe kaldı. Bir yaratık, bütün duygularını tek sözcükle nasıl anlatabilir!..

Nasıl olup da o zengin eşekçe ölmüş, bir ölü dil olmuş, sonra biz eşekler anırmaya başlamışız; bunu merak etmiyor musunuz? Merak ediyorsanız anlatayım. Kısacası, bizim dilimiz tutulmuş. Korkunç bir olayla aklımız başımızdan gidip de, dilimiz tutulunca, eşekçeyi tüm unutmuşuz. O günden sonra da yalnız anırarak. iki uzun heceyle bütün duygularımızı anlatmaya çalışmışız.

Biz eşeklerin dilimizin tutulması, epeyce eski bir olaydır. Eski kuşaktan bir yaşlı eşek varmış. Bigün, bu eski kuşaktan yaşlı eşek, kırlarda tek başına otlamaktaymış. Hem otlar, hem eşekçe türküler söylermiş. Birara burnuna bir koku gelmiş; ama güzel bir koku değil, kurt kokusu... Eski kuşaktan eşek, burnunu yukarı d:- kip, havayı derin derin koklamış. Hava, keskin keskin kurt kokuyormuş. Yaşlı eşek,

— Yok canım, kurt değildir... diye avunup otlamaya başlamış. Kurdun kokusu gittikçe artıyormuş. Belli ki kurt yaklaşıyor. Kurt yaklaşıyor demek, ölüm geliyor demek... Eski kuşaktan eşek,

— Kurt değildir, kurt değildir... diye kendini avutmuş. Ama kurdun kokusu da gittikçe Ağırlaşıyor. Yaşlı eşek hem korkuyor, hem de oralı değilmiş gibi görünerek, kendikendine,

— İnşallah kurt değildir. Kurt buraya nereden gelecek, nereden beni bulacak?., diyormuş.

Böylece kendikendini avutmaktayken kulağına sesler gelmeye başlamış. Ama güzel ses değil, kurt sesi... Yaşlı eşek kulaklarını dikip sesi dinlemiş; evet kurt sesi... Gönlü bitürlü kurdun gelmesine razı olmadığından,

— Yok canım, bu ses kurt sesi değil, bana öyle geliyor... der, otlamaya devam edermiş. Ama ses de gittikçe yaklaşıyor... Eski kuşaktan eşek yine avunurmuş:

— Kurt değildir. Hayır, bu ses kurt sesi olamaz!...

O korkunç ses. büsbütün yaklaşmış. Eşek kendikendine söylenirmiş:

— Yok, yok... Dilerim bu kurt olmasın... Kurdun başka işi yok da. buraya mı gelecek!...

Blyandan da yüreğini korku sardığından gözü çevresindeymiş. Bir de bakmış; karşı dağın tepesinde, sisler, dumanlar içinde bir kurt...

— A-h, demiş, bu benim gördüğüm, kurt değil başka bişey... Başını otlara sokmuş.

— Bana öyle geldi galiba, hayal gördüm. Evet, evet, hayal olacak...

Az sonra, çalıların arkasından koşan kurdu görünce, korkusu artmış. Ama kurdun gelmesini hiç istemediğinden, yine kendini kandırmaya çalışıyormuş:

— Kurt değildir, inşallah değildir. Başka yer kalmadı da burasını mı buldu gelecek?.. Gözlerim iyi seçmiyor da ondan... Çalıların gölgesini kurt sandım.

Kurt yaklaşmış. Aralarında eşek adımı ile üç-dört yüz adım kalmış.
Eski kuşaktan eşek,
— Aman Tanrım, yoksa bu gelen gerçekten kurt mu?.. Hayır, olamaz. Olmamalıdır.
Ah... Yok, yok, kurt değil... diye inlemeye bağlamış.
Kurtla aralarında elli adım kalınca, o yine cvunuyormuş:
— Şu karşımda gördüğüm yaratık kurt değildir inşallah... Canım, ne diye kurt olsun... Belki devedir, belki fildir, belki de başka bişey, belki de hiçbişeydir. Ben de herşeyi kurt görmeye başladım.
Kurt sırıtarak yaklaşmış, yaklaşmış. Aralarında ancak bikaç adım kalınca, yaşlı eşek,
— Biliyorum, bu gelen kurt değil, evet kurt değil, ama ben şuradan azıcık uzaklaşsam kötü olmaz... demiş.
Başlamış yürümeye. Başını geri çevirip bakmış, kurt sırıtarak, ağzının suları akarak arkasından geliyor. Eski kuşaktan eşek yakarmaya başlamış:
— Ulu Tanrım, bu gelen kurt bile olsa, kurt olmasın, ne olur... Kurt değil canım, ben de boşuboşuna korkuyorum.
Böyle deyip adımlarını açmış. Kurt da onu izliyormuş.
Kart eşek koşmaya başlamış. Kurt da onun ardından koşmuş...
Eşek,
— Ah, ben de ne budalayım... diyormuş, Yaban kedisini kurt sanıp kaçıyorum. Hayır, kurt değil...
Ayaklarının vargücüyle kaçıyor, biyandan da içinden şöyle geçiriyormuş:
— Kurtsa da kurt değildir... İnşallah değildir. Yok canım, ne diye kurt olsun...
Başını çevirip arkasına bakmış, kurdun gözleri ışılışıl yanıyor. Eşek dörtnala kaçar, hem de,
— Vallahi de kurt değil, billâhi de kurt değil... Allah belâmı versin ki kurt değil... diye söylenirmiş.
Eşek kaçmış, kurt kovalamış. Kuyruğunun dibinde, kurdun kızgın kızgın solumasını duyunca, yaşlı eşek kendikendine,

— Bahse girerim ki bu kurt değil... Kuyruk altımda solumalarını duyduğum bu yaratık kurt olamaz... diye söyleniyormuş.

Kurdun ıslak burnu, eşeğin apış arasına değince, yaşlı eşek de sıfırı tüketmiş. Bir de başını çevirip bakmış; kurt üstüne atıldı atılacak... Artık adım atacak gücü kalmayan kart eşek, kurdun sert bakışları altında kıpırdayamaz olmuş, oracıkta kalmış. Kurdu görmemek için gözlerini yumup,

— Kurt değil canım, boş ver... inşallan değildir. Sanki ne diye kurt olsun... diye kekelemiş.

Kurt, sağ kabasına bir pençe atınca, oracığa yıkılan eşek.

— Biliyorum, biliyorum, sen kurt değilsin. Arkamla oynama, gıdıklanıyorum. El şakasını da hiç sevmem... demiş.

Azgın, aç kurt keskin dişleri ile eşeğin sağrısını ısırmış, budundan büyük bir parça koparmış. Can acısiyle yere yıkılan eşeğin birden dili tutulmuş. Bildiği eşekçeyi, korkudan unutmuş. Kurt boynuna, gerdanına saldırmış. Eşeğin her yanından kanlar fışkırmaya başlamış. işte ancak o zaman eşek,

— Aaa kurtmuş... Aaaa o imiş... Aaa, o imiş!... diye bağırmaya başlamış. Kurt onu parçalar, o da dili tutulduğundan, yalnız,

— Aaa, o imiş... Aaa, oo-il... Aaa-iil... Aaa-iii!... diye bağırır, İnlermiş.

Kurdun dişleriyle parçalanan eski kuşaktan eşeğin dağı, taşı inleten son sözlerini bütün eşekler duymuşlar:

— Aaaa-iii, aaa-iii!...

İşte o günden sonra, biz eşek millei, konuşmasını, söyleşmesini unutmuşuz; her duygunuzu her düşüncemizi, anırtıyla anlatmaya başlamışız. O eski kuşaktan eşek, tehlike kuyruk altına girinceye dek, kendini avutup, kandırmamış olsaydı, bizler de konuşmasını bilecektik. Ah biz eşekler, ah biz eşek milleti... Aaaa-i, aaa-i, aaa-îi!...

GARBA AÇILAN PENCERE

Biz artık buna alıştık; tanınmış bir gazeteci, bir yazar, bir politikacıyla, bir yönetmenle birlikte bir geziye çıkmışsa, uğradıkları yerler
de o politikacı, o yönetmen nutuk çekmişse, gezi dönüşünde yazar herkese şöyle der:
— O nutku ben hazırlamıştım.

Öyle nutuklar dinlemişizdir ki, sonradan söylenilenlere inanmak gerekirse, o nutku, beş kişi, on kişi yazmış olduklarını İddia etmişlerdir. Hiç değilse, yazılmış olan nutku düzeltmişlerdir. Böylece, bizdeki siyasî nutukların çoğunun neden saçmasapan olduğu daha iyi anlaşılır.
Onun için politikacılar geziye çıkarlarken, en iyisi, dalkavukluklarına güvenseler bile, yanlarına gazeteci yazarlardan hiçbirini almamalıdırlar. Çünkü bunlar, onbinlerce kişi önünde politikacının coşkuyla oracıkta ezbere söyleyiverdiği nutku bile,
— Ben yazmıştım! diye sonradan övünürler.
Orada bulunanlardan daha kırkına varmamış bir gazeteci,
— Ben de çok nutuk yazmıştım zamanında, dedi, yazdığım nutuklarla Milletvekili seçtirdiklerini bile vardır. İlk nutkumu ondokuz yaşımdayken Müftü için yazmıştım.
Bu girişen sonra nutuk hikâyesini anlatmaya başladı:
— Bizim orası küçük yer, taşra vilâyeti... Küçük yerde büyük görünmek kolay oluyor. Ben de daha lisenin onuncu sınıfındayken, vilâyetin tek gazetesine başyazılar yazmaya başlamıştım. Herkes «Kalemi kuvvetli maşallah» diyordu.
Liseyi bitirdiğim yıldı. Bizim vilâyete demiryolu ulaştı, ilk tren gelecek. Herkeste bir hazırlık, bir hazırlık...
Müftü Efendi bizim uzaktan akrabamız olur. Bana bir haber gönderdi: «Aman bir nutuk yazsın, trenin geldiği gün okuyacağım...»
Müftü Efendi çok sayılan bir bilgin kişi. Çocukluğumuzdan beri büyük, küçük hep böyle duymuşuz. Bize göre, Müftü

Efendi’nin bilmediği hiçbişey yok. Gencimiz, yaşlımız buna inanmışız. Sanırım, Müftü Efendi o zaman yetmişini geçkindi. Bembeyaz uzun sakalı vardı. Evinden pek seyrek çıkardı. Taa uzaklardan ziyaretine gelirlerdi. Hemen hemen hiç konuşmazdı. Konuştuğu zaman da dudakları kıpırdar, sesi fısıltıyla çıkardı. Böylece ağzından dökülen her hece, ayrı bir değer kazanırdı. Bte onun çok derin bilgisini, bu susuşundan çıkarıyorduk.
En çok bildiği tarih, bizim ilim tarihiydi. Bütün il sınırları içinde geçmiş olayları bilirdi: Şu evde kimler yaşamış, neler yapmışlar, eski yangınları, BizanslIlar zamanını, Islâm ordusunun bu kenti zaptını, herşeyl, herşeyi bilirdi.
Bütün kent halkı Müftü Efendiyle övünür- dük. Vali. Belediye Başkanı filân, bunların hepsi Müftü Efendi'den çok sonra gelirdi. Büyüklerden biri şehrimize gelse, hemen ziyaretine gider, Müftü Efendi’nin elini öperdi.
İşte bu denli önemli kişi olan Müftü Efendinin, şehrimize ilk trenin gelişi günü yapılacak törende bir nutuk söylemesi gerekiyordu. O da bu çok önemli nutku yazma görevini bana vermişti. Bu işin ağırlığı altında ezildim. O yaşta, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirleri bile daha görmemişim, ilk trenin gelişinde neler söylemenin gerekli olduğunu bilmiyordum. Bütün bilgim, okuduğum bikaç kitaptan, gazete ve dergi yazılarından geliyor. Çok sıkı çalışarak üç günde, bir nutuk hazırladım. Müftü Efendi’ye amcamla gönderdim.
Trenin ilk gelişi günü büyük tören yapıldı. Bütün şehir halkı istasyona yığıldı. Lokomotif geldi. Kurbanlar kesildi, önce Vali bir nutuk söyledi, arkadan Müftü Efendi... Ben, Müftü Efendi’den daha heyecanlıydım. Nutkun hâlâ aklımda kalan parçaları aşağı yukarı şunlar:,
«Tren, garba açılan bir penceredir. Bu pencereden ziya girecek, yalnız ziya değil başka şeyler de girecek. Medeniyet, tekerleklerin üstüne binerek bize kadar geldi. Tekerlek ne demektir? Tekerlek, medeniyetin ayağıdır. Tekerlek olmasaydı, dünyada hiçbirimiz olamazdık. Biz

bugün tekerleklerin sayesinde ilerliyoruz. Şu tünele, şu dağların içine açılmış deliklere bakınız. Şu gördüğünüz delikten neler doğacak neler. Nurlu istikbal bizimdir.
Bu bir hazinedir. Eline geçirdiğin bu hazîneyi iyi kullan hemşehri! İyi kullanırsan, çok para kazanırsın, zengin olursun, itibarın artar.
Tekerlekler, raylar üzerinde kayacak. İşler eskisi gibi zor değil. Her seferi seni zengin edecek hemşehri! Kaç sefer olursa o kadar kârlısın...
iş yol açılıncaya kadardı. Bir kere yol açıldı ya, artık bütün hemşehrilerimiz bu yolun üstünden kolaylıkla gidip gelecektir. Mallarımızın değeri artacaktır. Sen de malının değerini, kadrini bil!...
Cumhuriyet sayesinde önümüze gelen bu malın kıymetini bilelim; binerken, üstüne basarken, içine girerken titremeliyiz. Dikkatli binmezsek bozulur, sonra bizden başkaları kullanamaz. Elin, yabancının malı değil ki hor kullanalim. Kendi malımız, bütün hemşehrilerimizin. Hepimizin ortak malınız.»

Ondokuz yaşında, taşra lisesini yeni bitirmiş bir genç başka ne yazabilir, işte böyle şeyler...
Müftü Efendinin nutku, umulandan da çok alkışlandı. Öbür nutukların hiçbiri, Müftü'nün nutkunun etkisini yapmadı. Alkış kıyamet... Herkes «Bizim Müftü gerçekten derin hoca...» demeye başladı. Doğrusu, Müftü Efendi de nutku hem iyi ezberlemiş, hem de güzel, heyecanlı söyledi.
O günden sonra, nerede bir tören, bir toplantı olsa. Müftü Efendiyi nutuk söylemeye çağırdılar. Müftü Efendi de her gittiği yerde hep o nutku tekrarlayıp durdu. Yalnız nutkun içinden «tren» kelimesini çıkarıyor, geri kalanlarını olduğu gibi söylüyordu. Nutuk herkese o denli güzel geldi ki, hiçbirimiz nutku tekrar tekrar dinlemekten bıkıp usanmıyorduk Cumhuriyet Bayramında, bir kereste fabrikasının açılışında, büyüklerden birinin şehre gelişinde, hep bu nutuk söylendi.

Ziya adında bir akrabamız var, babası çok zengin. Bunlar, İstanbul'dan bir gelin getirdiler. Görülmemiş, duyulmamış bir düğün yapıldı. Düğün ziyafetine; şehrin bütün ilerigelenleri çağrıldı. Biz de gittik. Aile çok mutaassıp, ama son derecede mutaassıp... Kadınlarla erkekler ayrı odalarda yemek yiyoruz. Ne de olsa gelin İstanbullu olduğundan, yemekten sonra kadın erkek hep bir araya toplanıldı. Müftü Efendi'nin konuşması için rica edildi. Doğrusu, Müftü Efendi konuşmak istemedi. Ama öyle zorladılar ki, adamcağız konuşmak zorunda kaldı. Ayağa kalktı, başladı konuşmaya:
«Muhterem hemşehrilerim!
Yeni kurulan bu yuva, garba açılan bir penceredir.»
Daha nutkun başında bir hoşnutsuzluk mırıltısı başladı. Ailenin pencereye, hele garba açılan pencereye benzetilmesi, bizim mutaassıp çevremizin insanlarını sinirlendirdi. Müftü Efendi gelini göstererek devam etti:
«Bu pencereden ziya girecek, yalnız ziya değil, başka şeyler de girecek...»
Zaten İstanbul'dan kız aldığı için yayılan dedikodulardan sinirli olan damat Ziya'nın ka
şı, gözü oynamaya başladı. Ziya'nın elleri titriyordu. Müftü Efendi devam etti:
«Medeniyet, nur gibi medeniyet, tekerleklerin üstüne binerek bize kadar geldi. Onu hepimiz kucaklayıp bağrımıza basacağız. Çünkü o hepimizindir.»
Sinirli, kızgın öksürüklerle nutuk kesiliyor du.
«İşte karşınızda tekerlek! Tekerlek ne demektir? Tekerlek olmasaydı, dünyada hiçbirimiz olmazdık. Tekerlek, medeniyettir. Biz bugün tekerleğe, medeniyetin tekerleğine kavuştuk.»
Damat Ziya elini arka cebine attı. Bir cinayet olabilirdi. Bu gergin havada Müftü Efendi, nutkuna devam etti:
«Şu tünele bakınız! Bu delikten neler doğacak, neler! Nurlu istikbal bizimdir.»

Yer yer yükselen mırıltıları, her zamanki gibi başarısının sesli gösterisi sanan Müftü Efendi, damat Ziya'ya dönerek şöyle dedi:
«Bu bir hazinedir! Eline geçirdiğin bu hâzineyi iyi kullan hemşehri! İyi kullanırsın çok para kazanırsın, zengin olursun, memlekette itibarın artar. İşler eskisi gibi zor değil artık. Her seferi seni zengin edecek. Kaç sefer olursa, o kadar kârlısın genç hemşehri!...»
Arkadaşları, damadın elini tutmasalar, kan dökülecekti. Kayınpeder, Müftü Efendi'nin ku- Icğına bişeyler söyledi. Müftü Efendi, başını salladı, nutkuna devam etti:
«iş, bir kere yol açılıncaya kadardır. Yol açıldı ya, herkes rahat rahat gidip gelecek. Arkadaş, cumhuriyetimizin sayesinde sahip olduğumuz bu kıymetli malın değerini bilelim; binerken, üstüne basarken, içine girerken titremeliyiz. Dikkatli binmezsek, çabuk bozulur, başkaları istifade edemez. Yabancının malı değil ki, hor kullanalım. Kendi malımız!...»
Arkadaşları dışarı çıkardıkları için, demet, Müftü Efendinin sözlerinin sonunu duymamıştı. Nutuktan sonra bir soğuk hava esti. Müftü Efendi, neden alkışlanmadığına çok şaştı. Ziyafet dağıldı.
Üç gün sonra da Ziya, İstanbul'dan getirdiği güzel gelini geri gönderdi. Boşandılar.

MUTLU KEDİ

Dün, çok ünlü bir kadın sanatçımızın seramik sergisindeydik. Serginin açılışıydı. Hep tanışlar oraya gelmiş. Sımsıcak bir hava. Sözler sarmaş dolaş oldu, özden bir kaynaşma içind9 konuşurken yine çok ünlü bir başka kadın sanatçımız,
— Çocuklar, dün gece bir rüya gördüm, dedi.
Bir şair,
— Korkulu rüya mı? diye sordu.
— Bilmem, içinizde rüya yorumlayacak var mı?

Rüyasını anlatmaya başladı:

— Böyle bir kalabalık... İnsanlar kendi yollarında, kendi işlerinde gidip geliyorlar. Bildiğiniz sokaklardan biri işte... Ben de oradayım, bir yere gidiyorum. Birden kalabalıktan biri bağırdı: «Beenl...»

Herkes sesin geldiği yana döndü:

«Ben» diye bağıran adam, bu kez «Şimdi herkes olduğu yerde dursun!...» dedi.

Hepimiz durduk.

Kadın sanatçının rüyasını dinliyenlerden bir heykelci,

— Neden durdunuz? diye sordu.

Kadın sanatçı,

— Ne bileyim ben, dedi, durduk işte!... Herkes durdu, ben de durdum... Canım rüya değil mi bu, durdum işte. Sonra o adam «Herkes bulunduğu yerde kendi çevresine tebeşirle bir daire çizecek!» diye bağırdı. Rüya bu ya, herkesin elinde birden tebeşirler oluverdi. O tebeşirlerle, herkes yere bir daire çizdi. Kalabalıktan kimisi «Bizim tebeşirimiz yok» dediler. Bunun üzerine o adam «Tebeşiri olmıyanlar kalemleriyle kendilerine daire çizecekler!» diye bağırdı. Kimisi kurşun, kimisi dolmakalemlerini çıkardı. Kaldırım taşlarının üzerine, kendileri merkez olmak üzere birer daire çizdiler. Ben de arandım, ceplerime, çantama baktım; ne tebeşir var, ne kalem... Terslik, yanıma kalem almamışım. Beni bir korkudur aldı. Tirtir titriyorum. Benim gibi kalemsiz olan başkaları da varmış. Onlardan bikaçı «Bizim kalemimiz de yok!» diye seslendiler. O adam ¡Kalemi olmı- yanlpr, parmaklariyle havada bir daire çizecekler!» diye bağırdı. Ben de topuklarımın üstünde dönerek, elimle havaya bir daire çizdim.

Kadın sanatçının rüyasını dinliyenlerden bir hikâyesi,

— Neden daire çiziyorsunuz? diye sordu.

Kadın sanatçı,

— Nedeni var mı bunun, dedi, rüya bu; rüyanın nedeni, niçini olur mu? Rüya işte...

Bir aktör söze karıştı:
— Rüyanın mantığı olmaz!
Bunun üzerine rüyada mantık olur mu, olmaz mı, diye aramızda bir tartışma başladı. Sonunda, rüyada mantık aranmıyacağı yargısına varıldı.
Kadın sanatçı rüyasını anlatmaya devam etti:
—Herkes kendisine bir daire çizdikten sonra o adam, «Şimdi herkes, kendi dairesinin içinde duracak. Hiçkimse, kendisine çizdiği dairenin dışına çıkmayacak!» diye bağırdı. Hepimiz, dairelerimizin içinde kalakaldık. Öylece, olduğumuz yerde bekleşiyoruz.
Şair,
— Daireden dışarı çıkamıyor musunuz? dedi.
Kadın sanatçı,
— Çıkamıyoruz... dedi.
— Neden? ' '
— E, yasak!... Nasıl çıkalım, dairenin dışına çıkmak yasak... Yasak var. anlamıyor musun?
Hikâyeci,
— Neden? diye sordu.
— Rüya bu canım... Rüyanın nedeni olur mu? Sonra... Biz, dairelerimizin içinde duru yoruz.
Hikâyeci,
— iyi ama, sizin daireniz yok ki... dedi.
Kadın sanatçı,
— Parmağımla havaya çizdim ya, dedi, boşluğa çizdiğim daire var.
— Havaya... Çizgi görünmüyor ki... Sınırları belli değil.
— Olsun. Ben kararlamadan çizdiğim daireyi biliyorum. Hepimiz dairelerimizin içinde bekliyoruz. Canım sıkılmaya başladı. Ah, nas I etsem de dışarı çıksam diye düşünüp duruyorum...
— Peki, neden çıkmıyorsunuz?
Kimse çıkmıyor ki. ben çıkayım...

— Niçin?

— Aman... Rüya diyorum size, rüyada bu...
— Evet?
— Ah, bir şu dairenin dışına çıksam, diye can atıyorum. Birara, boşluğa parmağımla çizdiğim daireyi siler, dışarı çıkarım, diye düşündüm. Elimi uzattım. Elimin ayası ile boşluktaki çizgiyi silecekken o adam yine bağırdı: «Hiçkimse çizgisini silmiyecek!» Kaldım mı çizginin içinde... Ne olacak şimdi?

Aktör,

— Siz o daireyi baştan çizmeyecektiniz, dedi.

Kadın sanatçı,

— Doğru, dedi, baştan çizmeyecektim. Ama bikez çizmiş bulundum, kendi çizdiğim dairenin içinde kapalı kaldım. Çevremdekilere bakıyorum; onlar da benim gibi dışarı çıkmak için kıvranıp duruyorlar. Sağımdaki dairede bir kötürüm var. «Ben» dedi, «yirmi yıldan beri kötürümüm. Yirmi yıldır oturduğum yerden kımıldamadım. Ama şimdi içimde dayanılmaz bir dışarı çıkma isteği duyuyorum.» Kötürüme «Ama sizin bacaklarınız tutmuyor, nasıl yürürsünüz?» diye sordum. »Yürürüm, koşarım bile... Kendi çizdiğim dairenin içine kapandığımdanberi bana öyle geliyor. Daireden dışarı çıkmak yasak olmasaydı koşardım sanıyorum.»

Solumdaki dairede duran adam «Ah, şu daireleri silmemize bir izin çıksa da kurtul- sak...» dedi.

Arkamda bir kadın yerde yatıyordu. Dikkatle baktım; kadın cansız. Cansız ama konuşuyor. Rüya değil mi, ölü bile konuşuyor. «Ah, şu çizgiler bir silinse de biraz gezsem, dolaş- sam» diyor. «Siz ölüsünüz, nasıl gezersiniz?» diye sordum, «öldüğümden beri hiç gezmek isteği duymamıştım» dedi, «ama bu daireyi çizip de dışına çıkmak yasak edildiğinden beri, içimde gezip dolaşmak isteği canlandı. Dairemde kapalı kalmasaydım, siz canlılar gibi, yürüyebilecekmişim sanıyorum.»

önümde bir delikanlı vardı. Zavallı inmeliydi. O da «Ah, birisi çıksa da, şu çizgiyi süse, beni bu daireden kurtarsa...» diyordu. «Siz inmelisiniz. Parmağınızı oynatmazsınız ki kendinize daire çizebilesiniz. Sizin daireniz yok.» dedim. İnmeli delikanlı «Evet, elimle çizmedim ama. kafamdan havaya bir daire çizdim. Şimdi tasarladığım o dairenin içinde kaldım. Dışarı çıkamıyorum» dedi.
Hepimiz kendimize çizdiğimiz, ya da tasarladığımız dairelerin içinde kalmıştık, dairelerimizden dışarıya çıkamıyorduk. Böyle bekleşip dururken yer yer «Birisi gelse de, şu çizgileri silse» diye mırıltılar başladı: «Biri çıksa da, bizi kurtarsa...», «Biri kurtarsa bizi...», «Bir kurtarıcı yok mu?». «Çizgimizi silecek birisi çıksa...».
Herkes böyle söylüyordu. Ben de onlar gibi söylenmeye başladım. Biz böyle söylenirken yavaş yavaş karanlık bastı, gece oldu. Deli olacağım, bitürlü dışarı çıkamıyorum. Ter boşanıyor her yerimden. Hiçkimse kendi dairesinin dışına çıkamıyor.
Derken bir ses duyduk: «Birisi çıksa, ben de çıkarım... Birisi çıksa dairesinden, ben de çıkarım...»
Ben de «Doğru, birisi çıksa, ben de çıkarım» dedim. Herkes böyle söylenmeye başladı: «O birisi her kimse, çıksa, ben de çıkarım.»
Sonra bağrışmalar duyuldu: «Birisi yok mu, birisi...», «Hani, birisi nerede?», «O birisi her her kimse çıksın.», «Birisi kim?»
Bitürlü o «birisi» her kim ise, «Ben birisiyim!» demedi.
iyice gece oldu. Karanlık bastırdı. Hepimiz kendi çizdiğimiz, tasarladığımız dairelerde kaaplıyız.
O sırada, bir kedi dolaşmaya başladı. Karanlığın içinde kedinin iki gözü, iki alev damlası gibi parlıyor. Kedi boyuna geziyor. Aşağı - yukarı gidip geliyor. Kimsenin ona karıştığı yok. Dairelerin dışında, aralarında geziniyor. Kediye baktım, basbayağı kedi işte... Canı nereyi isterse, oraya gidiyordu. Arada bir durup yalanıyor, sonra yine

dolaşıyordu. Bir derin özlem duydum, içimden, «Ah, ben de bir kedi olsaydım... Kediler ne mutlu yaratıklar...» dedim. Öbürleri de kedinin bu özgürlüğüne, bağımsızlığına imrenip «Ah, kedi olsaydık, kedi olsaydık...» demeye başladılar. Bize inat yapar gibi, boş, bomboş gecenin içinde kedi, gezinip durdu. O sıkıntıyla uyandım. Ter içinde kalmışım.
Rüyasını anlattıktan sonra, kadın sanatçı,
— Şimdi bu rüyayı yorumlayacak var mı? diye sordu.
Oradakilerden; hiçbiri bu rüyayı yorumlamaya yanaşmadı. Yalnız bir yazar,
İnsanlar, insanca davranışı beceremezlerse, kedilerin mutluluğuna bile özenirler, diye bilgiçlik tasladı.

Sonra da kadın sanatçıya:
— Ben bu sizin rüyanızı yazacağım, diye ekledi.
Kadın sanatçı,
— Niçin yazacaksınız? diye sordu.
Hikayeci şöyle dedi:
Belki bu sizin rüyanızı okuyanlardan birisi, dairesinin dışına kendini atar da, «Birisi» dışarı çıkınca, öbürleri de belki kendilerine çizdikleri dairelerinden çıkarlar...

NE GÜZEL MAKİNE

O ilde yaşayanlar,
— Bu şehrin üstüne ölü toprağı serpilmiş... diye, kendikendilerini yererlerdi. Uykulu bir yerdir, uykulu ve uyuşuk... Evlerin pencereleri, esneyen ağız gibi açılmış, ağaçların dalları da gerinen kollar gibi gelirdi insana... Sayıklarcasına konuşur, uyuklarcasına devinirdi oradakiler.
il denir a, adı il... Bir ilçeden küçük, bakımsız, yoksul bir il işte.
Şöyle anlatırlar: Bir yabancı otomobiliyle, bu il'e geliyormuş. Şehire girmeye bir-iki yüz metre kala, yol

üstünde gördüklerine,
— Şehir daha uzakta mı? diye sormuş.
— işte, önünüzde! demişler.
Adam otomobili sürmüş, gitmiş. Az sonra, yine yoldan geçen yayalardan birine sormuş:
— Şehir nerde?
— İçinden geçtiniz. Şehir geride kaldı...
Burası, işte böyle bir yer. Yabancısı olanlar, içinden geçerler de, bilmezler, anlamazlar bir şehrin içinden geçtiklerini.
«Ölü toprağı serpilmiş» dedikleri ilde insanlar, sıcak yaz gününün öğle sonu uykusundaymış gibi, esnek, uyuşuk yaşıyorlardı. Bu susuk, bu duruk yaşantıyı şu haber birdenbire çalkalandırdi:
— Hilmi Bey gelecekmiş!...
Haber, ilk günü, ağızdan ağıza, kulaktan kulağa dönüp dolaştı:
Hilmi Bey...
— Evet, geliyormuş...
— Hilmi Bey gelecekmiş...
Kışlanın «kalk!» borusu yerine geçen bu haberle, ilde de göze batar bir canlılık görüldü. Bu canlanma ilkin resmî dairelerde başlamış, oradan sokaklara, pazara, dükkânlara yayılmıştı. Bir kaynaşma, bir dalgalanma, bir vızırvızır gidiş-geliş...
Şehrin bu kuşbakışı genel plânından, göz
lerimizi yavaş yavaş, o ilin Defterdarlık binası üstüne çevirelim. Burası, iki katlı bacasında leylak yuvası olan, eskice bir tahta yapıdır. Şişmanca bir adam yapının merdiveninden çıkarken, üst kattaki Defterdar Bey'in odasındaki masa zangırdıyarak titrer. Beş yıldanberi, bu masada çalışan Defterdar Bey, masanın titreyişinden, merdivenden çıkanların ağırlıklarını bile anlamaya başlamıştır. Onun için, merdivenden birisi çıkarken, Defterdar Bey önüne gelen evrakı imzalarsa, elindeki kalem titrer, imza da başka bir imza olur. Bunu önlemek için

Defterdar Bey, merdiven çıkışındaki duvara «Merdivenden yavaş çıkınız! »yazılı bir kâğıt yapıştırmıştır.
Hilmi Bey'in geleceği haberinin en çok canlandırdığı yerlerden biri de, Defterdarlık dairesi oldu. Orada çalışanlardan çoğu, uykularından dürtülünce, ürkmüşlercesine,
— Ne? diye sıçradılar.
— Ne? Hilmi Bey mi gelecekmiş...
— Evet, Hilmi Bey!...
Kara, bez ciltlerini yeryer fareler kemirmiş, güveler yemiş, büyük vergi defterleri, maliye dosyaları ortaya çıktı. Hilmi Bey gelince, bunları bir bir inceler, kılı kırk yarardı.
Başka zamanlar öğleye doğru daireye şöyle bir uğrayan memurlar bile —görev saatlerinden bir saat önce— saat sekizde daireye gelip, akşamları da her zamankinden bir saat geç işlerinden ayrılmaya başlamışlardı.
Küçük, büyük, herkes birbirinin âmiri kesilmiş, birbirine buyuruyordu:
— Şu iş oldu mu?
— Filân yılın evrakı nerde?
— Evrak mahzeni düzeltildi mi?
— Kardeşim, şu duvarları badana ettirmeli...
— Önce siz, odanızdaki örümcek ağlarını bir temizleyin...
— Ya helâya girerse!... Paslı tenekeyi kaldırın şurdan yahu...
Defterdar Bey, küçük memurlara, Hilmi Bey'in geldiği gün, yüzlerinin traşlı, pantolonlarının ütülü, ayakkabılarının da boyalı olmasını sıksık tekrar ediyordu.
Şimdi gözümüzü, bu Defterdarlık binasından kaldırıp, yine şehire kuşbakışı bir göz otelim: Park düzenleniyordu. Parkın içindeki büst yıkanmış, cilâlanmıştı.
En çok çalışan kurumlardan biri Belediye idi. Gezginci esnaf kovalanıyor, şehrin üç yüz metrelik biricik ana caddesine satıcılar, aylaklar sokulmuyordu. Dükkânların önünde, sepet, küfe, sandık konulması kesinlikle yasak edilmişti. Yol üstündeki ağaçların fışkınları, çok uzamış dalları, budaklan budanıyordu. Belediye, deposundaki tâk

tahtalarını çıkarttırmıştı. Büyük caddenin iki başına dikilecek tâk'ın hazırlığı tamamdı.
Polisler, bekçiler bütün evlere, dükkânlara, Hilmi Bey'in geleceği gün bayrak asmalarını sıkı sıkıya bildirmişlerdi:
— Vâli Bey'in emri, bayrak asılacak!...
Belediyenin itfaiyesi, itfaiyenin de, altı yıldır bikez işletilmemiş, çok eski model bir yangın arabası vardı. İtfaiye erleri durmadan bu arabanın sarı madenlerini, elbise kemerlerinin tokalarını, maden başlıklarını oğup, parlatıp duruyorlardı.
Hilmi Bey gelince, her yeri gezer, her işi İncelerdi.
Şimdi de, şehrin bu genel plânından yine Defterdarlık binasına başımızı çevirelim. Kırık merdiven basamakları onarılıyordu. Kırık sandalyeler yapılmış, duvarların dökülen sıvaları yenilenmiş, kapılar, pencere pervazları boyanmıştı. Harıl harıl çalışıyordu memurlar... Defterlerde tek eksik bırakılmamıştı.
Defterdarlığa yeni gelen, daha askerliğini bile yapmamış bir memur, yapacak başka iş bulamadığından, Hilmi Bey'in geleceği haberi duyulduğundan beri, masasının üstündeki daktilo makinesini hergün, ama hergün siler, temizler. parlatırdı. Bu, çok eski, hantal bir makineydi. Kullanılmaktan, harfleri aşınmış, okunmaz olmuştu. Bunlar içinde yalnız okunabilen «x» harfiyle «!» ünlem işareti, bir de nerede, niçin kullanılacağını kimsenin bilemediği bir şaşılası çizgiydi. Bu yazı makinesinde harflerin yerini ezbere bilmiyen birisi, bir satır yazamazdı. Harfler kâğıdın üstüne silik çıkardı. Bu daktiloda yazılan «S» ve «Z» harflerinin üst yarısı, «B» ve «Y» harflerinin de alt yarısı çıkmaz, onun için de «Y» ile «V», «O» ile «B» harfleri birbirine karışır, yazı okunmaz. Elle yazmak, bu eski makinede yazmaktan daha kolaydı ;el yazısı daha da okunaklı olurdu. Ama resmî yazılar elle yazılamıyacağı için, ilkin bu bozuk daktiloda yazılır, sonra silik, çıkmayan harfler, mürekkep kalemiyle düzeltilirdi.

Hilmi Bey gelecek diye, herkes durmadan bir işle uğraşırken, genç memur da eski daktilo makinesinin ayıplarını örtmeye çalışıyordu. Makinenin bütün tozlarını, kirlerini hergün temizliyordu. Siliyor, parlatıyor, ama ne yapsa bu hantal makineyi iyi bir biçime sokamıyordu. Boya aldı. Makineyi bir güzel boyadı. Üstüne bir cilâ çekti. Tuşların üstündeki aşınmış harfleri beyaz boya ile yeniden yazdı. Pırıl pırıl bir makine oldu.

Genç memurun hergün, ama hergün işi buydu: Daktilo makinesini boyamak, cilâlamak, vernikle parlatmak... Kat kat boyalardan ciladan, daktilo makinesi, hiçbir model, hiçbir tip daktilo makinesine benzemeyen bir biçime girmişti. Bakınca, insanın gözünü alıyordu.

— Hilmi Bey yarın geliyormuş...

Yirmi günden beri hergün «yarın Hilmi Bey gelecekti. Bütün şehir ayaktaydı.

Vâlinin sabahları ilk işi, bütün daireleri gezip, denetlemekti.

— Aman eksik - aksak bişey kalmasın... Muameleler tamam mı? Şu döşeme tahtası oynuyor. Hemen onarılsın... Pencerelerde kırık cam kalmasın... Dosyalar yerlerinde mi? Hilmi Bey sorar. Aranan evrak, kolaycacık bulunmalı... Kayıtlar düzenlensin. Her işi yeniden elden geçirin...

Yirmibir gün bekleyişten sonra, Hilmi Bey geldi. Bir özel arabada üç kişiydiler. Arabadan indi. Vâlinin, daha biriki kişinin elini sıktı. En yakındaki Defterdarlık binasına yöneldi. Karşılayıcı kalabalık, şehrin ilerigelenleri de arkasındaydı.

Merdivenden çıktı. Sağdaki ilk odanın kapısını açtı. Genç memur ayağa kalktı. Hilmi Bey, duvarlara, dolaplara baktı. Hiçbişey söylemiyor, kimseyle konuşmuyordu. Gözü, kat kat boyadan, vernikten pırıl pırıl yanan daktilo makinesine ilişti.

— Ne güzel makine!... dedi.

Sonra dönüp odadan çıktı, merdivenden indi. Vâli ile daha bikaç kişinin ellerini sıkıp onlara,

Allasmarladık... dedi,

Özel arabasına bindi. Araba komşu ilin yolunu tuttu.

ALLAH KABUL ETSİN

MUTLU Apartımanının sahibi Hamza Bey, her zamanki gibi sabahın altısında, kapıcı Emin Efendi'nin bodrum katındaki iç içe iki odasından birinin, arkadaki bahçeye bakan pencere camını tıklattı.
— Emin Efendi, Emin Efendi!..
Her zamanki gibi gıcıklı gıcıklı öksürdü.
Ondört yıldır Mutlu Apartımanında kapıcılık yapan Emin Efendi, yalnız apartıman kapıcısı değil, Hamza Bey'in yaveri, yakın arkadaşı, dert ortağı, özel kalem müdürü, kâhyası, herşeyidir.
— Emin Efendi, Emin Efendi!...
Arakdan yine o gırtlak temizleyici öksürükler...
— Geliyorum, geliyorum...
Altı katlı Mutlu Apartımanının her katında ikişer daire var. Alt katında sağlı sollu iki dükkân; biri manifaturacı biri pastacı.
Kapıcı Emin Efendi'nin oturduğu iki oda, dükkânların altında, kalorifer kazanının olduğu yere bitişiktir.
— Emin Efendi, sabah namazını kılıyordum.
— Allah kabul etsin Bey...
— Namaz kılarken ne geldi aklıma biliyor musun?... Namaz kılıyordum. Birden aklıma dört numaradakiler geldi. Sen onlardan bu ayın kirasını almış miydin?...
— Aldık ya bey... Düneğin size verdim.
— Evet verdin. Onu demiyorum. Bunlar hâlâ eski kira üzerinden para veriyorlar. Emin Efendi. Namazdayken birden kanım beynime sıçradı. Lâhavle... Git, hemen git, avukatı gör. De ki... Allah Allah... Bu kiracılar belâ mı be?.. Tövbe yârabbi... Allah'ın huzurundayken bile zihnimi

karıştırıyorlar. Avukata söyle: Dört numaradakileri çıkartsın. Anladın mı Emin Efendi... Hemen, şimdi git... Bir dava açsın. Parayı alınca makbuz vermedindi, değil mi?... Kirayı ödemediler desin... Lâhavle velâ... Yahu, bir namaz kılarken bile rahat yok... Hadi Emin Efendi, hadi, durma!...

— Bu saatte avukat daha yazıhanesinde olmaz bey...

— Nasıl olmazmış?... Müslüman dediğin güneş doğar doğmaz, sabah namazını edâ edip bismillâhı çekerek... Sen git, kapısında bekle,

— Telefon etseniz...

— Olmaz. Telefonla konuşulmak böyle ciddî mesele. Git sen, ayağına üşenme... Dediklerimi söyle. Yahu, bu millette hiç mi insaf kalmadı, hiç mi din, iman kalmadı... İnnallahi... Tövbe töbe... Binseklzyüz liraya kaloriferli bir dairede yan gel, otur oh ne güzel...

Emin Efendi, onun telefon etmiyeceğini bilir. Telefon yüz kuruş. Kıyar mı hiç?... Ama Emin Efendi, avukata gitmek için yol parasını cebinden verecektir... En, bu da beyefendinin umurunda değil!

Hamza Bey'ln bir fabrikası var, oğlu işletiyor. İki bankanın ortaklarından. Birinde hissesi yirmi milyon lira, öbüründe üçbuçuk milyon... Bir de sabun fabrikası var, onu da damadı işletiyor. Apartımanları çok. Hele geçen yıl bir apartıman yaptırdı; apartıman değil, memleket, yirmi sekiz daireli... Altında çarşısı bile var!...

Emin Efendi odasında öğle yemeğini yerken, pencere camı vuruldu.

— Emin Efendi, Emin Efendi!...

Kapıcı açtı:

— Buyur bey...

— öyle namazını kılıyordum.

— Allah kabul etsin.

Tam secdeye kapanırken ne geldi aklıma biliyor musun? Sabahleyin bizim kiracı Niko var ya, pastacı Niko, onun dükkânına uğramıştım bir işliyor be!... Müşteriye garson

yetişmiyor. Tezgâhta karısı, ha babam para alıyor. Yahu, bu dünyanın tek enayisi ben miyim? Ha?... Lâhavla velâ kuvvete illâ biliâhil... Töbe estağfurullah... Arttıracağım kirasını! Hak diye bişey kalmadı mı bu insanlarda?... Git, söyle o Niko olacak kefereye... Bu aydan itibaren ikibinbeşyüz lira verecek, ikibinbeş- yüz, anladın mı?... Böylece söyle. Yoksa karışmam. Beni, mahkemelerde uğraştırmasın. Kâfirin yüzünden namazım fâsid olacaktı be!..

Kimlik cüzdanına göre, yetmişiki yaşındaki Hamza Bey, kendisini çok daha yaşlı göstermekten pek hoşlanır. Kimi zaman seksen- beş yaşında olduğunu söyler, tutturabildiğine... Elli yaşından beri «Bir ayağım çukurda artık» demeye alışmıştır. Yaşlı görünmenin çevresinde saygı uyandırdığını bilir.
Mutlu Apartımanının altı numaralı dairesinde oturan Hamza Bey, yukarı katın penceresinden seslendi:
— Emin Efendi, Emin Efendi!...
Kapıcının zili var ama, Hamza Bey zili çalmaz. Ne de olsa zil, elektrik harcıyor. Emin Efendi pencereye çıktı:
— Buyur bey...
— Gel Emin Efendi, gel... Gel çabuk yukarı...
Hamza Bey, kapıda bekliyordu.
— Yahu Emin Efendi, demin ikindiyi kılarken... Allah kabul etsin, birden aklıma ne geldi biliyor musun?...
— Yooooh... Ne bileyim?
— Allah Allah... Demedik mİ sana birader... Ya sabır, ya sabır... Allahın huzurunda da mı rahat yok. Ben sana ne dedim? Merdivenin elektriği bozulmuş. Her daireden onbeşer lira alacaksın. İyi ki demin aklıma geldi. Aldın mı?. Unuttun bile... Haydi koş, çal kapılarını... Ya kim bozduysa elektrikleri yaptırır, yahut onbeşer lira verirler. Koca apartımanda bedava oturuyorlar, onların ceremelerini de ben mi çekeceğim?., iyi vallahi... Bir de ceplerine harçlık koyalım?.. Töbe yarabbi sen bilirsin...

Paraları bir tamam toplamadan elektriği yaptırmak yok. Böylece şöyle kendilerine. İnnallahi maassâ birin…

Emin Efendi, penceresinin içine el aynasını dayamış tıraş oluyordu. Hamza Bey'in hizmetçisi geldi:

— Beyefendi seni istiyor.

Emin Efendi gitti.

— Buyur bey…

— Yahu Emin Efendi, Allah kabul etsin, akşam namazını kılarken… Birden aklıma ne geldi biliyor musun? Öğleden sonra, biraz şu bizim manifaturacı Kâmil'in dükkânına uğrayayım demiştir. «İşler nasıl Kâmil Bey?» dedim. «Cok kesat, alış-veriş yok» dedi. Yahu,

bunlar herkesi enayi mi sanıyorlar! Ne zaman sorsam böyle söyler, insanoğlunda vicdan diye, doğruluk diye bişey kalmamış Emin Efendi. Dükkân tıklım tıklım dolu, herif işsizlikten şikâyet ediyor. Neden Emin Efendi, biliyor musun? İş yok desin de, alış-veriş yok desin de, benim hökkımı vermesin, koca dükkânda iki- bin lira kirayla otursun!… Anladın mı? Ben ne zaman dükkânına girsem, aman müşteri gelmesin de ben görmiyeyim, diye dua ediyorlar. Çırağı kapıda nöbetçi, müşterileri geri çeviriyor. Ben de inadıma durup bekliyorum. Müşteri gelip «Şundan var mı?» diyor: «Yok!» Başka biri geliyor: «Bundan var mı?» Ona da: «Kalmadı» diyor. Tek, alış-veriş olduğunu görmiyeyim de kirayı arttırmıyayım, o da koca dükkânda bedava otursun diye… insanlarda, Emin Efendi, vicdanın zerresi kalmamış… Lâ- havle velâ kuvvete illâ billâhilayiyülâzim… Yahu yöreğime inenecek be… Yine tansiyonum yükseldi işte… Nedir benim bu kiracılardan çektiğim… Öldürecekler beni Emin Efendi, öldürecekler beni Emin Efendi, öldürecekler, dürecekler. Bunlar kaatil… Az önce, akşam namazını kılarken aklıma geldi. Git bu manifaturacı Kâmil olacak namuzsusuza söyle. Benim tarafımdan anlat. Mademki müşterisi yokmuş, mademki zarar ediyormuş, çıksın benim dükkânımdan! Öyle ya,

çıksın. Ben kimsenin zarar etmesini istemem. Çıksın. Yazık değil mi? Böyle söyle. Ben Müslüman bir adamım. Bir ayağım çukurda. Böylece anlat. De ki o namussuza, şimdi dükkânıma elli bin lira hava parası yerin var, de. Beşbin liradan bir yıllık kira da peşin… Çıksın dükkânımdan. Böyle anlat ona. Ya kirayı üçbin lira yapar, ya çıkar.
Hamza Bey heyecanlanıp bağırmaya başladı:
— Öldürecekler beni. Bunlar cellât, bunlar kaatil. Ben ihtiyar bir adamım, öldürecekler. Yüreğime inecek. İşte çarpıntı başladı yine. Ben hastalanınca doktorun, ilâcın parasını veriyorlar mı?...
Kapıcı Emin Efendi yatağına girerken, zil çaldı.
Apartımanın sahibi çağırıyordu. Ancak geceleri zil çalarak onu çağırırdı.
Emin Efendi giyinip yukarı kata çıktı.
— Emin Efendi!...
— Buyur Bey...
Allah kabul etsin, yatsı namazını kılıyordum, aklıma ne geldi biliyor musun?... Sen yarın kalorifer ocağını yakma!... Havalar maşallah sıcak kardeşim. Pastırma yazı maşallah... Ben takvime baktım, yarın leylekler gelmeye başlıyor. Yaz ortasında kalorifer yanar mı? Günah... Allah sorar be... Yarın âhirette. «Ya kulum! Ben leylekleri gönderip sana havaların ısındığını malûm ettim de, sen daha ne diye kalorifer yaktırıp iktisada riayet etmedin?» diye Cenâb-ı Allah sorar. Yarın kalârifer yok, kesilecek, yanmıyacak... Kış bitti, böyle söyle kiracılara... Ben yatsı namazını kılarken radyo da söyledi; yarın hava, parçalı bulutlu, yağışlı geçecekmiş. Hararet beş derecenin üstünde... Yağma yok, ikiyüzer lira kalorifer parası veriyorlar, oniki ay kalârifer yansın, istiyorlar. Yarabbi, yârabbiiii, yârabbi sen bana sabırlar ihsan et yârabbiiiiil... Haaaa, sıcak su da yok. Beğenmiyorlarsa çıksınlar. Biz kimseyi zorla oturtturmuyoruz apartımanımızda. Güzellikle...
Beğenmiyen çıksın Emin Efendi!

Her zamanki gibi sabahın alaca karanlığında, kapıcı odasının tek penceresinin camı vuruluyordu.

— Emin Efendi, Emin Efendi...

Arkasından o gıcıklı öksürük...

Pantolonunu ayağına geçiren Emin Efendi kapıya çıktı.

— Buyur bey...

— Allah kabul etsin. Sabah namazını kılıyordum... Birden aklıma... Dedim ki kendi- kendime şu kiracılardan madem ki rahat yok madem ki benim apartımanımda bedava oturuyorlar. Haaaa?... Namazda aklıma geldi. Allah kabul etsin, sabah namazını kılarken... Ben de apartımanı satıyorum diye ilân ederim, ama yalandan... Hergün bu apartımana müşteri dolar. Gelip bakarlar. Satılık apartıman. Alacak adam, bütün katları gezer dolaşır. Öyle ya, herif para verecek. Her katı ayrı ayrı gezerler. Kendisi gezer, karısı gezer, çocukları gezer. Ucuza satıyorum diye ilân ederim ki çok kişi gelip baksın. Günde otuz kişi gelse, kiracılar otuz kişiye kapı açacak. Otuz kişi evlerine girecek, yatak odalarına, banyolarına, mutfaklarına... Gelir giderler. Anladın mı? Canlarından bezdiririm kerataları... Bir sene boyunca evlerini yabancılar gelip gezer. Mâni olamazlar Emin Efendi. Apartıman benim, satmak hakkım. Ama satmamak da hakkım. Beni canımdan bezdirdiler. Onlar da bezsin de çıksınlar apartımanımdan! Nasıl?... Zorla güzellik olmaz Emin Efendi... Benim yüreğim temiz. Allah, huzurunda el bağlamış namaz kılarken her şeyi getiriyor aklıma!...

Hamza Bey sokaktan geliyordu. Kapıcı Emin Efendi'yi merdiveni silerken buldu.

— Emin Efendi,bak dinle. Cuma namazından geliyorum. Allah kabul etsin, cuma namazını kılarken, aklıma birden sekiz numaradakiler gelmez mi!... Unutmuşum. Bütün gece şıpşıp sular aktı. Musluğu bozmuşlar Emin efendi... Apartımanımı yıkacaklar yahu... Benim bir ayağım çukurda. Bir cuma namazını bunların yüzünden... Anladın mı?... Yahu, bu apartıman gâvur malı değil. Söyle onlara.

Ben kirayı senelik peşin isterim, peşin... Bu zamanda ikibin liraya apartıman yok. Parkeleri çizmişler. Bunların yaptığını İşgal ordusu yapmaz be!...

Bayram sabahı Emin Efendi erken kalkmıştı.

— Emin Efendi, Emin Efendi...

— Buyur bey...

— Bayram namazından geliyorum. Allah kabul etsin, namazda aklıma bişey geldi. Neydi yârabbim, camiden gelene kadar unuttum. Bu kiracılar insanda akıl mı bırakıyorlar... Mühim bişeydi. Tam namazda... Rükûa varırken, birden aklıma geldi. Neydi, neydi acaba?... Mühim bişeydi. Akıl bırakmadılar ki bende. Eskiden unutur muydum yahu... Namazda... Evet, tamam... Namaz kılarken... Bu üç numararadakiler bana, çocuğumuz yok, demişlerdi. Ben de çocukları yok diye... Kandırdılar beni. Çocukluya ev vermem. Taşındılar, üç ay sonra çocuk viyaklaması. Ondan sonra her sene bir çocuk. Olmaz Emin Efendi. İslâm dininde yalan yok. Camide birden aklıma geldi. Söyle onlara, kendilerine bir ay müsaade, başka bir yer arasınlar. Sularını kes, terkosu... Borular patladı dersin. Her sene bir çocuk... Ne bu yahu? Çocuk yuvası mı açtık?... Bir bayram namazında da mı rahat yok!...

Bir pazar günüydü Mutlu Apartımanının son dört yıllık kapıcısı Emin Efendi, merdiveni hızlı hızlı çıktı. Altı numaralı dairenin kapı zilini üst üste çaldı. Hizmetçiye,

— Beyefendi?... dedi.

Hizmetçi,

— Namazda... dedi.

Antreye girdi.

— Namazı bitirince geldiğimi haber ver...

Az sonra Hamza Bey geldi:

— iyi ki geldin Emin Efendi. Ben de şimdi seni çağırtacoktım. Demin namazda...

Emin Efendi» dur işareti verir gibi sağ elini kaldırdı.

– Önce benim aklıma bişey geldi, onu söyliyeyim, demin, affedersiniz helaya gitmiştim. Helâda birden aklıma geldi. Yahu, dedim, bizim beyefendinin çektiği nedir… Nedir yâni be?… Beyefendi, sen bu apartımanı sat, sat kurtul… Helâda, işte birden aklıma geldi. Şey- bu ya, aklıma getirdi. Affedersiniz, kendikendime: Ulan bu gavatın apartımanları var, dedim; bu dürzünün milyonları var, dedim; bu namussuzun fabrikaları var, dedim. Anladın mı?… Helâda geldi aklıma. Şeytan getirdi. Ulan bu herifin bir değil, iki ayağı çukurda, nedir bunun zoru, dedim. Savursa, bunun parası bitmez, dedim. Helâda bile bu heriften bana rahat yok mu, dedim…

Hamza Bey'in benzi soldu, elleri titremeye başladı. Antredeki sandalyeye çöktü.

– Emin Efendi, şeytan insanın aklına getirir, dedi, şeytana uymamalı… İyi söylüyorsun, param da var, herşeyim de var. Ama ben bu apartımanı satarsam, sonra ne iş yaparım, ne ile uğraşırım?… ölürüm ben bu apartımanı satarsam, sonra ne iş yaparım, ne ile uğraşırım?… Ölürüm ben Emin Efendi, ölürüm… Satıp kurtulursam iyi, iyi ama ölürüm sonra… Bu kiracılarla çekişip durmasam, sonra ne yaparım?

Ertesi gün, kapıcı sokağın içindeki küçük kahvede oturuyordu. Hamza Bey, birisiyle birlikte yanına geldi. Mutlu Apartımanının kapıcısı şaşırdı. Namaz sonrası değildi. Hamza Beyin böyle zamansız aklına bişey gelmiş olamazdı.

– Seni arıyorum Emin Efendi, dedi, bir saattir seni arıyorum. Bugün çok müteessirim.

Gerçekten çok üzgün bir hali vardı. Konuşurken çenesi titriyor, sesi ağlamaklı çıkıyordu.

– En sevdiğim arkadaşımı toprağa verdim. Basri öldü. Şimdi cenazesinden geliyorum. Eeeeeh. az yaşa, çok yaşa, âkıbet gelir başa… Dünyanın hâli bu! Hepimizin gideceği yer orası. Cenaze namazında birden aklıma ne

geldi biliyor musun. Emin Efendi?... Yahu, cenaze namazında bile rahat yok. Töbe, yârabbiğ lâhavle... Bu bizim apartımanın kapıcılığı için, bak bu adam üç bin lira veriyor. Ben senden on para almadım. Verdiğin topu topu beşyüz lira. Aradan ondört yıl geçti, değil mi?... Cenaze namazını kılarken... E a partiman kapıcılığı bir iş. Üçbin bile az. Düşündüm, doğru...

Emin Efendi,

— Peki, dedi olur. Akşama gelsin bu arkadaş, eve yerleşsin. Kapıcılığı alsın. Ben şimdi gider, eşyalarımı toplarım..

Hamza Bey şaşırmıştı:

— Nasıl, dedi, hemen mi?

— Hemen...

— Demek böyle, kızmadan, darılmadan, mahkemeye vermeden, hemen?... Ondört senelik emeğin, hakkın?... Avukatsız, mahkeme- siz, karakolsuz, öyle mi?.

— istemem yahu, diye bağırdı, şimdi gider, eşyalarımı alırım...

Hamza Bey,

Yazıklar olsun, diye söylendi, dünyanın hiç tadı tuzu kalmadı. Kimse kimsenin halinden anlamıyor. İkindi ezanı okundu mu? Gidip namazımı kılayım...

BİZİM EV

GENİŞ bir arazi içindeki büyük evin kaç odalı olduğunu, evin sahibi bile bilmiyordu. Babadan kalma bu ev çok eskiden yapılmıştı. İç içe geniş odalar .balkonlar, sofalar, tahtaboşlar salonlar, içine gireni korkutacak mağara oyuklarına benzerdi.

Evin sahibi burada, güzel karısı, çok güzel kızları ve oğullarıyle oturmaktaydı. Eski ev

günden güne yıkılmaktaydı ama, adam yine de,

— Bizim ev... diye babadan kalma bu evden övünerek söz ederdi. Her «Bizim ev» deyişinde sevinçten ağzı kulaklarına

varır, göğsü övünçle kabarırdı.
Evin üst katı yıkılmaya yüz tutunca, orta kata taşınmışlardı .

Pencereleri bahçeye açılan odaların duvarları. kaplamaları da bozulmuş, onlar da büyük evin ortasına düşen salon ve odalara çekilmişlerdir.
Eski evde öyle çok oda vardı ki, bu odaların duvarları yıkıldıkça, sıvaları döküldükçe, onlar daha sağlamca odalara çekilip, rüzgârdan, yağmurdan, soğuktan korunuyorlardı.
Evin büyüklüğü, en yüce umutlarıydı. Çünkü, bu büyük evde nasıl olsa, ömürerinin sonuna dek barınacak bikaç oda bulabileceklerdi. Kısaca bu büyük evin sahibi,
— Bizim ev... diye övünmekte haklıydı.
Günlerden bigün büyük evin kapısı çalındı. Gelen, sağ yandaki komşuydu. Ev sahibi, gördüğü eski terbiye üzerine, komşusunu buyur etti .ağırladı. Söz arasında da,
— Bizim ev... diye övünmekten geri kalmadı.
Komşu,
— Eviniz çok güzel, çok büyük. Manzarası da olağanüstü... dedi.
Bundan pek sevinen ev sahibi,
— Evet, bizim evin manzarasına diyecek yoktur, dedi.
Bunun üzerine komşu,
— Biz evimizde çok sıkışık yaşıyoruz, ailemiz kalabalık. Acaba kullanmadığınız odalardan birini bize kiralar mısınız? diye sordu.
Ev sahibi düşündü. Komşusunun önerisi hiç de kötü değildi. Odalar bomboş dura dura yıkılacağına, bunlardan birini komşusuna kiralar, gelen kira parasiyle de evin bozulan merdivenlerini, kapılarını onarırdı. Komşusuna,
— Peki, dedi, beğendiğiniz boş odalardan birine taşının,
Komşusu, odalardan birine taşındı. Ev sahibi, tanıdıklarına,
— Bizim eve kiracı aldık... diye övünüyordu.
Bir zaman sonra başka bir komşu geldi,

— Duyduğuma göre evinizi oda oda kiraya veriyormuşsunuz. Bize de bir oda kiralar mısınız? diye sordu.

Aradan bir zaman geçti. Başka bir komşu geldi, ev sahibine şöyle dedi:

— Bahçeniz çok geniş ama, nedense ekip biçmiyorsunuz. Bana bahçenizden bikaç dönümlük yer kiralar mısınız?

Ev sahibi,

— Olur… dedi.

Aradan bir zaman da geçince komşular dan biri,

— Bizim kuyumuzun suyu az olduğu için su sıkıntısı çekiyoruz. Sizin kuyunuzdan yararlanabilir miyiz? diye sordu.

Ev sahibi, biraz duraladı, sonra.

— Neden bahçenizde kuyu açmıyorsunuz? diye sordu.

Komşu,

— Açtık, dedi, kuyumuz var ama, biz kalabalık olduğumuzdan kuyunun suyu az geliyor. abii, parayla kuyunuzdan su alacağız.

Ev sahibi, komşusunun isteğini yerine getirmekte bir sakınca görmedi.

Kiracılardan biri,

— Bahçenizin içinden bir yol istiyorum, dedi, kendi evimle burası arasında geçit olmazsa nasıl kuyuya gider gelirim?…

Ev sahibi,

— Haklısınız, dedi.

Kiracısına, bahçesinden geçit verdi.

Şimdi, babadan kalma eviyle eskisinden daha çok övünüyordu.

— Bizim ev… diye her söze başlayışında gözlerinin içi gülüyordu.

Eve yerleşen kiracılar,

— Biz birer odaya sığışamıyoruz, bir de oturma odası isteriz, dediler.

Neden olmasın... Nasıl olsa evde oda çoktu. Kiracılar bir süre sonra yine istekle bulundular:
— Yatak odası da isteriz...
Ev sahibi,
— Hakkınızdır, dedi, istediğiniz odayı seçin...
— Mutbak da isteriz...
— Mutbağı kullanabilirsiniz ...
Eline çokça para geçtiği için ev sahibinin hayat seviyesi yükselmişti. Karısı, kızı, sevinçten türküler söyleyip oynuyor, oğulları eğlenebiliyor, kendisi de akşamları biraz içki alıp neşeleniyor,
— Bizim ev... derken daha da böbürleniyordu.
— Kuyunuz yıkılıyor, yaptırmazsanız susuz kalacağız... dediler.
Ev sahibi,
— Param yok, dedi.
— Biz anlamayız. Sana kira veriyoruz. Kuyuyu yaptıracaksın. İstersen sana bir iyilik yapar, faizle borç da veririz.
Ev sahibi,
Sağolunuz, dedi, bu iyiliğinizin altında kalmam ...

Duvarları yıkılmakta olan kuyu onarıldı. Bunun şerefine ev sahibi, kiracılarına büyük bir de ziyafet verdi. Ziyafet sofrasında ev sahibiyle kiracılar karşılıklı nutuklar söylediler...
Kiracılar gittikçe kalabalıklaştığından tek kuyunun suyu yetmiyordu.
— Başka kuyu açmalısın! dediler.
— Haklısınız. Ama param yok.
— Biz sana borç para veririz, faizle olduktan sonra neden vermiyelim...
Ev sahibi düşündü. Kuyular kendisinin olacaktı, bahçesi şenlenecekti. Hemen bahçede kuyular açılmaya başlandı. Üç kuyu açılacaktı, ancak iki kuyu ile, bir çukur açılabildi. Çünkü, kuyu açmak için alınan borç paranın birazını, ev

sahibi karisiyle kızlarına vermişti. Daha doğrusu vermek zorunda kalmıştı. Çünkü karisiyle kızları, kiracı kadınların giyinişlerine özenmişler, adamın başının etini yiyorlardı. Ev sahibi.

— Onlar zengin, diyordu, onların evleri, bahçeleri var da, oralara sığmadıklarından bizim evi de kiraladılar.

Bir zaman sonra kiracılardan biri,

— Geçit için verdiğiniz yoldan geçilmiyor, bu yolu yaptırın! dedi.

Ev sahibi de,

— Yaptırmam, dedi.

Kiracı,

— Ben size kira veriyorum, yaptırmak zorundasınız! diye dikildi.

— Param yok.

— Siz sana kredi açarız!

Ev sahibi sevindi :

— Verin paraları.

— Yağma yok. Kuyu açılması için açtığımız krediyle karın, kızların ş'aptılar. Kredi açarız ama, paranın yola harcanmasını kontrol ederiz...

Ne olursa olsun, yol, kendi evinin yoluydu, kendi öz malıydı.

Gözleri parlayarak,

— Bizim ev... derken, ev sahibinin ağzı kulaklarına varıyordu.

Kiracı,

— Dam akıyor, burada oturulmaz... dedi.

Ev sahibi düşündü.

— Param yok! dedi.

— Bize bir oda daha kirala. Parasiyle damı aktar...

Ev sahibi, kiracı komşularına dua ediyordu :

— Allah sizden razı olsun. Yoksa bizim damı aktaracağımız yoktu.

Kiracı,

— Merdiven sallanıyor, dedi.

Evin üç odası daha kiraya verildi. Alınan parayla alt kata payandalar konuldu.
Ev sahibi,
— Bizim ev, diyordu, sapasağlam oldu.
Kiracı,
— Lâğım künkleri delinmiş... dedi.
Evde kiraya verilecek oda kalmamıştı.
Ev sahibi, ailesiyle oturdukları boşaltıp alt kattaki taşlığa indi. Buralarını da kirayı verdiler. Alınan parayla evin lâğım yolları da onarıldı.
— Evin boyası eksik...
Evi boyatmak için para isterdi. Para yoktu. Alınan kiralar, hem evin onarılmasına, hem geçimlerine, hem de parayı buldukça istekleri artan karısına ve çocuklarına yetmiyordu.
Mevsim yazdı. Ev sahibi, bahçede bir çadır kurdu. Şimdi bütün ev kiradaydı, ama gıcır gıcır boyanmıştı.
— Bizim ev, işte şimdi eve benzedi.
Kiracı,
— Badana ister duvarlar, dedi, sıva ve badana...
— Yapamam...
— Sizin kendi eviniz...
Doğru, kendi eviydi. Ama sıva, badana için parası yoktu. Yaptırmasa, kiracılar çıkar giderlerdi. Oysa onlara borcu çoktu.
Kiracılar,
— Yoksa evden çıkar gideriz! demeye başlamışlardı. Ev sahibi, eski terbiyeleri kalmıyan, gittikçe kabalaşan kiracılara «Aman evimden çıkmayın!» diye yalvarmaya başlamıştı.
Karısı, kiracılara aşçılık ediyor, kızları, oğulları da kiracıların işlerini görüyordu. Aldıkları parayla evin içini sıvattılar, badana yaptırdılar.
Eski ev yepyeni olmuştu. Ev sahibi her yıl olduğu gibi, o yıl da evin vergisini öderken büyük bir gurur duymuştu. Karşıdan evine bakıp bakıp övünüyordu.

Kiracılar iyi insanlardı. Evsahibine çıkışıyorlardı:
— Karına iyi bakmıyorsun, yeni iskarpin al. Kızlarının çorapları akmış... Karşımızda bu çirkin kılıkta insan görmez istemiyoruz.
Ev sahibi,
— Haklısınız ama param yok, dedi.
Bizim karımız, kızımız değil, senin...

Ayıptır. Biz sana yardım edelim.
Ev sahibi onlara dua ediyordu.
Bir soğuk kış gecesiydi. Adam çadırda oğullarından biriyle oturuyordu. Karisiyle, kızları, öbür oğulları evde, kiracıların işlerini görmekteydiler.
Adam, pencerelerinden ışıklar saçılan evine baktı, yanındaki oğluna,
— Evimiz çok güzel oldu doğrusu, dedi. Bu evle övünüyorum.
Oğlu,
— Hangi ev? diye sordu.
— Ne demek hangi ev? Bizim ev işte!...
Oğlu,
— Baba, dedi, galiba o ev, artık bizim ev değil...
Adam, birden kızarak bağırdı:
— Nasıl? Bizim ev değil mi? Bunu söylemeye nasıl dilin varıyor?...
Delikanlı,
— Bana bizim ev değilmiş gibi geliyor, dedi, içinde oturamıyoruz, bahçesinde gezemiyoruz, yolundan gidemiyor, suyundan içemiyoruz.
Adam,
— Ama ev bizim, diye bağırdı, bizim ev...
Cebinden çıkardığı basılı kâğıdı sallıyarak,
— İşte, işte evin tapusu, tapusu benim üstüme!.. O evin vergisini ben veriyorum!... Defol hain evlât!.. Defol!.. Seni evlâtlıktan reddediyorum.. diye haykırdı.

Delikanlı başı önünde çadırdan çıkarken adam, elindeki kâğıdı sallıyarak arkasından bağırıyordu:
— Hain evlât!.. Senin gibi oğlum yok. Reddediyorum. Bizim ev... Ev bizim, işte tapusu...
Hep birlikte içinde yaşadığımız bu evi tanıdınız, sanırım. Bu ev, babadan kalma bizim evimizdir.

HIÇKIRIK

TÜRKÇE Sözlük'te hıçkırık şöyle tanımlanır: «Mide dolgunluğu veya sinir hali gibi sebeplerden ve istemsiz olarak diyafram kasının kasılmasiyle hava akciğerlere geçerken boğazdan çıkan ve düzgün aralıklarla hık, hık diye tekrarlanan ses.»
Bütün öteki sözlüklerde de hıçkırık, aşağı- yukarı böyle tanımlanır.
Bunları, bilginizi birazcık artırmak için değil, kendi derdimden yakınmak istiyorum da onun için anlatıyorum. Başarısızlıklarımın en acısı iki yerde; biri işimi, biri de eşimi seçerken oldu. Lise bitirme sınavında bütün dersleri başarıyla atlattım. Sıra tarihe gelmişti. En çok, en iyi bildiğim de tarih. Hiç korkum yoktu. Benden önce sınava giren yirmiüç arkadaşımdan yedisini tarih öğretmeni koridorun sonuna kadar kovalamış, altısını dövmüş, öbürleri de kaçıp canlarını öğretmenin elinden zor kurtarmışlardı. Tarih öğretmeninin kızgınlığı, tembel öğrencilerinin beş mümeyyizin yanında kendisini utandırmalarındandı. Mümeyyiz gelen öğretmenlerin de, sınavı yapılan sınıf öğretmenini bozmaktan büyük bi zevk duyduklarını hepiniz bilirsiniz, işte böyle bir dramatik gerilim
anında beş mümeyyizle bir de bizim tarih öğretmeninin karşısına çıktım. Mendili ile dudaklarındaki köpüklü hiddeti silen tarih öğretmenimizin beni görünce yüzü güldü. Mümeyyizlere,

– İşte beyler, en çalışkan öğrencim geldi, dedi. Güvendiğim bir öğrenci. Ne isterseniz sorabilirsiniz...
Ben, kapı yanında duruyordum. Yeşil örtülü masa çevresinde oturan mümeyyizlerden biri başını geriye, bana doğru çevirip, gözlük camlarının üstünden bakarak sordu:
– Malazgirt savaşı kaç tarihinde oldu?
ilkokul öğrencileri bile bunu bilir artık.
Ama benim ağzımdan yalnızca,
– HıykL. diye bir ses çıktı.
Mümeyyiz,
– Ne? dedi.
– Hıyk...
Artık sorunun kolaylığından duyduğum sevinçten mi, yoksa öğretmenin güvenini sarsmamak için duyduğum heyecandan mı, her nedense, karnımın içi hava dolmuş ve ben bu havaları hıyk, hıyk diye sesli soluklarla dışarı salıvermeye başlamıştım.
– Hıyk!... Hıyk, hıyk!...
– Ne eliyorsun oğlum?
– Hık, Hık...
– Malazgirt...
– Hık...
– Kaç tarihinde?
– Hıyk, hıyk...
Hıçkırmaktan söyl iyem ıyorum. Tam Malazgirt savaşının olduğu tarihi söylemek için, ağzımı açıyorum, elimde olmadan ağzımdan,
– Hıyk, hıyk!... diye sesler çıkıyor.
Deli olacağım. Benim deli olmam bişey değil, suratının rengi, ilkin kirli sarıya sonra yeşile çalan tarih öğretmeni mosmor olmuş, tırnaklarını kemiriyor.
– Kaç tarihinde?
– Hıyk...
Mümeyyizler gülmeye başladılar. İçlerinden biri,
– Sen kuş musun oğlum? dedi.
Bizim öğretmen,

– Defol!... diye bağırdı.
Dışarı çıktım. Arkamdan, kapıya gürültü ile bişey çarptı. Tarih öğretmeni ya sürahiyi, ya hokka takımını fırlatmış olacaktı.
Koridorda koşuşmalar oldu. «Doktor, doktor...» diye sesler duyuldu,
– Doktorluk bişey değil, şimdi geçer... dedim.
– Sana değil, tarih öğretmenine... dediler.
Tarih öğretmeni kriz geçiriyormuş.
O günden sonra ne zaman biri bana herhangi bir tarih sorsa, beni hıçkırık tutar. Hattâ, «Bugün günlerden nedir?» diye sorsalar, cevabım yarım saat durmadan hıçkırmak olur.
Bu yüzden liseyi bitiremedim. Hayatta bütün isteğim, aktör olmaktı. Şehir Tiyatrolarına başvurdum. Boyumu bosumu, sesimi, yüzümü, herşeyimi beğendiler.
– En çok sevdiğiniz bir role hazırlanın da gelin... dediler.
Aktörün hası. Shakespeare piyeslerinde belli olur. Bir hafta çalıştım, Hamlet'i ezberledim. Evin üçüncü katında oturuyorduk. Hamlet'i bilirsiniz; Danimarkalı bir körpe prens, oyun boyunca, «Anamı kim ş'aaptı?» diye şüpheler içinde kıvranır, sarayda döner durur. Bi- türlü karar veremez. Sonra da, oldu mu, olmadı mı «to be or not to bel...» diye felsefe yapar. Ben ayna önünde Hamlet olarak bağırırken, alt kattakilerden, beşinci kattakilere kadar bütün apartmandakller sesimi duyup delirdiğimi sanmışlar. Bu. benim için bir başarıydı. Çünkü, bir yoruma göre Hamlet de deli bir oğlandır.
Ne yazık ki, aynı başarıyı tiyatro sınavında gösteremedim. Üç usta tiyatro oyuncusu iıe bir yaşlı rejisör önünde Hamlet'den bir parça söyliyecektim. Bu parça, dramdaki çatışmanın en yüksek noktası olan «to be, or not to be» (var olmak, yok olmak: İşte bütün dalga burada) bölümü idi. Bence bu güzel sözün tam Türkçe çevirisi şöyle olmalıdır: «Ya herro, ya merro...»
Koltuklara oturdular.

– Buyurun!...
Gözlerim tavanda duvarın bitişme çizgisinde, sağ elimi yana açtım. Ağzımdan son derecede trajik bir hıçkırık yükseldi:
– Hayyykl...
Durdum. Ben durdum ama, hıçkırık durmuyor:
– Hıyk, hıyk...
Karşımdakiler, hepsi dikkat kesilmişler bana bakıyorlar.
– Hıyk... tu bi hıyk... or hıyk nat tu hıyk bi... hıyk... det iz hıyk... oal kuvesşin... Hıyk, hıyk... hıyk... hıyk...
Artık ne duruma gelmiştim ki, rejisör,
– Yeter, yeter teşekkür ederiz!... dedi.
O yeter dedi, ama, hıçkırık bırakmıyor ki...
– Hıyk...
– Yeter beyim, yeter...
– Hıyk, hıyk...
– Anladık efendim, mersi...
Kapıdan çıkacağım sırada hıçkırık durdu.
– Kazanamadım mı? diye sordum.
Rejisör,
– Kazandınız, dedi, içeriye adresinizi bırakınız. Size münasip, hıçkırıklı bir rol olduğu zaman, ilk hatırlıyacağımız siz olacaksınız.
Başarısızlıklar içinde yuvarlanırken, yapacak başka bişey olmadığı için, hiç olmazsa evleneyim de. aradan o iş de çıksın, dedim. Benim durumumda olan erkekler, zengin bir kızla evlenmek zorundadırlar. Bir tanıdığımızın aracılığıyla çok zengin bir kız bulundu. Kızın babası Karun kadar zenginmiş. Çok kapalı, eski geleneklere göre yaşayan bir aileymiş. Kaynatam olacak adam, beni ilk görüşte beğendi. Ne kadar eskiye bağlı aile olursa olsun, büsbütün de zamaneye uymazlık edemiyorlar. «Bir de gençler kendi aralarında konuşup, görüşsünler» dediler. Kız, evden çıkmazmış. Sinema, tiyatro, eğlence bilmezmiş. Ben kızın evine gidecektim. Kararlaştırılan günde evlerine gittim. Evde baba yok, yalnız kızın annesi var. Biraz sonra kız içeri girdi. Elimi sıktı,

— Hoşgeldiniz efendim... dedi.
— Hoşbulduk... dedim.
Az sonra, annesi dışarı çıktı. Ben kızla karşı karşıya kaldım. Arada bir kaçamak kıza bakıyorum. Başı yerde... Sonra karar kızın olduğu için kendimi ona beğendirmeliydim. Söze nereden başlasam, ne desem?... Ben bu sıkıntıdayken, içimden bir ses yükseldi:
— Hıykl...
Önce bu sesin hıçkırık olduğunu anlayamayan kız, yüzüme baktı,
— Efendim? diye sordu.
— Bişey... hıyk... yok efendim, hıyk hıyk...
— Anlayamadım...
— Hıyk...
Gülmeye başladı. Güldüğünü belli etmemek için elini ağzına kapadı. Ben de hıçkırık tuttuğunu belli etmemek için elimi ağzıma kapadım.
Birbirleriyle evlenecek bir kızla bir delikanlı düşününüz, daha ilk tanıştıklarında karşı karşıya geçmişler, elleri ağızlarında, erkek durmadan hıçkırıyor, kız da gülüyor. Artık ben hıçkırık, kız da kahkahayı öyle arttırmışız kİ, annesi kapıyı açıp,
— Ne oluyor? diye içeri girdi.
Kız, kahkahalarını salıverip dışarı kaçtı. Benim ağzımdan yalnız bir tek cevap çıktı:
— Hıyk...
Hıçkırık arasında kadına zorla «Allasmarladık» deyip evden çıktım. Kendimi sokağa atar atmaz da hıçkırık kesildi. Bizim eve dönünce,
— Anlaşabildiniz mi? diye sordular.
— Ben anlaştım ama, onu bilmem... dedim.
Çok geçmedi, ertesi gün cevap geldi: Kız beğendi, evlenecek...
Kızın neyimi beğendiğini anlıyamadım, herhalde hıçkırığımı beğenmiş olacaktı. Evlendik, ilk beş on gün aramız iyiydi. Bir akşam karım bana,

— Neden hıçkırmıyorsun? dedi.
— Her zaman olmaz, dedim, elimde değil ki benim... Zamanı gelince hıçkırırım.
— Sen beni kandırdın, aldattın...
Neymiş, bilir misiniz? Kız benim hıçkırığıma vurulmuş. Bu, pek öyle sokağa çıkmayan kapalı ev kızı olduğundan, kocam hıçkırır, ben de güler, eğlenirim, diye düşünmüş.
Hıçkıramıyorum diye kadında bir surat, bir surat... O su ratı yetmezmiş gibi bir de, ayrılalım da ayrılalım, diye tutturmaz mı! Baktım, mutlu aile yuvamız yıkılacak, ne yapayım, zorla hıçkırmaya çalıştım ki, karım da biraz gülsün, eğlensin, mutlu olsun. Ama onda surat yine bir karış.
— Ayol, işte hıçkırıyorum ya...
— Bu hıçkırmak, eski hıçkırmak değil... Sen beni aldatamazsın. Beni İlk gördüğün zaman, içinden geldiği gibi hıçkırıyordun. Ben yapmacık hıçkırık istemem.
Ee, ne yapayım, zorla hıçkırık bu kadar oluyor. İki aylık evlilik hayatından sonra karım, kesin olarak,
— Ayrılacağız! dedi.
— Hâkime ne diyeceksin karıcığım? Kocam hıçkıramadığı için ayrılacağım, diyemezsin. Üstelik ben hıçkırıyorum da...
— Evet ama hıçkırıkların samimî değil... Mahkemede, beni ihmal ettiğini söyliyeceğim.
Sonra da mahkemede, o kapalı evin utangaç kızı hiç sıkılmadan ne dedi, biliyor musunuz?
, — Reis bey, kocam kocalık görevini yerine getiremiyor. İki ay bekledim, artık sabrım kalmadı.
Yerin dibine geçtim. Hâkim bana sordu:
— Karınızın iddiasına ne diyorsunuz?
Ben de hâkime,
— Hıyk, hıyk... diyebildim.
Ağzımdan «hıyk»dan başka bir ses çıkmıyordu. Hâkimin karşısında dakikalarca Ishak kuşu gibi öttüm; hıyk, hıyk, hıyk...

Hâkim karıma,
— Evet, anladım, dedi.
Bu sırada karım,
— Dâvamdan vazgeçtim efendim, beni başkaları kandırdı, biz kocamla gül gibi geçiniyoruz,
Biyandan da bana bakıp mutluluk içinde gülümsüyordu. Ben hıklamaktan sesimi çıkaramadığım için, elimin tersiyle «İstemem, istemem!» anlamına işaret yaptım.
Mahkemeden çıktık. Bende de hıçkırık kesildi. Karım koluma girdi.
— Ah, o ne hıçkırıktı!... Ne içten hıçkırıktı onlar... dedi.
Çok yalvardı, arkama düştü, başkalarını araya koydu, ben artık istemedim. Boşandık. Ama durmadan herkese, kocalık görevimi yerine getiremediğim için ayrıldığını yaydığından, o günden sonra da bir daha evlenemedim. Bu hıçkırık beni hem işimden, hem eşimden etti!

İFFETİMİ NASIL KORUDUM?

Ah beyefendi, hangi birini anlatayım size? İnanınız ki, onlar gibi namus, iffet, gönül, Ay- ten, Sevim ve naylon kadın iç çamaşırı düşmanı dünyaya gelmemiştir. Onların elinden iffetimi kurtarıncaya kadar neler, neler çektim bir bilseniz... Ama çok şükür, tertemiz iffetimi, toz kondurmadan kurtardım. Beyefendi, sorarım size; bir insan niçin yaşar? İffeti için değil mi? Tabi' beyefendi... Hele bir kadın, bir kere iffetini kaybetti de bir de etraftan duyuldu mu, artık o kadın on para etmez. Kimse onun yüzüne bakmaz, işte bu sebepten beyefendi, ben iffetimi gayetle iyi muhafaza etmişimdir.
Onlar çok azgın iffet düşmanları idi... Nerede bir iffet görülürse, —gözleri çıksın— hemen iffete göz dikerlerdi. Hele temiz bir iffet görürlerse, onu kirletmek için yapmadıklarını bırakmazlardı...

Benim başıma gelen, hiçbişeyin başına gelmemiştir beyefendi. Size hangi birini anlatayım. O devirler çok şükür geçti de beyefendi, iffetimiz de çok şükür hürriyete kavuştu. Vatan, millet sağ olsun beyefendi...
Benim de iffetime göz koydular. Hani, çok affedersiniz, kendimi methetmiş gibi olmıyayım, çok temiz bir iffetim vardır, inanmazsanız, beni yakından tanıyanlara sorabilirsiniz. Katiyen reklâm olsun diye şöylemiyoram. Beni, âdi reklâmlara tenezzül edecek ticaret müesseseler! ile bir tutmayınız, rica ederim. Beni herkes tanır. Kime isterseniz, iffetimi sorabilirsiniz. Daima iffetim hakkında bonservis gösterebilirim.
Fenersaray Kulübünün soliçi Çetin var ya, ona kaç kere,
— Doğru söyle Çetinciğim, sen benim neyimi seviyorsun?... diye sormuşumdur. O da bana,
— İffetini anam, iffetini anam babam... demiştir.
Erkeklerin iffete çok düşkün olduklarını ondan bilirim. Ben, tertemiz bir kızım beyefendi. Her sabah yüzümü yıkadıktan başka, ayda iki defa da —affedersiniz— Galatasaray hamamına gider yıkanırım.
Natır kadına iyicene keselenirim, tertemiz olurum.
Bakınız, o iffet düşmanlarıyle ilk temasımın nasıl olduğunu size anlatayım. Bigün, hiç unutmam, bir akşam üzeri Beyoğlu'nda giderken bir herif peşime takıldı. Herife şöyle bir baktım, hiç gözüm tutmadı. Peşime düşenleri gözüm tutmazsa, aile terbiyem müsait olmadığından, hiç sesimi çıkarmam. Değil mi efendim, iki para etmeyen adamlar için, insan ne diye terbiyesini bozmalı?
Ama adam lâf atmıya başlayınca, kendimi tutamadım,
— Efendi, efendi, ben iffetli bir kamdım!... dedim.
Nasıl, iyi demiş miyim? Derim beyefendi, ben hiç kimseden çekinmem. Ben daha o zamanlar bile vallahi muhaliftim. Her zaman için konuşma hürriyetini müdafaa etmişimdir.
Ne ise, başınızı ağrıtmıyayım, adam işi pişkinliğe vurup arkamı bırakmadı. Abanoz sokağını bilirsiniz tabiî... Nasıl, bilmiyor musunuz, haydi canım numara yapmayın bana, hiç

erkek olur da Beyoğlu'ndaki Abanoz sokağı... Abanoz sokağının başına gelince.

— Çok rica ederim, artık peşimi bırakın, zira mahallemize geldik... dedim.

Adam pişkin... Bir daha,

— Muhitimize geldik, artık takip etme!... dedim.

Adam da bana,

— Yavrum, ben seni kendim için değil, beyefendi için takip ediyorum... dedi.

Haaa, baktım ki adam esnaf.

— Bana bak, ben senin bildiğin karılardan değilim. Beyefendinin benden bir istediği varsa, evin numarasını vereyim, kendisi gelsin... dedim.

Adam bunun üzerine cebinden kartını çıkarıp bana verdi. Kartı okudum: «Seksüalite Prodüktörü...»

Ne demek olduğunu anlamadım ama, adamı ben filmci filân zannettim. Benim de sinema artistliğine ta çocukluğumdan beri, son derece merakım vardır. Film çevirmesine bayılırım. Her halde adam tipimi beğendi, bana film çevirtecek, dedim. Ne bileyim ben beyefendi, benim içimde kötülük yok... Adam beni bir arabaya atıp şeye götürdü. Orada başıma gelenleri size anlatsam, vallahi şaşarsınız da, ağzınız sulanır. Ah beyefendi ah, bu millet onların elinden neler çekti... Bana kutu kutu mücevher verdiler. Meğer bunların hepsi sahte imiş. Milleti kandırdıkları yetmezmiş gibi, beni de kandırıp namusumu çalmak istediler. Ama çaldırmadım, çok şükür iffetimi kurtardım.

Bana verdikleri mücevherlerin sahte olduğunu, daha yeni öğrendim. Bunların hepsi mal beyanına tâbi tutulacak denilince, ben de korkumdan mücevherleri satıp kurtulmak istedim, işte o zaman mücevherlerin sahte olduklarını öğrendim. Sahte mücevherleri yutturup, namuslu bir kadını "şapmak ayıp değil mi beyefendi? Ya ben şeytana uyup da iffetimi kirletmelerine müsaade etseydim... Yazık değil mi benim iffetime... Bana yaptıkları yetmezmiş gibi, bir de

sahte mücevherleri hakikî diye yutturup, beni kandırdı alçaklar. Haram olsun, canlarına karim olsun, boğazlarında kalsın inşallah da bana çektirdikleri burunlarından fitil fitil gelsin, dünyaya rezil olsunlar.
Daha bu anlattıklarım bişey değil beyefendi. Size başka bir hâtıramı anlatayım. Evet, yıllardan 1955. Mevsimlerden kış. Günlerden cuma. Zamanlardan gece yarısı. Saat, hiç unutmam, üçü on sekiz geçiyor. Nerede ise pavyon kapanacak. Salona sallana sallana bir adam girdi. Benim masama oturdu. Daha doğrusu benimle beraber masada oturanlar «buyurun beyefendi» diye onu çağırdılar. Meğer bana tuzak hazırlamışlar, benim hiçbişeyden haberim yok. Beyefendi, çok rica ederim, ben mâsum bir kadınım, yüksek sosyete hayatına atılalı o zaman daha on yıl olmuş, ben onların gizli maksatlarını nereden bilirim?...
Yüksek sosyeteye daha yeni düşmüştüm.
öbürleri masadan kalktılar, beni onunla yalnız bıraktılar. Adam sululuğa başladı.
— Beyefendi, beni taciz etme. Ben senin bildiğin karılardan değilim. Çantayı kafana indirdim mi, boyun bir karış daha kısalır, dedim.
Herif lâf anlar takımından değil, sarılıp duruyor. Oramı buramı karıştırıyor.
— Beyefendi, ne arıyorsunuz? dedim.
— Eldivenimi arıyorum, dedi.
Ayol, benim koynum, senin gardolabın mı?
Ama iyice azıttı. Baktım, neredeyse iffetim elden gidecek...
— Beyefendi, beyefendi, dedim, iffetimle şaka istemem. Rica ederim iffetimle oynamayın... Çekin elinizi yoksa sonu fena olur.
Ben daha o zaman onlara muhalefet etmi
şimdir. Bunun üzerine, şapur şupur beni öpmeğe başladı.
— Bunun sonu ne olacaksa, artık olsun... dedi.
— Beyefendi, herkesin içinde öpmeyin, bişey sanacaklar... dedim.

Öyle ya, herkes benim içimi nerden bilsin... Bilen var, bilmiyen var...
Adam sarhoş... Elini belime attı. Ben çekildim.
— Neden çekiniyorsun, elbisen mi eskiyecek? dedi.
— Eskimesine eskimez, ama gıdıklanıyorum... dedim.
Başladı saldırmağa. Bakın, hâlâ vücudumda dişlerinin yeri duruyor, beş yıldır geçmedi. Şuraya bakın, şu sırtıma... Gördünüz mü, nasıl ısırmış? Bakın, bakın, baldırımı koparacaktı. Çürük yerlerini görüyorsunuz işte... Bitürlü geçmiyor.
Ben bu adamı elinden kurtuluncaya kadar, neler çektiğimi anlatamam size... Tam iki sene mücadele ettim. Hürriyet mücadelesi kolay olmuyor beyefendi. Vücudumda gördüğünüz, daha görmediğiniz yaralar, izler, çürükler, işte o mücadelenin acı hatıralarıdır. Ama en sonunda, çok şükür iffetimi sağ salim kurtardım.
Bir gece evime, o sâbıklardan biri geldi. Benim gönül maceralarımı, memleketimizin en yüksek transferli futbolcularıyla olan dalgalarımı duya duya içi kabarmış, eve gelmiş.
— Beyefendi, boşuna zahmet etmişsiniz, ben öğledenberi angajeyim, bir delikanlıya âşık oldum. Aşkıma ihanet edemem... dedim.
O sırada ben İzmirli zengin bir oğlanla evlenmek üzereydim. Hattâ altı aylık da —affedersiniz— hâmile idim.
— Ben gönlümün istediği ile konuşurum... dedim.
— Senin için bu bir fırsattır. Eline gelmişken, fırsatı kaçırma... dedi.
Bu adamın siyasî muhabbet tellâlı olduğunu biliyordum. Onun vasıtasiyle ben de siyaset hayatına atılarak, memlekete faydalı olabilirdim. Maksadım kötü bişey değildi. Benim niyetim onlara iyice yaklaşarak, onlara memleketteki antidemokratik gidişi anlatmak ve memlekete hizmet etmekti. Çünkü, onlar, dışarıdan mücadele ile yıkılmıyorlardı. Onları, aralarına girerek, içinden yıkmak lâzımdı, işte bunun için, yapılan teklifi kabul ettim. Çünkü

benim sesim, eskiden beri çok güzeldir. Radyodan millete sesimi duyurmak istiyordum.

Nihayet muvaffak oldum. Onun nüfuzu sayesinde, radyoda şarkıcı oldum. Radyoda sık- sık «Zurnası var gümüşten, ben anlamam bu işten» şarkısını söylemişimdir. Bunun mânasını anlayan anlamıştır tabiî... Hakikatleri bu millete başka türlü anlatamıyorduk. Radyoda okuduğum şarkılara dikkat etmişseniz, «zurnası var gümüşten» derken, nasıl yüksek perdeden bağırdığımı, «ben anlamam bu işten» derken de nasıl sesimi titrettiğimi elbet farketmişsinizdir. Bunun ne demek olduğunu anlayan anlıyordu. Memlekette ihtilâl işte böylece olmuştur. Ben, hizmetlerime karşılık bir mükâfat beklemiyordum. Hepsi helâl olsun... Yalnız gazetenize, hürriyet pozunda çekilmiş bir resmimi basarsanız, bu bana yeter.
Bu adamın elinden neler çektiğimi size anlatamam. Ama, iffetime leke kondurtmadım ve çok şükür iffetimi kurtardım.
Yalnız size şunu söyliyeyim ki, ben, başka sanatkârlar gibi, hiçbir zaman aşkımı siyasete olet etmedim. Ne aşkımı siyasete âlet ettim, ne siyaseti aşka, ne de âleti aşka siyaset ettim.
Benim fikrime kalırsa, her âlet kendi vaz!- fesinde kullanılmalıdır.
Size bir hâtıramı daha anlatayım. Beni bir gece saraya çağırdılar. Hangi saraya mı?... Hangisi idi?... Hah, hatırladım, Galatasaraya...

— Ben saraya gelmem, dedim.
— Matuuka Emîri, Şeyh Kazûlettin Essuit Haptullah geldi. Cok büyük misafirimizdir Bu ay Belediye memurlarına maaş vermek n bütçede para yok. «Beyefendi» Emir hazretlerini, millî menfaatlerimize uygun şekilde, yüzdebin faizle borç para alıp kazıklamak niyetinin Şimdi sen gelmezsen, olmaz. Milletlerarası münasebetleri bozmuş olursun. Cezası onbeş seneden başlar... dediler.

– Her zaman da bu vazifeler bana düşüyor. ben artık vazifeden yoruldum... dedim.

Bunun üzerine, beni himaye edip, radyoda şarkılar okutturarak «medar-ı iftihar» yapan adam,

– Vazife yalnız sana düşmüyor. Diz seni yalnız Arabistandan büyük misafirle* gelince çağırıyoruz. Amerikalılar için seni rahatsız etmiyoruz. Biz ihtisasa hürmet ederiz, iş bölümü var. Herkesin yapacağı iş ayrı... dedi.

Balıketi olduğumdan, beni şarklı misafirlerin protokolündü kullanırlardı. Kerkenez Gönül de Amerikan protokolündü vazife alırdı.

Benim korkum başka şeydendi. Daha önce yine milletlerarası münasebetimizi takviye için, bir arkadaşımı çağırmışlardı. Hurayda Emîri ile anlaşma yapacaklarmış. Sabaha karşı anlaşmayı, arkadaşımın göbeğine yazıp imzalamışlar. Arkadaşım «olmaz» demişse de, «Vay sen, vatan uğruna göbeğini mi esirgiyorsun?» diye çıkışmışlar, arkadaşım da «Bu göbek feda olsun!» diyerek razı gelmiş. Ama sonra anlaşma bozulmuş. Çünkü sözlerinde durmayıp imzalarını bozmuşlar, yani tükürdüklerini yalamışlar. Benim korkum işte bundandı. Çünkü ben çok gıdıklanırım. Göbeğimde anlaşma imzalamağa kalkarlarsa, kendimi tutamaz gülersem, siyasî müzakerenin ciddiyeti bozulurdu.

Vazife vazifedir diyerek saraya gittim. Ben bu hizmetlerimden hiçbir zaman ticarî maksatlar beklemedim. Salona girdim. Beni çekemi- yenler, rakı sofralarında benim sâbıkların kucağına oturduğumu çıkardılar. Bunlar dedikodudur, katiyen yalandır. Ben o gece, evet sâbıklardan birinin kucağına oturdum ama, salonda boş koltuk yoktu. Oturmayıp ne yapacaktım?

– Gel yavrum, otur! dedi.

Babam yerinde adam, yaşı başı yerinde...

Sofrada içiliyordu. Saz çalıyordu. Benden de şarkı istediler. Ben de okudum. Birara Arap şeyhi,

–

Yavrum, sen tahsisat-ı mesture misin, neden öyle her tarafını örtüyorsun? Soyunsana... dedi.

Ben onların gizli maksatlarını ne bileyim? Soyundum.

— Daha soyun! dediler.

— Soyunurum ama, anayasaya muhalif olmasın sakın? dedim.

öbür şarkıcılar da soyundu. Oyun başladı. Salonda son derece antidemokratik bir hava esiyordu. Hattâ dansözlerden biri striptiz yaparken o kadar antidemokratik soyundu ki, üzerinde hiçbişey kalmadı. Meğer, büyük misafirlerden bir herif röntgenci imiş. Ne kadar soyunulsa, adam tatmin olmuyordu. Bunun üzerine memleket hastahanesinden röntgen makinesi getirtip, dansözün içini seyrettiler.

Ben kaç kere bu âlemlere katılmışımdır. Ama beyefendi, bu âlemlerden iğreniyorum. O kadar iğrenirim ki, fazla rakının tesiriyle sarhoşluktan öğüre öğüre şey yapmağa başladım. Kaç kere onlara, bu âlemlerden iğrendiğimi göstermişimdir Midem döner...

Bir gece de, hiç unutmam, yine bu âlemlerden birinde az kalsın, bunlardan birinin kucağına, yâni ahlâksızlık çukuruna düşecektim. Bereket versin, adam masanın altına düşüp sızdı da, ben de onun kucağına düşmekten kurtuldum. Az kalsın iffetime leke süreceklerdi. Ama kaç arkadaşım, iffetini kurtaramamıştır.

Yine bir gece de hiç unutmam, onlardan birisi, «fındık kırmak istiyorum. Fındık getirin!» diye bağırdı.' O yaştan sonra nasıl fındık kıracak? Bir tabak dolusu fındık getirdiler. Ama, fındığı kıracak ağzında dişi yok...

— Benim dişlerim nerede? Üst dişlerim yok... Dişlerim kimde kaldı? diye bağırdı.

Bütün kadınlar aranmağa başlandı. Çok şükür bende çıkmadı. Şimdi adını açıklamak istemediğim bir kadın sanatkârda çıktı. Kadının da haberi yok. Çok affedersiniz, bu kadın sanatkâr, takma göğüs kullanır. Beyefendinin, üst

çene takma dişleri, kadın sanatkârın, takma göğsüne geçmiş kalmış. Takma diş takımı, madalya gibi kadının göğsünde sallanır dururmuş. Kadın nereden bilsin…
Bereket, Huvayda Emîrinin yaveri gördü de, İngilizce olarak; «Bu nedir?» diye sordu.
Bizimkiler, hemen vaziyeti idare ettiler:
— Bu bizim en yüksek nişanımız. Bunun adı takma diş nişanıdır.
Yaverin gözü de herkesin üstünde, beyefendinin boynunda pembe kurdelâlı bişey geçmiş. Yaver,
— Bu ne nişanı? diye sordu.
— Bu da çorap bağı nişanı…
Arap şeyhi,
— Bu çorap bağı nişanından benim boynuma da geçirsinler, ben de isterim… diye tutturdu.
Kadın sanatkârlardan biri, çorap bağını, şeyh hazretlerinin boynuna geçirdi. Ertesi gün de şeyh hazretlerine fahrî hukuk profesörlüğü pâyesi verildi.
Ah beyefendi, ben iffetimi kurtardım ama, nasıl kurtardım, gelin de onu bana sorun...
Bana bu âlemlerde çok baskı yaptılar. Ben demokratik ruhlu bir kadınım beyefendi. Baskıya hiçbir zaman dayanamam. Kaç kere onlara:

— Ben bu kadar baskıya dayanamam, fazla antidemokratik gelmeğe başladı! diye yüzlerine karşı bağırmışımdır.
Ama onlar, iktidar sarhoşluğu bir yandan, içkinin sarhoşluğu bir yandan, bizim seslerimizi duymamışlardır.
Baskının da bir hududu var beyefendi, o hududu aştı mı, insan hürriyetini eline almak istiyor.
— Saçlarından utan! diye bağırdım.
— Benim saçlarım kınalı... dedi.
Evet, sâbıklar çok kına kullanırlardı. Onun için memleketimize en çok ithal edilen kına ve viski idi.
Şimdi, o dakikaları anarken, yeniden yaşıyormuş gibi oluyorum da, zevkten, pardon, dehşetten ürperiyorum.
Bir keresinde aynen şöyle demiştim:
— Beyefendi, ben cahil bir kız oğlan kızım. Acaba bu hareketleriniz demokrasiye aykırı değil mi? Sakın yanlışlıkla anayasayı çiğnemiş olmıyalım...
— Boş ver, neşemizi bulalım... dedi.
O şartlar altında bir kadının iffetini muhafaza etmesinin ne kadar zor olduğunu tahmin edersiniz. Ben her zaman,
— Olmaz! demişimdir.
Hele bir gece,
— Ben her şeyi açık isterim, demokrasi açıklıktır, soyun! diyerek, beni zorla soyundurdular. Sinirlerim fena halde bozulmağa başlamıştı. Ama ne yapabilirdim?...
Benim zaten onların aralarına girişimin sebebi, onları içinden yıkmaktı. Hattâ bir gece bir tanesi, kalb grizi bile geçirdi. Az kalsın gidiyordu. Eğer herkes benim gibi çalışmış olsaydı, onların hiçbirisi kalmaz, hepsi kalbten gider, millet de kurtulurdu.
Bir gece beni Ankara Palas'a götürmüşlerdi. Masama üç kişi geldi. Bana durmadan içirdiler. Ben onların kim olduklarını bilmiyordum, öyle içirmişler ki, ben kendimi kaybetmişim. Ondan sonra olanları hatırlamıyorum.
Sabahleyin, bir de gözümü açtım ki, şimdi söylesem inanmayacaksınız, bilmediğim bir yerde yataktayım ve çıplağım. Meğer bu ahlâksızların tuzağına düşmüşüm de

haberim olmamış... Kahraman ordumuz ihtilâli yapmamış olsaydı, tuzağa düşürüldüğümü hâlâ anlıyamayıcaktım. Bereket versin, ihtilâl oldu da nasıl tuzağa düşürüldüğümü anladım.
Şunun için kalbim müsterih ki, o namus düşmanlarının elinden iffetimi kurtardım. Az kalsın, iffetimi lekeliyeceklerdi. Ama iffetimi kurtarabilmek için neler çektiğimi anlatsam, vallahi şaşarsınız.

SU DÖKME YARIŞI

Muhasebeci, Baha Bey'in sıkılganlığından bişey söylemek isteyip bitürlü söyliyemediğini anlamıştı. Yirmi yılı aşkın zamandır bu kurumda çalışan Baha Bey, arkadaşlariyle arasında mesafe bulundurmasını bilir, ağırbaşlı bir adamdır. Örneğin, onun bugüne dek, bikez bile müstehcen bir hikâye anlattığı duyulmamıştır. Memur arkadaşlarının anlattıkları müstehcen hikâyelere de, duymazlıktan gelerek, gülümsemez bile...
Baha Bey'in bir başka özelliği daha vari memurluğun geleneklerini yıkmış bir adamdır. Önce rüşvet almaz, rüşvetin takmaadlısı olan hediye de almaz. Daha da şaşılacak olanı Baha Bey, bu kurumda avans çekmemiş tek memurdur.
Muhasebeci, onun bişey söylemek isteyip de nedense söyliyemediğini anlıyordu, Baha Bey, söze başlamak için öksürüyor, arada ellerini oğuşturuyor, birbirinin üstüne attığı bacaklarının yerini değiştiriyor, parmaklarını çıtırdatıyor, ama bitürlü —her ne söyliyecekse— söy-liyemiyordu. Hiçbir zaman muhasebe odasında bu kadar uzun oturmamıştı.
Neden sonra ayağa kalktı, iki yumruğunu masanın üstüne dayayarak muhasebecinin kulağına eğildi,
— Avans... diye fısıldadı.

Bu tek kelimeden sonra birazcık mola verip, sonra devam etti:

— Acaba mümkün mü muhasebeci bey, avans alabilir miyim?

Muhasebeci, belli belirsiz gülümsedi. Öteki memurların avans istemedikleri gün olmazdı. Bir önceki avansı ödemeden yeni yeni avans isterlerdi. Baha Bey'in bunca yıldır bikez bile avans istememiş olmasına, dışından saygı duyuyor, ama içinden kızıyordu. Sonunda yenilmişti ya, eline düşmüştü ya...

Muhasebeci de, Baha Bey gibi ciddî görünmeye çalışarak, başını ona çevirdi.

— Maalesef... Maalesef Baha Bey. Para yok. Olsa can baş üstüne...

Baha Bey dönüp gitsin mi, yoksa istediğini alamamanın utangaçlığı ile pişkinliğe vurup biraz daha orada otursun mu, ne yapacağını şaşırdı. Bu bocalama sırasında, kalktığı sandalyeye yine oturup, trampet çalar gibi parmakla rını dizine vurmaya başladı.

Muhasebeci merak ediyordu; Baha Bey niçin avans ister? Bunu öğrenmek için yanıyordu. Onun herkese yabancı dünyasının perdesini aralayıp içerisini bir görse çok sevinecekti.

— Hayrola Baha Bey, niçin avans lâzımdı?

Baha Bey içinden «Madem para yok, neye sorarsın?» diye geçirdi. Ama söylese, söylese... Acaba avans verir miydi?

— Hiç dedi, lâzım oldu. Sıkıştık bu ay.

Daha ayın üçü. Aylık alınalı iki gün olmuş.

— Yoksa evde düğün dernek mi var? İnşallah kızı evlendiriyorsunuzdur...

— Yok... Kız daha evlenecek yaşa gelmedi.

«Evlenecek yaşa gelmedi» dediği kız, yirmi altı yaşındaydı. Muhasebeci, onu konuşturabilmek için,

— Geçim çok zorlaştı, benim de bakkala geçen aydan borcum var. Vallahi veremedim. Her halde sizinki de...

Baha Bey,

— Hayır, dedi, ben esnafa borç yapmam.
Evet, yapmazdı. Muhasebeci de onun için
kızıyordu ya... Bu kurumun kahvecisine bile borç yapmazdı.
Haftada bir kahve içecek olsa, daha fincan önüne konur
konmaz, yeleğinin cebinden bozuk paraları çıkarır,
'kahveciye verirdi.
— Yoksa?... Allah göstermesin, bir hastalık filân mı?
Baha Bey,
— Hayır, dedi, hamdolsun hastamız yok...
Muhasebeci içinden: «Ulan köpoğlu, öyleyse ne?» diye
geçirdi. Baha Bey de içinden: «Acaba söylesem mi,
söylersem verir mi?» diye geçirdi.
— Yengemiz geziye filân mı gidecek?
— Hayır.
Muhasebeci, Baha Bey'in bardakta bileye bileye bir tıraş
bıçağıyla yirmi kez tıraş olduğunu, ayakkabılarını
kendisinin boyadığını, çok tutumlu bir adam olduğunu
biliyordu.
— Olur, hepimizin başında. İnsan bazan sıkışır.
Baha bey ya kalkıp gitmeli, ya da anlatmalıydı. Anlatsa,
belki de muhasebeci avans verirdi. Onun elindeydi avans
vermek.

— Efendim, diye başladı. Başımıza bir felâket geldi.
Muhasebeci, saklayamadığı bir memnunlukla,
— Vahvah, geçmiş olsun... dedi.
— Bir arkadaşım bizi eğlendirmek istedi
de...
Şaka mı ediyordu? Hayır, Baha Bey çok ciddiydi.
— Önceki gün, işten çıktım. Eve gidiyordum. Arkamdan bir klakson sesi... Arabaya yol vereyim diye sağa geçtim... Yine klâkson çalındı. Sola geçtim, yine klâkson... Kızdım, başımı arkaya çevirdim. Mavi renkli bir özel arabanın penceresinden bana bir el sallanıyor. O el beni ceketimin eteğinden tuttu, arabanın içine çekti. Eski bir arkadaşım, Cihat... Okul arkadaşım. Otuz yıldır görüşmemişiz.

Zengin olmuş, Avrupa'da, Amerika’da uzun yıllar kalmış. Şimdi müteahhitlik ve tüccarlık yapıyormuş. Zengin… Bizim eve gittik. Gittik ama, bana acır da acır… «Vay sen böyle olacak adam miydin!» Vay sen bu hallere mi düşecektin?…»

Çoluğun çocuğun yanında mahçup oluyorum. «Birader, hamdolsun durumum çok iyi» diyorsam da, anlatmanın imkânı yok… Sinemaya, tiyatroya gider misiniz, diye soruyor. Yok. Gazinoya gider misiniz? Hayır… Durmadan karıma, kızıma bakıp bakıp «Vah, vah…» diyor. «Kardeşim Cihat, biz vaziyetimizden memnunuz. Zaten evcek eğlenceyi filân sevmeyiz. Aradabir, yazlık sinemaya da gidiyoruz!» diyorsam da susturamıyorum. «Sen böyle mi olacaktın, ben seni böyle mi görecektim» diyor da bir daha demiyor. Bu sefer de tutturdu, ille de ben sizi gezdirip eğlendireceğim demeye… «istemeyiz kardeşim. Biz memnunuz halimizden.» Anlatmanın imkânı yok. «Biraz dünyayı görün. Ben arkadaşın değil miyim…» diyor. Eh, ne yapalım, peki demiş bulunduk.

Ertesi akşam gelip evden bizi arabasiyle alacak. Karım çok kızdı. Kızımın da onuruna dokundu. Karım biyandan, kızım biyandan «Bütün masrafları sen gör, şu herife on para harcatma!» diyorlar. Maaşı da yeni almışım. Daha kirayı bile vermemişim.

Ertesi akşam Cihat geldi. Bu sefer arabasında şoförü de var. Bindik arabaya. Bizi o gece Boğaz'a götürdü. Emirgân’da çay içtik. Ben daha cüzdana davranmadan, bu Cihat iki tane

onluğu garsona uzattı. Taş çatlasa, bizim içtiğimiz çay beş lira. Ben şimdi ne yapayım?… Karım, koluma bir cimdik attı. «Haydi!» diye fısıldadı. «Ne haydisi hanım?» «Altında kalma, sen de bişey var!» Yahu ne vereyim, adam yirmi lirayı attı, arkasına bakmadan yürüdü. Bizim hanım, durmadan dürtüklüyor beni: «Hadisene!» Çıkardım bir lirayı. Parayı verirken Cihat görsün istiyorum. «Cihat Bey,

Cihat Bey!» dedim. Döndü baktı. «Ben bahşiş veriyorum» dedim, garsonun eline parayı uzattım. Bindik arabaya, gidiyoruz. Epi gezdik. «Yemeği burada yiyelim» diyerek bizi bir yere soktu ki, olur yer değil... Yedik içtik. «Hesap!» dedi. Garson, ikiye katlanmış adisyonu .getirip önüne koydu. Şöyle bir baktı, iki bütün yüz lira elli lirayı tabağa bıraktı. Kızım, masanın altından boyuna beni tekmeliyor, Karım da durmadan kaşını gözünü oynatıyor. Öyle kaş göz ediyor ki, kendinden geçmiş. Birden Cihat dönüp de, karımı öyle kaş göz oynatırken görmez mi?... «Yok, öyledir bizim hanım Keyiflendi mi kaşı gözü oynar...»
Garson paranın üstünü getirdi, bir yığın para. Cihat «Üstü kalsın» diyerek kalktı. Bizim hanım «Rezil olduk, altında kalma!» diye fısıldıyor. Elimi cebime attım, ne kadar bozuk para varsa, tabağın içindeki paraların üstüne döktüm. Şapkalarımızı alacağız. Artık vestiyer parası benim. Hiç olmazsa bunu verelim. Cihat'ı elimle ittim «Bırak Allaşkına bu da bizden...» deyip, bir ikibuçuk lirayı attım. Vestiyerdeki herif ters-ters bakmaz mı! Kızım «Daha versene baba, rezil olduk» diyerek eteğime yapışmış. Sesimi mahsustan yükseltip adama «Aman oğlum, sana on lira diye yoksa ikibuçuk mu verdim?... Al şunu!» diye önüne bir on liralık daha ettim. Çok şükür, bir teşekkür edebildi. Parayı ben vereyim diye Cihat'ı telâşla bir ittim ki, beş adım ileri fırladı. Kapıdan bizi geçiren herifin eline bir ikibuçuk liralık sıkıştırdım. Arabaya binerken oradan bir herif daha peydahlandı. «Dur sen Cihat!» diyerek, bunu göğüsleyip, ittim. Az kaldı denize yuvarlanacaktı. Bir ikibuçuk lira da bu herife verdim. Karım yavaşça «Bunu iyi yaptın!» dedi. Arabaya bindik. Binmemizle pencerenin dışında bir adam peydahlandı. Şapkasını çıkarıp selâmladı. Kızım, sol böğrüme dirsek atıp «Hadisene baba!» deyince, uyandım «Al evlâdım!...» Bir ikibuçukluk da bu herife verdim.
Hava da kararmış. Boğaz'dan Beyoğlu'na çıktık. Cihat «Sizi, şimdi bir çalgılı gazinoya götüreyim!» dedi. Oldu olacak, ne yapalım götürsün... Bir çalgılı bahçeye girdik. Karnımız tok

ama, masamız mezelerle, içkilerle donandı. Sahnede saz takımı var, bir kadın şarkı söylüyor.

Cihat, garsonu çağırıp eline bir yüz liralık tutuşturdu, saz takımından birine haber yolladı, istediği bir şarkı varmış. Hanım, boyuna beni dörtükleyip «Altında kalma!» diyor. «Olmaz hanım, bizim de sıramız var. Garsona bahşişi vermek bizden…» Öyle ya iki gözüm, biz bu herifle sidik yarışına girebilir miyim? Canım da sıkılıyor, bişey yapmam lâzım. Birden aklıma geldi «Cigara!» diye feryat ettim. Cigaracı geldi. Cihat'a bir Harman, kendime de Yenice aldım. Cigaracıya, iki on liralık atıp «Üstü kalsın!» dedim. Kızım yavaşça «Aferin baba!» dedi. Biz böyle yer içerken. «Cihat, «Hadi biraz da sizi alafranga bir yere götüreyim!» demez mi?...
Garson hesap pusulasını buna götürdü. Cihat tabağa bir beşyüz liralık koydu. Gelen paranın üstünden bütün elli lirayı alıp, gerisini bıraktı. Hay Allah... Tabağın içinde tepeleme para duruyor. Bizim hanım biyandan, kızım biyandan «Hadisene baba... Altında kalma!» diye fısıldıyor. Yahu bu adamın para harcamasına biz bahşiş vererek bile yetişemeyiz. Ne yaparsın muhasebeci bey, bir on liralık da ben tabağın içine koydum ama, sanki ciğerimden bir parça söküldü. Kız «Az verdin baba» demez mi!... Hay Allah... Arabaya bineceğiz, oradan biri daha çıktı. Ben hemen «Dur sen!» diye bu bizim Cihat'ı nasıl göğsünden ittiysem, o parmaklıkların üstüne devrile dursun, ben bu araba önünde peydahlanan herife de beş lira verdim. Cebimde iki buçuk liralık arıyorum yok... Mecburen beş lira verdim. Beş liradan aşağı bozuk para kalmamış, ne yaparsın...
Bizi bir başka yere götürdü. Burası alafrangaymış. Efendim, bizde yiyecek, içecek hal mi kalmış... Birer dondurma söyledik. Derken benim helaya gitmem icap etti. Cihat da gidecekmiş. Beraber gittik. Heladan çıktık. Orada bir kadın kolonya serpiyor ya... Ben hemen davrandım. Ulan bozuk

para yok... Bir dirsek. Cihat'ı duvara dayadım. Beş lirayı çıkarıp kadının elinden paraları kaptım.
Yerlerimize oturduk. Gece yarısı oldu. Hesap geldi. Cihat bir bütün yüz liralığı da burada bırakınca, ben iyice şaşırdım. «Dur sen bahşiş de benden!» diye bağırıp, garsona hela parasının üstünden kalan beş lirayı da verince garson şaşırdı.
Her arabaya binişimizde, arabanın önüne bir adam çıkıyor. Ben de her araba önüne çıkana para veriyorum. Ben vermesem, o verecek.
Artık eve gideceğiz sanıyorum. «Haydi şimdi de sizi pavyona götüreyim!» dedi. Pavyon bizim gittiğimiz yer değil... Orada viski içtik. İyi de eğleniyorduk. «Haydi, başka yere gidelim.» dedi. Yahu saat iki olmuş, uykumuz geldi dediysek de anlamaz... İlle bizi gezdirip eğlendirecek. Evet eğleniyoruz. Paraları o çekiyor. Gel gelelim, ben bahşiş vermeye bile dayanamıyorum. Pavyondaki masrafı ödedi. Bahşişi ben verdim. Vermiyeceğim ama bizim hanımla kız bırakmıyorlar ki... Kolumu, budumu çimdiklemekten çürük içinde bıraktılar. «Altında kalma!» deyip duruyorlar.
Başka bir pavyona gittik. Orada da öyle... Oradan çıktık. Saat, sabahın üç buçuğu... Neredeyse gün ışıyacak. Şu Cihattan yakamızı bir kurtarsak selâmete varacağız. «Haydi şimdi Boğaz'a gidelim de güneşin doğuşunu seyredelim!» demez mi!... «Olmaz Cihat!» dedim. «Çok teşekkür ederiz. Çok eğlendik. Artık bize müsaade...» Bırakmaz bizi. İlle de eve götürecek. Neyse efendim, biz bundan zorla yakamızı kurtardık. Bizde teşekkür teşekkür üstüne... Arabasına binip gitti. Biz de bir taksiye binip evimize geleceğiz. Velâkin elimi cebime attım ki, iki tane on kuruştan başka metelik kalmamış Şimdi ne yapacağız? Bizim hanıma «Allah belânızı versin ulan. Biz bu herifle sidik yarışına çıkabilir miyiz?... Altında kalma, altında kalırım, diye diye işte sokak oltasında kaldık...» debim.
Ben hayatımda karıma böyle bağırmamşım. Şaşkınlıktan birader... Kız oradan «Bizim de Kendimize göre

haysiyetimiz var» demez mi... Bunu nasıl saçından yakaladımsa birader, suratına şamarı çarptım. Hiç yaptığım şey değil... Ama kendimi kaybetmişim. Biz yürüye yürüye üç saatte eve gidemeyiz. Düştük yola... Git git, yol bitmez. Ben boyuna sövüp sayıyorum. Dizimde derman kesildi. Saate baktım, beş olmuş. Kızın, iskarpin ayaklarını vurmuş, iskarpinleri çıkardı, çorapla yürüyor. Baktım orada birbank var. «Şuraya oturalım da biraz dinlenelim, bakalım ne olacak...» dedim. Oturduk. Bizim hanımla, kızın başları göğüslerine düştü, başladılar uyuklamaya... Yahu ne iştir başımıza gelen... Bırak masrafı, bahşişe yetişemedik, mahvolduk, iyice ortalık aydınlandı. Benim de içim geçmiş.

«Baha, Baha...» diye bir ses duydum. Uyandım ki, Cihat arabasının içinde karşımızda. «Ne yapıyorsunuz orada?» dedi. Hemen hanımla kızı dürtüp uyandırdım. Bizimkiler şaşaladı. Kız pabuçları giymeğe çalışıyor. Ben ne diyeyim: «Biraz şuraya oturduk ki, güneşin doğuşunu seyredelim... Haydi sana gülegüle!..»
Herif çekti. Biz de ölü gibi eve geldik. Dün o yüzden işe gelemedim. Bizde metelik kalmamış. Kirayı bile veremedik. Şimdi sen bana avans verebilecek misin?
Muhasebeci durdu, düşündü. İstese verebilirdi. Ellerini oğuşturarak:
— Maalesef Baha Bey, dedi, maalesef... Hiçpara yok...

HIRANT HUDAVERDI OLMUŞTU!

Hayri’lerin evine misafir gitmiştik. Başka misafirler de gelmiş. Salonda kadınlı, erkekli cnyedi kişiydik.
Hayri’ler, yaz kış Göztepe’deki köşklerinde oturur. Geniş bir bahçe içindeki köşk, dedesi Hüdaverdi Paşa'dan kalmıştır. Babası da, OsmanlI İmparatorluğunun son günlerinde çok önemli devlet görevleri almış bir kişidir.

Hayri'lere akşam yemeğinden sonra gitmiştik. Köşkün geniş taraçasında çay içiyorduk. önümüzdeki çamın sivri tepesine yusyuvarlak ay oturmuştu.
Olayı anlatmadan önce. Hayri için biraz bilgi vereyim. Altmışını biraz geçmiş, ama genç görünen bir mühendistir. Tam, koyu bir müs- lümandır Bu zamanda böyle dini bütün adam mumla aranılsa bulunmaz. Dinin bütün farzlarını yerine getirir. Beş vakit namazmı kılar, hiçbigün orucunu kaçırmaz. Fitresini, zekâtını verir, iki kere de hacı olmuştur. Hacı Hayri yabancı dil bilir, dört-beş yılını da Avrupa'da geçirmiştir. Buna karşılık karısının ve çocuklarını vicdanî inançlarında serbest bırakmıştır. Bu da, onu yakından tanıyanları şaşırtır.
Taraçada konuşurken hanımlardan birisi,
— Gazete okudunuz mu, dedi, bir Amerikalı müslüman olmuş...
Aramızda bu haberi okuyan da okumayan da vardı. Bu konuda bir tartışma başladı. Amerikalının din değiştirmesini doğru bulanımız da vardı. Çünkü müslüman olan Amerikalı, bir Türk kızıyla evlenecekti. Hayatında bir kere bile namaz kılmamış, nasıl namaz kılındığını da bilmeyen çok şık bir kadın,
— Samimiyetsizlik bu... dedi, ayıp. Kızla evlenmek için müslüman oluyorlar. Olur mu yâni? Aslına bakarsanız, ne o Amerikalının, ne o
kızın müslümanlıkla hiçbir ilgisi yok. Ama herhalde kızın ailesi koyu dindar olduğundan, kızlarını bir hıristiyana vermek istemediler. Kızla oğlan da bir olup böyle yaptılar. Bence büyük samimiyetsizlik.
Bunları söyliyen hanım nasıl hayatında bir kere bile namaz kılmamış bir müslümansa, hayatında hiç sünnet olmamış olan başka bir hanım,
— iyi ama kardeş, dedi, adam bir de sünnet olacak. Müslüman olmak kolay mı? Bu yaştan sonra adamın etinden et kesecekler. Kadınlar İçin söylesen anlarım, ama erkekler için müslümanlık zor.

Tartışma böylece kızıştı. Din değiştirmeyi kimisi samimî, kimisi de yapmacık ve bir çıkara bağlı buluyordu. Arkadaşlarımızdan birisi, cezaevinde bir mahkûmun, kendisine gâvur denilmemesi için müslüman olduğunu, din değiştirip hastanede sünnet olduktan sonra, kredisinin birdenbire arttığını, müdürün ve gardiyanların el üstünde tuttuklarını, birçok hediyeler verildiğini, anlattı.

— Şimdi bu, samimiyet mi? diye sordu.

Hattâ, cezaevinde müslüman olan adamın kredisi birden artınca öbür mahkûmlar, «Yahu, demek müslümanın eskisi değil, sonradan olması makbul. Biz de hıristiyan olup, sonradan müslümanlığa mı dönsek?» demişler.

Sünnet üstünde duran hanım,

— Ama efendim, kesiliyor, dedi, insan öyle şey için şaapar da kestirir mi?

Erkek,

Aman hanımefendi, dedi ne kadarcık kesiliyor. Herifler, işe yarasa kestirir mi? Bir parça şey. Buna karşılık neler kazanıyorlar... O kazanca göre değil sünnet olmak, bacaklarını kökünden kestirseler yine az...

Kadın kızardı, sesini çıkarmadı.

Bunu üzerine bir misafir,

— Yâni, dedi, din değiştirmek sizce doğru değil mi?

Bu soru üzerine düşünceler ikiye ayrıldı. Bitakımı herkesin kendi dininde kalmasını, bi- takımı da dinler incelendikten sonra beklenilen dine girmeyi doğruluyordu.

Çok zaman olduğu gibi konunun en yetkilisi hiç sesini çıkarmıyordu. Bir hanım Hay- ri'ye,

— Hiç konuşmuyorsunuz, siz ne dersiniz? Cedi.

Hayri sordu:

— Siz müslüman mısınız?

Kadın birden,

— Evet, dedi, hamdolsun müsümanım.

— Niçin müslümansınız?

Bu soru karşısında kadın duraladı.
— Müslümanım işte, dedi, ne demek niçin?
Hacı Hayri başını, hepimizin üstünde ayrı Gyrı dolaştırarak, hepimize sordu:
— Niçin müslümansınız?
Doğrusu hiç düşünmediğimiz bir konu idi. Kısa bir susukluktan sonra, misafirlerden bir erkek,
— Çünkü, dedi müslümanlık en iyi dindir de onun için müslümanız.
Mühendis Hacı Hayri,
— Çok doğru, dedi. İslâmlık en iyi dindir, çünkü en son dindir. Ama siz bütün dinleri incelediniz de, en iyisi olduğu için mi beğenip müslüman oldunuz?
Bir kadın,
— Aman bunları konuşmıyalım, günaha giriyoruz, dedi
Hayri ona sordu:
— Siz, İslâm dinini biliyor musunuz?
Çok sıkışık durumda kalmıştık. Bir bey.
— Pekiy, dedi, siz söyleyin bakalım, biz neden müslümanız?
Hayri,
— Çünkü, dedi, doğduğunuz zaman sizin haberiniz bile olmadan nüfus kâğıdınıza müslüman diye yazmışlar. Siz de müslüman olmuşsunuz.
Buna çok canı sıkıldığı sinirli konuşmasından anlaşılan bir bayan,
— Evet ama, dedi, ben müslüman ana- babadan doğmuşum.
Hacı Hayri,
— Müslüman ana-babadan doğup doğmamak sizin elinizde miydi? Doğmadan önce müslüman ana-babadan dünyaya gelmek için dilekçe mi vermiştiniz?
Deminki kadın,
— Bırakın bunları, vallahi günaha giriyoruz, dedi.
Ama sinirlenmiş olan kadın bırakmadı. Hayri'ye sordu:
— Öyleyse siz söyleyin bakalım, niçin müslümansınız?
Hayri gülümseyerek tatlı tatlı anlattı:
— Ben bugün bir dini bütün hıristiyan da olabilirdim. Ama

dedemin bir muzip arkadaşının şakası yüzünden müslüman olmuşum. Dedem Hırant Efendi...

Hep birden,

— Ne? diye bağırdık.

Hayri'nin dedesini Hüdaverdi Paşa diye biliyorduk. Hayri.

— Evet, dedi, dedem ellibir yaşına kadar Hırant Efendi idi, ellibir yaşından sonra Hüdaverdi oldu. Hırant'ın Hüdaverdi oluşunu anlatayım size.

Şimdi Beyoğlu'nda Lala Birahanesi var ya, orası eskiden İstanbul postahanesiymiş. Oradaki OsmanlI memurları arasında Türk, Ermeni, Rum, Yahudi varmış. Karışık çalışırlarmış. Dedem Hırant da, orada telgraf memuru. Arkadaşları arasında bir Mehmet Bey varmış. Çok çapkın bir adammış. Çok zayıf, ufak tefek bir adammış. Sert bir rüzgârla uçacak... Bu haline bakmaz, bir de zamparalık edermiş. Bu Mehmet Beyin bir de karısı varmış ki, Allah vermesin, dağ gibi bir kadınmış. On erkek onunla baş edemezmiş, Mehmet Bey'in karısından ödü koparmış. Daha kapıdan girer girmez, kadın bunu ayağının altına alır, kirli çamaşır çiteler gibi ezer, Mehmet Beyi bumburuşuk eder, yatağa atarmış. Mehmet Bey, bumburuşuk eder, yatağa atarmış. Mehmet Bey, buruşuk çarşaf gibi serilirmiş. Adam karısına uyku hapı yutturmuş ki, gece uykuda uyanmasın. Çünkü uyanır uyanmaz, hemen kocasını dövmeğe başlarmış. Bir posta da sabahleyin dayak attıktan sonra, adamı kapı dışarı edermiş. Mehmet Bey, eli kolu sarılı, yüzü gözü şiş, çürük içinde gezermiş. Çocuğu da yokmuş. Neden çocuğu olmadığını soranlara,

Yahu, dermiş, karıyla dövüşmekten başka işe sıra gelmiyor ki... Çocuğu ne zaman yapalım? Bizim karının sevişmesi işte böyle...

— Peki, sen bu halinle nasıl bir de hovardalık yapıyorsun?

Mehmet Bey,

— Valla, ben de anlamıyorum, dermiş karımın elinde bir keramet var, beni döğdükçe içim kabarıyor,

duramıyorum.

Bu Mehmet Bey, İstanbul'un o zamanki namlı güzellerinden Zabel adında bir Ermeni kadınla işi pişirmiş. Postanedeki işinden, karısından dayak yemekten vakit buldukça soluğu Zabel'in koynunda alırmış. Her nasıl olduysa, karısı bunu duymuş. Kaldıkları evi basıp, bunları suçüstü yakalatmış. Ev Şişli'de. Zabel'le Mehmet Bey'i. birini bir kolunun, öbürünü öbür kolunun altına sıkıştırıp, ta Şişli'den Postane önüne getirmiş. Zabel iç gömleğiyle, Mehmet Bey de çıplakmış. Yalnız her nedense, Mehmet Bey, çoraplarını ayağından çıkaramamış. Kadın, kocasiyle metresini postanenin önünde dövmeğe başlamış.Bütün postane memurları kapıya çıkıp seyre başlamışlar. Kadın orda meydan dayağı çekiyor ki, Mehmet Bey dayak yerken bütün arkadaşları görsünler. Kadının elinden bunları kurtarmanın imkânı yok. Gözü c-önmüş, ağzı köpürmüş kadının... Yanma yaklaşılmıyor. Bir zaptiye kurtaracak olmuş, kadın zaptiyeyi kaptığı gibi sokağın başına savurmuş. Bunların pestilini çıkardıktan sonra, sokağın ortasına bırakıp, üstlerine tükürüp gitmiş.

Mehmet Bey bu işi dedem Hırant'tan bilmiş. Zabel Ermeni, dedem de Ermeni ya, bu yüzden karısına haber verdi sanmış. Oysa dedemin hiçbişeyden haberi yok. Mehmet Bey'in karısına imzasız mektupla haber veren, Zabel'- de gözü olan başka birisiymiş. Mehmet Bey dedeme.

— Hırant Efendi, alacağın olsun, ben bunun acısını senden bigün çıkarırım... der, dururmuş.

Dedem, ben yazmadım, etmedim derse de, Mehmet Bey'i bitürlü inandıramazmış.

Günlerden bigün postanenin kapısında, bir kupa arabası durmuş. Arabada saray arınası var, sarayın arabası... Dedemi saraya istiyorlar. Dedem şaşırmış, korkudan tirtir titriyerek arabaya biniyor. Saraya götürüyorlar. Başmabeyinci'nin huzuruna çıkarıyorlar. Dedem, hemen etek öpüyor.

Başmabeyinci dedeme şöyle diyor:
—Padişahımız efendimiz, din-i İslâmî kabul için verdiğiniz arizadan (dilekçe) dolayı çok memnun kaldılar. Bugün İslâmiyetle müşerref olacaksınız ve akşama da hitan merasimi (sünnet düğünü) icra kılınacaktır.
Dedem şaşırıyor, sapsarı oluyor. Hemen işi anlıyor. Mehmet Bey, dedemin ağzından «müslüman olmak istiyorum» diye bir dilekçe vermiş. Şimdi ne desin? Müslüman olmak istemiyorum, diyemez. Arkadaşın muzipliği, diyemez. Hemen de şeyhilislâm efendi'nin huzurunda şehâdet getirip müslüman oluyor. O gece de saray bahçesinde yapılan büyük bir sünnet düğünü ile dedem Hırant Efendi sünnet ediliyor. Düşünün, elli yaşından sonra Hırant'ın sünnetini... Dedem de iriyarı bir adam.
Ertesi günü bütün gazeteler bu olayı yazıyorlar: Hırant Efendi, İslâmiyetle müşerref olmuş, Hüdaverdi adını almıştır. Ve paşalık tevcih edilerek, telgraf memuru bulunduğu postanenin müdürü olmuştur. Bir kese altında ihsan-ı şahane...
Mehmet Bey o şakayı yapmamış olsaydı, ben bugün müslüman olamıyacaktım.
Hayri bu olayı anlattıktan sonra, bizi salona götürdü. Salonun duvarlarında aile büyüklerinin resimleri vardı. Dedesinin iki resmi yan- yanaydı. Biri sakalsız, bıyıklı Hırant Efendilik resmi, öbürü fesi kulaklarına kadar geçirmiş, uzun sakallı bir OsmanlI Paşası olan Hüdaverdi'nin paşalık resmi,
Tekrar taraçaya çıktık. Hayri,
— Kusura bakmayın, dedi, siz biraz oturun. Bana müsaade edin, yatsı namazını edâ edip geleyim.

RAHMETLİ SAĞ OLACAKTI Kİ

Nereye gideceğini bilmeden gelişigüzel yürüdü. Kendini bir gürültünün ortasında buldu. Kalabalık bir dörtyol

ağzındaydı. Bağıran
şoförler, arabalarının klâksonlarını çalarak, birbirlerine söverek, gürültüyü daha da artırıyorlardı. Bir geçiş düzensizliği yüzünden yol tıkanmıştı. Taksi durağının çatlak sesli değnekçisi, arabaları düzene sokup yolu açmak İçin, şoförlerden daha çok bağırıyor, hiç durmadan zıpzıp zıplıyor, ellerini, kollarını havada oynatarak o yana, bu yana atlayıp sıçrıyordu; öyle ki, dilini anlamayan bir yabancı, değnekçinin kızgınlıktan çıldırıp böyle yaptığını anlamaz. onu keyfinden türkü söyleyerek sokak ortasında oynayan bir sarhoş sanabilirdi.

Uğraşıp didindikçe, arabaların büsbütün düğümlenip yolun daha çok tıkandığını gören boğuk sesli değnekçi, büyük bir umutsuzlukla geri geri gelip sırtını duvara dayadı.
— Aaah, ah! diye bağırdı. Rahmetli sağ olacaktı ki...
Yaya kaldırımına oturmuş bir yaşlı adam,
— Bu hergelelere rahmetli olsa ne yapardı! dedi.
Değnekçi, anlamlı anlamlı başını sallayıp,
— Ne mi yapardı! Ne mi yapardı! dedi... Ulan, rahmetli sağ olsaydı, bunların canına okurdu be!.. Onun zamanında böyle kargaşalık olur muydu? Ha? Söylesene, olur muydu?
Kaldırma oturmuş olan adamın yerine, bir dükkân kepengine dayanmış birisi cevap verdi:
— Olmazdı. Olmasına olmazdı ama, rahmetlinin zamanında da bu kadar çok araba yoktu.
Kaldırımda oturan yüreklendi:
— Rahmetlinin zamanında, şimdiki araba sayısının ellidebiri bile yoktu.
Değnekçi boğuk boğuk bağırmaya başladı:
— Yani siz şimdi ne demeye getiriyorsunuz? Şimdiki araba sayısının on katı, yüz katı olsaydı, ne gerekirdi? Rahmetliye söker mi be... Hepsini yola kor, adam ederdi.
Kaldırımda oturan, tartışmayı uzatmaktan çekindiği için,
— Elbette, dedi, rahmetlinin zamanında sıkı mı birisi trafiği

bozsun...
Adam, dört yol ağzındaki kalabalıktan sıyrılıp çıktı. Bir gazete aldı. Anayoldan karşıya geçip parka girdi. Parktaki sıralar doluydu. İki kişinin oturduğu bir sırada kendine yer buldu, oturdu. Göz ucuyla solunda oturan iki kişiye baktı. Biri, pazar giysili bir köylüye, öbürü de bir yaşlı emekliye benziyordu. Gazetesini açtı. Haberlerin başlıklarına bakarken, köylü giyimli olan, yaşlı adama,
— Şunlara bak, şunlara! diyerek, önlerin
den geçen kısacık etekli kadınları gösterdi.
Yaşlı adam,
— Rezalet, dedi, nerdeyse kıçlarını açacaklar.
Öbürü, için çektikten sonra,
— Ah, ah, rahmetli sağ olacaktı ki, dedi, gösterecekti bunlara. Bakalım o zaman kıçlarını açabilirler miydi? «
Önlerinden geçen bereli bir genç adam durdu, sırıtarak lâfa karıştı:
— Hohoooo... O zaman daha iyi açarlardı. Bırak açmayı sen, hiç kapamazlardı ki...
— Neden?
— Rahmetli hoşlanırdı böyle ’şeylerden de...
Yaşlı adam,
— Ulan,senin yaşın ne, başın ne, sen nerden bileceksin rahmetlinin zamanını? Kopuk! diye bağırdı.
Bereli savuşup gitti. Yaşlı adam,
— İşte böyleleri, herkese rahmetliydi yanlış anlatıyorlar, dedi.
Köylü kılıklı,
— Ben de rahmetlinin zamanına yetişemedim ama, dedi, duyduklarıma göre o zamanlar iyiymiş... Kadınlar eteklerini...
— Şimdiki gibi kalçalarına kadar açamazlardı.
— Ben de dertliyim de bey amca...
— Nedir derdin?
— Almanya'ya işçi gitmiştim. Oradayken, karım için kötü

yola düşmüş diye duydum. İşte o yüzden kaktım geldim... Şimdi karımla mahkemelik olduk. Rahmetlinin zamanında olsaydı...

— Böyle şeyler katiyen olmazdı. Rahmetli sağ olacaktı ki, görecektin sen, bu hale hiç gelir miydik...

Adam, oturduğu sıradan kalktı. Parktan çıktı. Daha önce hiç geçmediği yollara saptı. Az ötede toplanmış kalabalığa yöneldi.

— Ne var, ne olmuş? diye sordu.

— Yapı çökmüş de...

—■ Yeni mi?

— Yok. Bir hafta, on gün oluyormuş...

Şişman bir adam,

— Neyse ki,can kaybı yokmuş... dedi.

Yanındaki kısa boylu,

Herşey bozuldu, herşey... dedi. Çimentolar bozuk, demirler eksik, rüşvetle ruhsat verilir, para yedirip plân onaylatırlar... Elbette çöker. Biz arada bir çökenlere değil, neden öbürleri çöküp başımıza yıkılmıyor diye şaşalım...

Şişman adam,

— Hey gidi hey, dedi, rahmetlinin zamanında yapı çöktüğü hiç duyulmuş mu?

Kısa boylu,

— Çökmezdi, dedi, çökmezdi... Ne haddine! Hele bir çöksün...

Bir yaşlıca kadın,

— Rahmetlinin zamanında düzen vardı, düzen... dedi, hem de öyle bir düzen...

— Ah ah... Rahmetli sağ olacaktı ki...

Adam yürüdü. Yolu üstündeki bir çayhaneye girdi, içerisi kalabalıktı. Yanındaki bir çayhaneye girdi, içerisi kalabalıktı. Yanındaki masada oturanlar, son millî futbol maçı üzerinde konuşuyorlardı.

Tavla oynayanlardan biri, pulu hızla çarparak,

— Yuf ulan beee, Lüksemburg’a da yenilirini yahu! diye

bağırdı.
Karşısındaki,
— Rahmetli sağ olacaktı ki... dedi.
— Biz de herşeyi rahmetliden bekliyoruz be kardeşim. Rahmetli buna ne yapsın yahu?
— Ben şimdi İçin söylemiyorum. Rahmetli bugün ne yapsın? Hiç! Ama rahmetlinin zamanında Lüksemburg'a yenileceklerdi ki...
— Rahmetlinin zamanında yenilmezdik
ki...
— Ben de onu söylüyorum ya kardeşim. Rahmetlinin zamanı başkaydı, başka...
İki masa ötede oturanlar da, son aylardaki korkunç zamlardan konuşuyorlar, pahalılıktan yakınıyorlar, rahmetlinin zamanını, geçmişin bir altın çağı olarak anıyorlardı. Bir yaşlı adam, ¡sâ öncesini anlatır gibi.
— Rahmetlinin zamanında aylığım ellidokuz liraydı, dedi, bu parayla altı kişilik aile geçindiriyordum. Bu zamanda ellidokuz liraya ayakkabı pençeletemezsin... Rahmetli sağ olacaktı ki...
Yanındaki sordu:
— Ne yapardı dersiniz?
— Ne mi yapardı? Bikere, kız gibi saç uzatan delikanlıların saçlarını kestirirdi. Aaah ah...
Adam, çayhaneden çıktı. Biraz yürümüştü
ki, önünden geçtiği bir karakolun kapısından serseri kılıklı bir adam fırladı. Sözlerinden karakolda dayak yediği anlaşılıyordu. Hem ağlıyor, hem bağırıyordu:
— Döğün bakalım, döğün... Buldunuz benim gibi kimsesizin birini, döğün ...Ama rahmetli sağ olsaydı, o zaman zor döğerdinlz...
Serseri kılıklı genç o denli çok bağırdı, ilendi ki, karakolun kapısına çıkan komiser,
— Defol ordan! diye bağırdı. Rahmetliymiş! Ulan sen rahmetlinin adını ağzına alacak adam mısın be! Rahmetli sağ olsaydı, sen asıl o zaman gününü görürdün...

Serseri içini çeke çeke,
— Zararı yok, dedi, rahmetli sağ olsaydı da, ben de günümü görseydim. Ama o zaman sen de gününü görürdün...
Böyle söyleyip kaçtı serseri; yoksa koşan komiser arkasından yetişecekti.
Adam yürüdü. Durakta dolmuşa bindi. Solundak iki kadından biri, öbürüne, kocasının baskısından yakınıyor, rahmetliyi özlemle anarak onun zamanında böyle şeylerin yapılamayacağını söylüyordu.
Adam evine geldi.
Az sonra kapı çalındı. Gelen, üst katta oturan ev sahibiydi. Acaba kira istemeye mi gelmişti?
— Buyurun efendim...
Oturdular. «Nasılsınız?» «Eksik olmayın, siz nasılsınız?» Falan filân ...Şey bu... Havalar...
Tanış olmayan insanların lâf bulup konuşmaları ne de zordur.
— Eee, daha daha nasılsınız?
— Nasıl olalım, rahmetli sağ olacaktı ki...
— Aaaah, ah... Rahmetlinin zamanında böyle miydik?
— Rahmetlinin sağlığında...
— O zamanlar...
Uzun uzun, hiç sıkılıp usanmadan konuştular.
Ev sahibi gittikten sonra adam düşündü: Rahmetli, rahmetli olalı şunca yıl olmuş. Rahmetli de olmasaydı, şunca yıldanberi konuşacak söz bile bulamayacaklardı.
Adam mırıldandı:
— Hey gidi hey... Rahmetli sağ olacaktı kı şimdi...

EN GUZEL ÖZEL SERMAYE

— Sayın dinleyiciler! Radyolarımız, halkımızı ekonomi bilimi alanında aydınlatmak amacıyla «En güzel sermaye, özel sermayedir» adlı yeni bir kültür programı dizisinin yayınına başlamış bulunuyor. Bu bilimsel yayın programını, millî

bankalarımızın yönetim kurulu üyeliklerinde görevli bir profesörler kurulu hazırlamıştır, ilgiyle dinleyeceğinizi umduğumuz bu program dizisinin ilkini sunuyoruz.
**
«Sayın dinleyiciler! Bilindiği gibi, iki yıl önce, yurdumuzda birtakım reformlar yapılması için karar alınmıştı. Ancak bu kararın alınmasından iki yıl sonra, reform tasarılarına başlanması yolunda çalışmalara girişilmesi için ortamın hazırlanmasının gerekli olup olmadığı üzerinde tartışmaların yürütülmesinin düşünülmesine başlanmıştır. Böyle bir dönemde, iktisat bilimi açısından soruna ışık tutmak yararlı olacaktır. Bu konuşmamızda, özel sermayenin, memleketin kalkınmasındaki rolü üzerinde durmak istiyoruz. Batı medeniyetinin temsilcileri olan Avrupa ülkeleri ve Amerika, bugünkü seviyelerine ancak özel sermayenin desteğiyle ulaşabilmişlerdir. Amerika'da hayat seviyesinin, neden gökdelenlerin seviyeleriyle doğru orantılı olduğunu anlamamız gerekir.
Özel sermaye, kendine en uygun ortam olarak serbest ticaret alanında gelişebilir. Tarihimizde ve geleneğimizde serbest ticaretin çok eski ve önemli bir yeri vardır. Doğunun büyük bilgini ve iktisatçıların en derini olan İb- ni Keramet Derunî, daha Adam Smith'den üçyüz yıl önce, arapça olarak kaleme aldığı «Mafiş Gırgır, illâ mangır» adlı eserinde «Ahz ü itâ carcar ve elkâsibi tüccar» buyurmuştur. «Tabii ne demek istediği açıkça anlaşılıyor. Adam Smith'in, İbni Derunî'nin bu eserinden yararlanarak ve onun etkisinde kalarak «Her türlü ticaret, serbesttir rezalet!» diye özetlenebilecek olan ekonomik sistemin kurduğu bilinmektedir.
Adam Smith şöyle demiştir.
«Lesse passe lesse fer, tre joli transfer!» Yani Türkçesi «Bırak ziftlensin, boşver zıkkımlansın!» demektir.
18. yüzyıl sonlarında. 1723-1790 tarihlerince yaşamış olan Adam Smith Iskoçya'da doğ

muştur. İskoçyalıların dünyanın en mıh etti insanları olduğu bilinir. İşte bu nedenle iskoçyalı Adam Smith'in de bir iktisatçı olması gayet tabiidir. Nasıl Bolu'dan ünlü aşçılar yetişirse, İs- koçya'dan da büyük iktisatçılar yetişir. İskoç- ya'da doğan Adam Smith, yurdumuzda Şişli ve Maçka'da doğan yüksek sosyetenin özel sermayelerini çok etkilemiştir. Yurdumuzu yönetenlerse, her başları sıkıştıkça, cankurtaran simidine sarılır gibi, Adam Smith'e sarılmışlardır.

Glaskov ve Oxford üniversitelerinde öğrenimini bitirdikten sonra, Edinburg üniversitesinde hocalık eden Adam Smith, kırk yaşındayken hocalığı bırakıp bir asılzâde çocuğunun arkasına takılarak onunla birlikte Fransa ve İsviçre'de turneye çıkmıştır. Düklerle, konutlarla, lortlarla arayı düzen Adam Smith 1746 da yurduna dönünce liberalizmin temel kitabı olan «Lö Röşerş şür la natür e la koz dö la patakoz» adlı kitabını yazmıştır. «Milletlerin mangırı bulmak ve küpü doldurma yolları» alı bu kitabıyla klâsik liberalizmin babası olan Adam Smith, bugünkü özel sermayenin de aile dostu, genç özel sermayecilerin de beybabası sayılır.

«Bırak yapsın! Tutma geçsin! Koyver olsun!». demek olan liberalizmin esaslarını şöyle özetleyebiliriz:

- — İşbölümü: Yorganını ayağına göre değil, ayağını yorganına göre uzat. Çizmeden yukarıya çıkma!
- — Rekabet: İlerlemenin tek yolu rekabettir. Rekabetle Karabet'i birbirine karıştırma!
- — Her koyun kendi bacağından asılır. Her öküz kendi boynuzundan çekilir. Herkes kendi paçasını kurtarsın.
- — Kılıç kuşananın, iş becerenindir. Becerebilene aşkolsun.
- — Gemisini kurtaran kaptan. Kör eline geçirdiğini sever.
- — Zengin, arabasını dağdan aşırır, yoksul düz ovada yolu şaşırır.
- — Parayı veren düdüğü çalar. Arkasına güvenen borazancı başı olur.
- — Hak değirmende bulunur. Altta kalanın canı çıksın!

Adam Smith, ortaya koyduğu bu ilkelerle, en güzel sermayenin özel sermaye olduğunu isbat etmiş bulunuyor.

Biz bugün, özel sermayenin yerlisini, yabancısını ayırt etmemeliyiz. Çünkü yabancı sermayenin desteğine de ihtiyacımız vardır. Yabancı sermaye ile düzelebiliriz ve batı medeniyeti yoluna düzülebiliriz.
Özel sermaye düşmanları, yabancı sermayeyi yalnızca barlardaki, pavyonlardaki yabancı uyruklu konsomatrisler, striptizciler, dansözler olarak göstermeye çalışmaktadırlar. Ekonomi bilimindeki sermaye ile o biçim sermayeyi birbirine karıştırmamalıdır.
Batı dillerinde sermayeye kapital denilir. Kapitalist, elindeki sermayesini işleten, yani işadamı demektir. Sermayeyi işletmenin en kazançlı yolu ise, ticarettir, işte bu nedenle tüccarlar, bir ülkenin kalkınmasında üstlerine büyük görevler almışlardır. Bir şairimiz bu konuda şöyle demiştir:
Tüccarları çalışmayan memleket,
Nehirleri kurutulmuş gibidir.
Krediler kesilirse felâket...
Dağa çıkmak, adam soymak tabiidir.
Bu değerli şairimizin de dediği gibi, memleketin nehirleri kurumuş çorak bir toprağa, bir çöle dönmemesi için, devlet kesesinin açılması, tüccarlarımıza kredi verilmesi gerekir. Yalnız burada şunu da belirtmemiz gerekir ki, bankalara enaz birkaç milyon liralık borç takarak piyasadaki itibarlarını henüz isbat etmemiş ve bankaların alacaklarını kurtarmak için daha çok kredi açmaya çırpındıkları insanlar dışında kalanların konumuzla bir ilişkisi yoktur. Ellerindeki küçücük sermayeyle çalışıp,
zorlukla geçinmeye uğraşanların kendilerini tüccardan sayıp övünmeleri hiç doğru olmaz.
Dünyada yapılan istatistikler göstermiştir ki, herhangi bir ülkede devlet, tüccarlara bol kredi açmazsa, o ülkede soygunculuk, dolandırıcılık, hırsızlık, yankesicilik

artmaktadır. Bir devlet, bu gibi kötülüklerin önlenmesini istiyorsa, tüccarlarına bol krediler açarak onların kanun dışı yollara sürüklenmesine engel olmalıdır. Çünkü, kredi ve sermaye bulmak yüzünden dağa çıkanlar, yol kesenler, bu gibi kötü yollara sapmak zorunda kalanlar bulunmaktadır. Bu gibi kimseler, devletten bol bol krediler sağlayabilselerdi, o zaman hiç de dağa çıkıp yol kesmez, soygunculuk, eşkiyalık yapmak zorunda kalmaz, kanun dairesinde şehirde ticaret yaparlardı.
Özel sermayenin havasında gelişebileceği liberalizm, özgürlük demektir. Fiyat kontrolü, satış sınırlandırılması, servet bildirisi gibi tedbirler ise, özgürlüğü sınırlayan etkenlerdir. Bunlar, bir ülkenin ticaret hayatını öldürür. Gümrük duvarlarıysa, bir ülkeyi cezaevine çevirir. Ticarete karşı gümrük duvarları yerine, çoktan eskimiş, modası geçmiş yabancı düşüncelere karşı duvarlar çekilmelidir. İngiliz Adam Smith'in ikiyüzelli yıl önceki liberalizm düşünceleriyse, bizim ulusal bünyemize son derece uygundur.
Reformlar yapılması için karar alınmasından iki yıl sonra, reform tasarılarına başlanması yolunda çalışmalara girişilmesi için ortamın hazırlanmasının gerekli olup olmadığı üzerinde tartışmaların yürütülmesinin düşünülmesine başlandığı bugünlerde, reformlara yardımcı olmak amacıyla düşüncelerimizi açıklamış bulunuyoruz.»

NEDEN BU HALE DÜŞTÜK?

Yaşadığım altmış yılın içinde, iktidar baskısının ençok arttığı günlerdeydik. Herşeye egemen olan çıkarcılar, gerçeklerin açıklanmasına katlanamıyorlardı. Doğruları söyleyip yazanları, türlü yasadışı yollarla, baskılarla susturuyorlardı. Halk görülmemiş darlık, anlatılamaz sıkıntı içindeydi. Geçim çok zorlaşmıştı. Baskı günden güne

artıyor, yaşamak da gittikçe zorlaşıyordu. Herkes birbirine «Neden bu hale düştük?» diye sormaktaydı.
O tarihte bir gazetede fıkra yazarıydım, hergün yorumlar yazıyordum. Ben de herkes gibi, kendikendime «Neden bu hale düştük?» diye soruyor, kendi soruma bir cevap bulamıyordum. Ama kafamın içinde hep bu soru vardı, bir burgu gibi beynimi oyup duruyordu.
Okurlarımdan gelen mektupları atmam. Onları bir dosyaya kor, saklarım. Bununla da yetinmem, dosyalardaki mektuplar artınca, onları konularına göre ayırır, yeniden dosyalarım.

Sıralayıp ayırdığım o okur mektuplarından bir bölümü, bitürlü cevabını bulamadığım, neden bu hale düştüğümüz sorusuna cevap vermekteydi. Onun için o mektupları koyduğum dosyanın üstüne «Neden bu hale düştük?» diye yazmıştım.
Aradan yıllar geçti. Ben o dosyayı çoktan unutmuştum. Geçenlerde birkaç arkadaş toplanmış, aramızda, neden bu hale düştüğümüzü konuşuyorduk. Herkes yeter inandırıcılıkta görülmediğinden, her konuşan, sözünü aynı soruyla bitiriyordu: «Neden bu hale düştük?»
Birden o eski okur mektuplarını ansıdım.
— Bende, sanırım, bu soruyu cevaplandırabilecek bir dosya var… dedim.
Dosyayı getirdim. Dosyadaki mektuplardan gelişigüzel birkaçını okudum. Okuduğum mektuptan, hiçbir değişiklik yapmadan buraya aktarıyorum.
«Muhterem efendim,
Zatıâlinizin pek kıymetli yazılarınızı yirmi senedenberi devamlı surette zevk ve istifade ile okumaktayım. (O tarihte ben sekiz yıllık yazardım.) Medenî cesaretinizin sonsuz hayranıyım. Tahammül edilmez çilesini doldurmakta olan milletimizin, sizin cesur ve namuslu kaleminize, bugün her zamankinden daha çok ihtiyacı var. işte bu sebepledir ki, bendeniz de son çare olarak size müracaatı uygun gördüm.

Hükümet makamlarının ihmal ve ilgisizliği yüzünden başıma gelen çok feci bir hâdiseyi, halka duyurmanız için size anlatacağım. Yalnız, zatıâlinizden pek önemli bir ricada bulunacağım. Bendeniz, altmışiki yaşında bir ihtiyarım. Zamanın kötülüğü, başımızdakilerin zulmü elbet sizce bilinmektedir. Arzedeceğim bu hâdiseyi gazetenizde yazdığınız zaman, yazıdan dolayı bir dâva açılacağı kesindir. Bendeniz bu yaşlı halimde mahkemelerde sürünecek durumda değilim. Bunu elbet zatıâliniz de takdir ederek, mektubuma imzamı atmamış olmamı, cesaretsizliğime vermeyeceğinizi umarım. Adımı ve adresimi yazmıyorum. Çünkü, bugünkü idarenin baskısı sonunda düştüğümüz bu hal...»

Arkadaşlardan biri, mektubu okumamı burca keserek,

— Çok ilginç, dedi, herhalde adam çok önemli bişey anlatacak...

Ben,

— Mektubun arkasını okumasam da olur, dedim, çünkü sandığımızın tersine hiç de

önemli değil.

Adını, kimliğini saklı tutan bu okur, yolda giderken bir arabanın kendisine çarptığını, o sırada çarpan arabanın numarasını alamadığı gibi, rengini, modelini, markasını da hatırlayamadığını yazıyor, ancak iki gün sonra polise şikâyet edebilmişse de, polisin hâlâ arabanın şoförünü yakalayamadığından yakınıyordu.

Bunun arkasından gelen mektup şöyleydi:

«Sayın yazar,

Hertürlü haksızlığa isyan eden yazılarınızı hergün büyük bir ilgiyle okumaktayız. İki adet şiirimi, mektubuma ekli olarak size sunuyorum. Bu şiirler, başımızdakilerin herkesçe bilinen kötü tutumlarını yeren çok acı taşlamalardır. Bunları sizden başka bir yazara gönderemezdim. Şiirlerimi beğenerek gazetenizde yayınlayacağınıza büyük güvenim var. Yalnız, şiirlerimin altında adımın yazılmasını sakıncalı gördüğümden, adımın yazılmamasını rica ederim. Adımın

yerine Tunçyürek rumuzu konulsun. Çünkü şiirler gazetenizde çıkınca, mahkemeye verecekleri tabiidir. Benim yaşımda üniversiteli bir gencin istikbalinin mahvolmasını herhalde siz de istemezsiniz. Milletimizi bugünkü hale düşürenlerin...»
Biri dört, biri iki sayfa tutan manzumenin birinin başlığı «Ey Kahbe Felekti. Yazarının, adını saklayacak kadar tehlikeli bulduğu bu manzumeyi belki merak edersiniz diye, «Ey Kahbe Felek» ten bir dörtlüğü yazıyorum:
Üç oynadım beş oynadım Yenemedim ulan seni Cehar attım şeş oynadım Felek gene yendin beni
Dosyamdaki o mektuplardan biri de şuydu:
«Memleketimizin cesur evlâdı,
Seksen üç yaşında bir emekliyim. İtiraf ederim ki, hayatımda, seninki kadar mert ve cesur bir başka kalem görmedim. Allah, kalemine kuvvet versin. Ve şikâyetimi de işte burun için sana bildiriyorum. Bu şikâyetimi gazetende yazarak ilgililerin dikkatini çekeceğine muhakkak diye bakıyorum. Çünkü, yazacağım şey çok önemli bir memleket dâvasıdır. Yalnız, bir ricam var. Ben bir eski memur emeklisi olduğumdan, gazetede çıkacak şikâyetimin altına adımı ve adresimi yazmamanızı rica ederim. Neden derseniz, yazım çıkınca gazete aleyhinde bir dâva açılacağı muhakaktır. Bunu benim cesaretsizliğime vermeyin sakın. Ben, Allah'tan başka hiçkimseden korkmam. Ama bilirsiniz ki, Allah'tan korkmayanlardan korkulur. Şikâyet mektubumun gazetede yayınlanması yüzünden emekli aylığımın kesilmesini siz de istemezsiniz elbet,»

Bir cıgara yakmak için dosyayı masaya bıraktım. Arkadaşlardan biri,
— Neymiş adamın şikâyeti? dedi.
O mektuba bakarak anlattım:
— Evinin yakınındaki duvara, ordan gelip geçenlerin işlemlerinden yakınıyor. Duvara katranla «Burası eşşeklere mahsus helâdır» diye yazmış. Ama bu yazıya

bile aldırış etmeden işeyenler çokmuş. Çünkü bunlar, okur-yazar olmadıklarından, duvardaki yazıyı okuyamıyor- larmış.

Mektubunu «Bilmem ki, neden bu hallere düştük?» diye bitiren bu okurumun başka gazetelerdeki yazarlara da, «Memleketimizin cesur evlâdı» diye başlayan mektuplar gönderdiğini, gazeteci arkadaşlarımdan öğrenmiştim.

Dosyadaki mektuplardan biri de şuydu:

«Sayın ağabeyim,

Size ağabey diye hitap etmekliğimin nedeni, samimiyetim ve size olan saygınıdır. Bundan dolayı, mektubuma imza atmayışımı ve adresimi yazmayışımı mazur göreceğinizi biliyorum. Mektubumun kontrol edilip okunacağını bildiğim için kimliğimi yazmıyorum. Beni cesaretsiz sanmayın. Ama bugünlerde boştayım ve her yerde iş aramaktayım.. Sizin gibi muhalif bir yazara mektup yazdığımı anlarlarsa, çok zor bir durumda kalacağım gibi, hiçbir yerde de iş bulamam. Şimdi sizi rahatsız etmemin nedenine gelince, sizin tanıdıklarınız çoktur. Acaba bana bir iş bulabilir misiniz? Ne iş olsa yaparım. Yeter ki elime geçecek olan para, ayda ikibin liradan az olmasın. Ben, bana bulacağınız işi sizden telefonla sorar öğrenirim.»

Arkadaşlara,

— Neden bu hale düştüğümüzü hâlâ anla- yamadınızsa, bu dosyadan biriki mektup daha okuyayım, dedim.

İçlerinden biri,

— Oku lütfen... dedi.

Okudum:

«Sayın Bay...

Kimbilir okurlarınızdan ne kadar çok mektup alıyorsunuzdur. Ben de sizin devamlı bir okurunuz olarak, bu mektubumla değerli zamanınızı aldığım için özür dilerim. Müsaadenizle sizden bir dileğim var. Yazılarınız arasında ne

dense biz küçük memurların dertlerine yer vermiyorsunuz. Bizlerin artık rüşvetsiz geçinemez hale geldiğimizi bilmeyen kalmamıştır. Bu memleket meselesine de temas ederek, bizim feryatlarımıza da gazetenizde yer vermenizi rica ederim. Yalnız şu kadarını söyliyeyim ki, memur olmam, adımın ve adresimin açıklanmasına engeldir. Bunu cesaretsizliğime yormamanızı dilerim.
Başka bir mektup okudum:
«Beyefendi,
Yazılarınızı ailece beğenerek okuruz. Sizden bir ricamız var. Bu ricamızı yerine getireceğinizi umarak şimdiden teşekkür ederiz, imzalı bir resminizi gönderirseniz bizi çok sevindireceksiniz. Yalnız fotoğrafınızı imzalarken, adıma adamamanızı ve fotoğrafın üstüne adımı yazmamanızı rica ederim. Gerçek adımın yerine herhangi bir ad yazabilirsiniz. Ne yazık ki, çok kötü bir zamanda yaşıyoruz. Beni korkak bir insan sanmayınız. Çok medenî cesaret sahibi bir insanimdir. Fakat karşınızdaki medenî bir insan olmayınca sizin medenî cesaretiniz on para etmez, değil mi efendim. Benim adıma yazdığınız imzalı resminiz evimde görülürse, üniversitenin son sınıfında okuyan kızım için iyi olmaz.»
Arkadaşlardan biri,
— O elindeki dosyada, adını adresini açıklayan hiç yok mu? diye sordu.
Karıştırdım dosyayı. Böyle bir okur mektubu buldum.
«Sayın yazar,
Sizi rahatsız ettiğim için affınızı dilerim. Önce şunu söylemek isterim ki, sizin gibi cesur ve hakikatları dile getiren bir yazara mektup yazarken kimliğini açıklamaktan çekinen korkaklardan olmadığım için adımı ve adresimi yazıyorum.»
Mektubun burasında bir arkadaş.
— Bravo... diye bağırdı.
Ben mektubu okudum:

«Henüz yeni evli ve iki çocuk babası bir gencim. İşte bu nedenle beni anlayacağınızı umarak, mektubumu okuduktan sonra yırtıp atmanızı, daha iyisi yakarak yoketmenizi rica ederim. Bunu artık sizin namusunuza bırakıyorum. Yazılarınızdan sizin ne kadar iyi yürekli bir insan olduğunuzu anlıyor, bana da bir yardımda bulunacağınıza güveniyorum. Ailece çektiğimiz geçim sıkıntısından kurtulmak için memurluktan ayrılıp serbest çalışmaya karar verdimse de sermayem yok. Acaba bana bir miktar…»

Bir mektup daha okuyorum. Onu yazan da adını bildirmemiş. Zamanımızda kızlarda ahlâk kalmadığından, bu yüzden evlenecek kız bulamadığından yakınıyor, bu mektubunun da adını saklı tutarak gazetede yayınlanmasını istiyordu.
«Muhterem efendim,.
Geçen gün misafir bulunduğum bir arkadaşımın evinde tesadüfen gördüğüm bir gazetede gözüm sizin bir yazınıza ilişti. O sırada arkadaşımın helâya gitmesinden yararlanarak, boş zamanımı değerlendirmek için, yazınızı okudum. Yazınızda, memleket dertlerini büyük bir cesaretle ortaya koyuşunuz dikkatimi çekti. İşte bunun içindir ki, ben de size memleketimizin en büyük bir derdini yazmaya karar verdim. Ticaretle uğraştığım için, yazım gazetenizde yayınlanırsa…»
Oradakilerden biri,
— Adını, adresini koymayın mı diyor? dedi.
— Evet… dedim.
— Peki, neymiş yazdığı şey?
— Türkçedeki dil kargaşalığından yakınıyor, «Ne hallere düştük!» diyor.
Dosyayı, masanın üstüne fırlattım.
Konuklarımdan biri,
— Peki ama, neden bu hallere düştük? dedi.

Sustum. Öbürleri de sustu. Çünkü, ordakilerin hepsi, birbirimizin adlarını, adreslerini biliyorduk.
Şimdi, sîzlere, bu yazımı okuyanlara soruyorum:
— Lütfen söyler misiniz: Neden bu hale düştük?
Bu sorunun cevabını içinizden geçirin, yeter Yalnız dikkat edin, cevabı içinizden geçirirken bulunduğunuz yerde sizi yansıtacak bir ayna, bir durgun su birikintisi yada parlak bir yüzey olmasın. Çünkü orda kendiniz yansırsanız, adınızı, adresinizi, kimliğinizi yansıyan hayalinizden gizlemeniz gerekecektir.

ÇOK GÜLÜNÇLÜ BİR OLAY

Karısının uyumasını bekliyordu. O uyuşa bir, gecelerdir yaptığı gibi, yavaşçacık sıyrılıp yataktan kalkacaktı. Borç istemek için gideceği o zengin iş adamına neler söyleyeceğini, nasıl söyleyeceğini düşünerek, tasarlayacaktı. Son umuduydu bu.
Karısı, uyuduğunu sansın diye, kalıp gibi yatmaya çalıştıkça, terslik işte, bitürlü rahat edemiyor, o yana, bu yana dönüp duruyordu. Biliyordu; nerdeyse karısı, yine her zamanki gibi «Kıpırkıpır kıpırdamasana şekerim!» diyecekti. Zavallı kadıncağızı da gecelerdir uyutmuyordu.
— Ne dersin, gidip istesem mi?
Bu soruyu, günlerdir, gecelerdir, belki yüz kez sormuştu karısına.
Kadın, uykulu bir sesle,
— Hadi uyumaya çalış, dedi, yarın konuşuruz bunu!
Nasıl uyusun! Bu gece de tiyatro salonu boş gibi bişeydi. İki sıra seyirciye oynamışlardı. O iki sıranın da bütün koltukları dolu değildi. Oyunun en gerilimli bir sırasında seyircilere bakıp gülümsemişti. Sahnede repliklere, insan gibi değil, robot gibi karşılıklar veriyordu. Birden kafasına bir şaşılası düşünce takılmıştı. Salondaki seyircilerle sahnedeki oyuncular döğüşselerdi, oyuncular daha kalabalık olduklarından, seyircileri bir güzel pataklarlardı.

Bir daha sordu:
— Verir mi dersin?
Karısı,
— Sen istersin şekerim, dedi, verirse verir, vermezse, hiç olmazsa sen de bu düşünceyi kafandan atar, rahatlarsın.
— Orası öyle... Ben gider isterim. İsterim de... Ama nasıl isterim? Çok ayıp geliyor bana.
Karısı cevap vermedi. Çünkü, gece saat ikide tiyatrodan eve döndüklerinden beri üç kez bu konuda düşüncesini söylemişti. Kocasının, kendisini onaylasınlar diye sözde başkalarının düşüncelerini alır gibi yaptığını biliyordu. Güç kazanmak istiyordu. Yalnız karısına sormuyordu ki bunu, onbeş günden beri bütün eşine dostuna danışıyordu.
Üç yıldanberi tiyatrosunun durumu gittikçe daha kötüye gidiyordu. Bıçak kemiğe dayandı, dediklerinden de öte... Artık dayanası direnci kalmamıştı.
O zengin işadamı, zor durumda kalan bir- iki özel tiyatroya daha yardım etmişti. Hem öyle zengindi ki, yaptığı o büyük yardımlarla bişeyi eksilmezdi... Üstelik karşılıksız bir yardım da isteyecek değildi. Borç isteyecekti. Şimdiye dek borcunu ödemediği olmuş mu hiç! istediğine sorsun... Yüzdeyüz öderdi borcunu. Yeter ki o, tiyatrosunu bu zor durumdan kurtarsın.
— Ha? Ne dersin? Gidip anlatsam mı durumumu?
«Tabii... Elbette...» demelerini bekliyordu. Böyle diyenlere de, «Ayıp olmaz mı?» diye soruyordu.
Canım, ne var bunda ayıp olacak? Öyle söyleme... Bunca yılın ünlü bir oyuncusu... Usta bir oyuncu. Herkes tanır. Adını duymayan yok gibi... şimdi, gidip de bir iş adamından yardım dileyecek! Duyan olursa! Kim nerden duyacak canım... Yok, yok, duyarlar. Duyarlarsa duysunlar be...
Bütün arkadaşlarına, tanıdıklarına telefon edip soruyordu. Onlara, kendisi söylemezse, sonradan başkalarından duyacaklar, onu kınayacaklardı. Daha iyisi, önceden kendisi söylerdi. Yapacağı bu iş ayıpsa, ona yapmasını söyleyenler de ayıba katılmış olurlar, sonradan onu kınayamazlardı.

— Tanımadığın birinden gidip de para istemek... Zor geliyor yahu...

Karısı tam dalmak üzereyken sıçradı.

— Hiç seni tanımaz olur mu?

Bu sözden böbürlendi. Tanırdı tanımasına elbet. Gazetelerde kendisi için bu kadar yazı çıkmıştı, resimleri yayınlanmıştı. Belki biriki kez de tiyatrosuna gelmiş, onu seyretmişti.

Bir gece tanışmışlardı da... O gece eline fırsat geçmişken, sanki ne diye ona daha yakın olmamıştı? Tiyatrodan evine dönüyordu o gece. Cok yorgundu. Üstelik, ertesi sabah yeni oyunun provası olduğundan, erken kalkmalıydı. Durakta araba bekliyordu. Bir araba, hızla üstüne geldi, acı bir fren sesiyle zor durdu önünde. Az kalsın duvarla arabanın arasında ezilecekti. Arabanın kapısı açılınca, kendisini bir kahkaha çağlayanının ortasında buldu. Arabanın kapısından, pencerelerinden, gecenin serin karanlığına köpük köpük kabaran kahkahalar taşıyordu. Üç kadınla iki erkek vardı arabada. Direksiyondaki profesörü tanıdı. Arabayı hızla üstüne sürüp sözde şaka yapan oydu. Sarhoş cıvıklığıyla onu kucaklayıp öpmüştü. Önce arabadaki erkekle tanıştırmıştı. Demek, kadınlar, önemsenmeyecek cinstendi. Profesör onu arkadaşına çok övücü sözlerle tanıtmıştı: Büyük değer... Usta oyuncu... Dünya çapında... Varlığıyla övündüğümüz sanatçı...

O gece tanıştırıldığı delikanlı, onbeş günden beri kendisinden borç istemeyi düşünüp durduğu işadamıydı. «Hadi, gel!» diye kolundan çekip arabaya almışlardı. Sabaha dek eğleneceklerdi. Onlar iki erkek, üç kadın olduğuna göre, kadınlardan biri de kendisinin olacaktı. Kadınları inceliyordu. Üçü de sırçadan yapılmış bebeklere benziyordu. Düşseler, çarpsalar, hemen kırılacak gibiydiler. Arabanın açık penceresinden giren rüzgârla uçuşan saçları, kafalarına yapıştırılmış renkli kuş tüyleri gibiydi. Hep gülüyorlardı. Boyuna gülüyorlardı. Durmadan gülüyorlardı. Anahtarla bir yerlerinden kurulmuşlardı. Kurgu süreleri

bitip de yayları boşalınca, artık gülmeyeceklerdi. Son devimleri ne ise, işte öylece kalakalacaklardı. Belki birinin eli havada, birinin bacağı ters dönmüş olarak... Belki birinin yüzünde kahkaha çizgileri donmuş olarak... Kahkahaları bitince, belki de ağlayacaklardı.
Hiç öyle arabaya binmemişti. Arabanın içi, bir küçük lüks salon gibiydi. Herhalde özel yaptırılmıştı bu araba. Bir küçük Amerikan barında içkiler. Boyuna içiyorlar.
Günün birinde o iş adamından yardım isteyeceğini o zaman düşünseydi, o gece onlarla birlikte sabahı ederdi, işadamına yakın olmaya çalışırdı. Oysa o gece onlara hiç yüz vermemişti. O zamanlar işleri yolundaydı. Tiyatrosu dolup taşıyordu. Oyun yazarının telif hakkını tıkırtı kır ödüyordu. Hiçbir oyuncusuna borcu yoktu. Onun için de, şimdiki gibi, oyuncuların suratlarından düşen bin parça olmuyordu. Başarısızlığından kendini suçlu bulmaya başlamıştı. Nerdeyse sanatından kuşkulanacaktı. Nerde o tıklımtıklım salonu dolduran seyircilerin alkışları... O zamanlar, kendini alkışlardan bir denizin dalgalarında çalkalanıyor sanır, başı dönerdi. Hele bikez, saat tutmacasına on dakika alkışlanmıştı. Alkışlaya alkışlaya seyircilerin yirmi kez perdeyi açtırdıkları çok olmuştu.
Peki, ya şimdi? Ne olmuştu da üç yıldaneri terse düşmüştü? Tükenmiş miydi? Seyircisi artık ondan bıkmış mıydı? Ama nasıl olur, daha elli yaşında... Sanatının doruğunda, en verimli döneminde.

Tiyatroyu bırakmayı bile düşündüğü oluyordu. Otuzaltı yıl kulis tozu yuttuktan sonra başka ne yapabilirdi ki... İşte o zaman, saniyenin bilmem kaçta kaçı kadarlık bir zaman çakımı içinde ölümü, kendini öldürmeyi düşünür, sonra birden kafasından bu düşünceyi silkip atmak için birkaç kez başını sallardı.
Yok, yok, biraz borç para bulsa, işlerini yeniden yoluna koyabilirdi, hem de eskisinden daha iyi... Yeni bir atılımla işe girişirdi.

– Karıcığım, yarın sabah gideyim mi, ne dersin?
Karısı cevap vermedi. Soluyuşundan uyuduğu belliydi. Onu uyandırmadan kalkmak için bir süre kıpırtısız durdu. Sonra yavaş yavaş indi karyoladan. Öbür odaya geçti. Sevdiği bir oyundaki rolünü ezberler gibi, dört gecedir işadamına neler söyleyeceğini prova etmekteydi.
Ne olursa olsun, yarın gidecekti. Karısının dediği gibi, verirse verir; vermezse, hiç olmazsa bu düşünceyi kafasından atar, rahatlar, kurtulurdu. Neler söylemeliydi, önce kısa konuşmalıydı. Bir iş adamı, kısa konuşmayı severdi. Uzun lâf dinlemeye vakti olmazdı. Birkaç cümle içinde anlatmalıydı isteğini. Sonra, yaranmaya çalışacak da değildi. Kısacası, işlerinin ters gittiğini, pekaz sermayeye ihtiyacı olduğunu, başka özel tiyatrolara yardım ettiğinin de bilindiğini söyleyecekti. Sanatsever, tiyatro- sever bir kişi olarak, kendisine borç para verebilir miydi? En kısa zamanda borcunu ödeyeceğine güvenmeliydi.
Onbeş gündenberi bu sözleri bir düzene koymaya çalışıyor, aort gecedir de sabaha dek nasıl söyleyeceğini prova ediyordu. Söyleyeceği sözlere son biçimini verdi. Aynanın karşısında provalar yaptı. Sözleri çok etkili oluyordu. Öyle etkiliydi ki, aynada kendisini seyrederken, aynadaki hayalinin derin etkisi altında kaldı. Parası olsa, hemen çıkarıp aynadaki adama hepsini verecekti.
Gülümseyerek, aynadaki oyuncuya,
– Bu iş tamam arkadaş! dedi.
«Yaşamımın oyunu bu... Bu kez sahnede
değil, gerçeğin içinde oynuyorum. Dünya bir tiyatro işte... Yaşamımın oyunu ki, gerçek oyun yaşamın ta kendisidir.»
Yakından tanıyanların söylediğine göre, işadamından randevu almak gerekmezdi. Her sabah sekizbuçukta işinde olurdu. Tak sekizbuçukta gidip, sekreterine, görüşmek istediğini söylemeliydi. Ünlü bir oyuncu... Adını duyunca hemen çağırtır, konuşurdu.

Gün ağarmıştı. Traş oldu. En yeni giysisini giyindi. Sahne için değil, gerçek yaşam için makyajını yaptı. Karısına bir kâğıt yazıp komi- dinin üstüne koydu:
«Sevgilim,
Bana kalsa gitmezdim ama, sen git diye üstelediğin için gidiyorum. Erken görüşülebilirmiş ancak. Onun için erkenden çıkıyorum evden.»
istediği borç parayı alsa da, sonradan karısına, «Sen söylediğin için gittim» diyecekti. Yalnız karısına değil, arkadaşlarına da böyle söyleyecekti: «Siz söylemeseydiniz, ben ölsem gitmezdim. Ama siz üsteleyince...»
Böylece utançtan kurtulacaktı.
Saat altıbuçukta evden çıkmıştı, iki saat dolandı sokaklarda. Tam tanımıştı. Adını söyleyerek, ne istediğini sormuştu. Tanırlar elbet... Bunca yılın oyuncusu. O işadamı, çıksın sokağa, bakalım onu kaç kişi tanır?...
Danışmadaki kız, işadamının daha gelmediğini söyledi. Nasıl olur, hani her sabah sekizbuçukta işinde olurdu? Evet, olurdu. Ama bir haftadır dış gezideydi. Bu sabah dönüyordu. Saat onda gelecekti.
«Saat onda buyrun efendim. Ben sizin adınızı en başa yazıyorum. Sekreterine bildiririm.»
Yürüdü. Parka girdi. Simitçiden simit aldı. Çoktanberi simit yememişti. Yanından geçenlerden kimisi onu tanıyor, dönüp dönüp bakıyordu. Adını fısıldıyorlardı. Selâm verenler bile vardı.
Hava güzeldi. Kuşlar ötüşüyordu. Neler söyliyeceğini bikez daha aklından geçiriyordu.
Saat onda işyerinin kapısındaydı.
— Buyrun efendim, sizi bekliyorlar.
Bir kız, önüne düşmüştü, yol gösteriyordu. Asansörle dördüncü kata çıktılar. Bir kapıyı açtı kız. Geniş bir salon. Salon, gözkamaştırıcı güzellikte, çok zengin eşya ile döşenmişti. İşadamı masasında oturuyordu. Çok güzel bir kız da karşısındaki masadaydı. Kız, herhalde sekreteri olacaktı. Günlerdir, gecelerdir provalarını yaptığı oyun iki

kişilikti; kendisiyle işadamı… sekretere rol vermemişti, onu *hiç* düşünmemişti. Sanki ne diye başbaşa konuşmuyorlardı. Kızın yanında rahat konuşamayacaktı.

İşadamı yerinden kalktı, oyuncuya doğru geldi. Oyuncu elini, uzatıp,
— Aman efendim, rahatsız olmayınız, dedi.
«Ne kibar adam…» oyuncuyla adını da
söyleyerek konuşuyordu.
Belki sekreterini odadan çıkarır diye,
— Efendim, sizinle özel bişey konuşmak istiyordum… dedi.
— Buyurun, sizi dinliyourm.
Eh, varsın sekreteri de olsun. Sanki sekreter orda değilmiş gibi konuşuyordu o da…
Aynı rolü binden çok oynadığı olmuştu. Şimdi günlerdir, gecelerdir provasını yaptığı oyunu oynayacaktı. Ama hayır… Söyledikleri, provasını yaptığı beş cümlelik o kısa konuşma değildi. Önce adamın, tiyatroseverliğine övgüyle söze başlamıştı. Övgülerini bitürlü bitiremiyordu ki, asıl anlatacaklarını söylesin. Konuşurken biyandan da işadamını inceliyordu. Bir gece, sırçadan bebek gibi üç kadınla arabada gördüğü adamdı. Ama o zaman bu adam daha tombuldu. Demek, zayıflamıştı. Boyu da uzun görünüyordu bunun. Eh, zayıflayınca insanın boyu uzun görünür. Hem geceleyin arabada, onu şöyle böyle görmüştü. Pek dikkatli de bakmamıştı o zaman…
Övdü, övdü, övdü… «Bunlar tekstte yoktu, tuluat yapıyorum yahu…» O övdükçe, karşısındaki adam ezilip büzülüyordu. Sonunda kendi durumunu anlatmaya başladı. Tasarladığına göre iki cümleyle durumunu özetleyecekti. Oysa şimdi anlata anlata bitiremiyordu. Yalvarıp yakarmayı hiç sevmediği halde, yoksa o duruma mı düşüyordu? Kendisi için anlattıkları çok acıklı olacaktı ki, işadamının gözleri buğulandı. Nerdeyse ağlayacaktı. Demek, rolünü başarılı oynuyordu. Ama kendinden memnun değildi. Tamam… Adam, parayı verecek. Verecek de acaba ne kadar?

İşadamı yerinden doğruldu, birden oyuncunun sözünü keserek,

— Affedersiniz, dedi, ben size kendimi tanıtmadım.

— Aman efendim, sizi tanımayan mı var... Hem biz tanışıyoruz, hani bir gece arabada...

— Efendim, ben beyefendinin özel danışmanıyım. Kendilerinden randevu istemişsiniz. Benim sizinle konuşmamı emrettiler.

Oyuncu donup kaldı, kimi oyunculardaki gibi trak geçirdi. Bu anda bir kıkırdama duydu. Sekreter kız mı gülüyordu ne? Ama başını çevirip kıza bakmadı. Durgunluğu çok kısa sürdü. Bikez başlamıştı, hiç bozuntuya vermeden rolünü oynamalıydı. Karşısında sanki işadamı varmış gibi, konuşmasını sürdürdü. Durumunu da anlattıktan sonra sıra yardım istemeye geldi. Biraz borç istiyordu. En kısa zamanda borcunu ödeyecekti.

Özel danışman,

— Beyefendiye arzedeceğim, dedi, inanınız, elimden geleni yapmaya çalışacağım. Bütün söylediklerinizi birbir...

Hiçbişey umurumda değildi oyuncunun artık; yalnız, bir ayak önce şurdan çıkıp kurtulmak istiyordu. Tıpkı kötü oynanan bir rolden sonra sahneden kaçıp kurtulmak ister gibi...

— Çok teşekkür ederim... diye yapmacıklı bir duygusallıkla danışmanın elini sıkıp dışarı çıktı.

Kuş olup uçsa, birden evine gitse de karısına olup biteni anlatsaydı. Evinin yolu o gün çok uzun geldi.

Karısı çay içiyordu. Onu görür görmez gülmeye başladı. Karısı büyük merakla üstüste soruyordu:

— Ne oldu? Ne dedi? Görüşebildin mi? Söylesene canım... Anlatsana!

Usta oyuncu öyle gülüyor, öyle gülüyordu ki, gülmekten bişey anlatamıyordu. Kahkahaları arasında kesik kesik anlatmaya çalıştı:

— Olacak şey değil şekerim... Ben o diye anlatıp duruyorum. Kaç kere de ezberlemiştim neler söyleyeceğimi... O diye

ben danışmanına anlatmıyormuşum... Anlayınca da hiç bozuntuya vermeden...

öyle güldü ki gözlerinden yaş geldi.

Karısı «En güzel oyununu oynuyor» diye düşündü. O da gülmeye başladı. Güle güle gözlerinden yaş boşandı. İkisi de gülerek, ağladıklarını birbirlerinden gizliyorlardı.

Oyuncu,

— Ama biliyor musun, iyi oldu... dedi.

Karısı,

— Neden? diye sordu.

— Senin dediğin gibi işte; hiç olmazsa kafamdan attım bu düşünceyi de rahatladım...

Kocası çok gülünçlü bişey söylemişcesine kadın gülmekten katılıyordu. Oyuncu, başını koltuğa dayadı, sarsıla sarsıla ağlıyordu.

MARTA TORE ÖLDÜ

SABAHLARI saat sekizde evimden çıkar, dokuzdan az önce de işimde olurdum. Hastalık filân gibi olağanüstü durumlar dışında programımızı aksattığımız olmaz. Saat sekizde evden çıkabilmem için karım yedibuçukta kahvaltımı hazırlar... dı. Onaltı gün öncesine dek bu böy leydi.

Kahvaltı ettikten sonra masadan kalkmazdan, gazeteye göz gezdirecek kadar da zamanım kalır. Kimi sabah, balkondaki çiçekleri sulayacak zamanım bile olur.

Karım beni uğurladıktan sonra çocuklarımıza kahvaltı ettirir, onları okula gönderirdi. Yâni onaltı gün öncesine dek bu böyleydi.

İki oğlumuz, bir kızımız var. Büyük oğlumuz dördüncü, küçüğü de ikinci sınıfta. Kız küçük, okula gitmiyor daha.

Karım da, ben de kediyi çok severiz. Ama kanaryamızı parçalar diye korkumuzdan kedi besleyemiyoruz. Ayrıca çocuklarımızın küçük olması da eve kedi almamıza engel.

Karım, titiz bir ev kadınıdır.

Onbeş yıllık evliyim, karımı çok severim. O da beni çok sever …di. Onaltı gün öncesine dek beni sevdiğini biliyordum. Onaltı gün öncesine dek, birbirimizi kırıp incittiğimiz olmamıştı. Hiç çatışmadık demek istemiyorum. Ama biz karımla, anlaşamadığımız konuları tartışarak çözümleyebileceğimize inanıyorduk. Ve hep böyle yaptık... tı onaltı gün öncesine dek.
Hiç tanımadığımız bir karıkocanın bile ayrıldıklarını duysak, ikimiz de üzülürdük; sanki bu ayrılık bize de bulaşırmış gibi. Her yeni evlenen de bizi sevindirirdi. Bizim dümdüz bir yaşantımız var… dı on- altı gün öncesine dek.
O sabah… bütün ayrıntılarıyla olayı sonradan defterime yazdım. 23 Mayıs sabahıydı. Karım kahvaltımı hazırlarken, ben de banyoda traş oluyordum her sabah yaptığım gibi. Karım, daha çocukları uyandırmamıştı.
Giyindim, masaya oturdum. Kızarmış ekmek dilimlerinden biri birazcık yanmıştı. O sabahki bu yanık dilimi hep hatırlayacağım, çünkü bu bile bizim evde alışmadığımız bişey, bir değişikliktir. Karımı en çok, tedbirli, düzenli ev kadını olduğu için beğenirim, iyi bir anne, iyi bir eştir.
Sofrada, zeytin, beyaz peynir, tereyağ, reçel, rafadan yumurta vardı. Reçel yemem, ama karım onbeş yıldan beri, her sabah yine de reçel koyar kahvaltı sofrasına.
Kapı çalındı. Ben, her sabahki gibi,
— Gazetecidir, dedim.
Karım da onbeş yılın her sabahındaki gibi,
— Evet, gazetecidir, dedi.
Sokak kapısını açtı. Gazeteciden gazeteyi alıp önüme koydu. Tıpkı her sabah olduğu gibiydi her şey. Hiçbirşey değişmedi. Ben gazetenin birinci sayfasına bakarken, karım da kızarmış dilimlere tereyağı sürüyordu.
Çayımı içtim. Karım yine her sabahki gibi,
— Bir çay daha ister misin? dedi.
Ben de yine her sabahki gibi,
— Teşekkür ederim, içmeyeceğim… dedim.

Karım sonra iki oğlumuzu uyandırmaya gitti, ben de o sırada, gazetenin altıncı sayfasına şöyle bir bakıyordum ki, birden o küçük haberin başlığını gördüm: «Marta Töre Öldü».
Büyük bir sarsıntı geçirdim. O güne dek hiç böyle olmadığım için o duygumu anlatamıyacağım. Gözlerimden yaş boşandı. Karımın ağladığımı görmemesi için sofradan kalkacaktım, ama kalkamadım. Çocuklara kahvaltı hazırlamak için masaya gelen karım ağladığımı gördü, çünkü elimdeki gazeteye gözyaşlarını damlıyordu.
Bütün bunlar onbeş yıllık evliliğimizde ilk olan şeylerdi.
Karım şaşırdı, buyüzden,
— Neyin var? diye sordu.
Karımın sorusu üzerine hıçkırarak ağlamaya başladım, hemen öbür odaya koştum. Çocuklar beni görmediler. İki oğlumuz kahvaltı etmeye başlamıştı, seslerini duyuyordum. O sırada benim evden çıkmış olmam gerekirdi. Karım o yumuşak adımlarıyla odaya girdi.
— İşine geç kalıyorsun, dedi.
Cevap vermedim. Ama sokağa çıkamazdım. Çok sevdiğim yakınlarım öldüğü zaman bile böyle olmamıştım. Aşırı duygusal bir insan değildim ama o sabah kendimi tutamıyor, hıçkırarak ağlıyordum.
Karım, çocukları okula gönderdi. Sonra gazete elinde yanıma geldi. Gazeteyi, haberi okuduğum altıncı sayfayı kıvırmış, elinde tutuyordu.

— Ne oldu, neyin var? diye bir daha sordu.
Nasıl anlatabilirdim karıma? Ama anlatmam da gerekliydi. Anlayabilir miydi? O anlardı elbet, ama ben anlatabilecek miydim? Yirmiüç yıl önceki bir anının, bigün beni böyle etkileyeceğini hiç tahmin edemezdim.
Cevap vermeyince karım,
— Bir yardımım olabilir mİ? dedi.
Ne iyi yüreklidir.
— Marta Töre ölmüş... dedim.

Karım, gazetedeki, gözyaşlarımdan ıslanmış beş satırlık kısa haberi okudu:
«Sinema dünyasının tanınmış yıldızlarından Alman film artisti Marta Tore'nin ölümü bütün sanat çevrelerinde derin üzüntü yaratmıştır. Marta Töre...»
Ben hâlâ ağlamaktaydım. Bir süre sustuk. Bir iki dakikalık o zaman bana çok, çok uzunmuş gibi geldi, zaman donmuş gibi, saatler işlemiyor gibi.
Karım,
— Anlatmak istemiyorsan, anlatma... dedi.
— Anlatacak birşey yok ki... dedim.
— Almanya'ya gittiğini bana hiç söylememiştin...
— Ne Almanya'ya, ne de başka yere gittim
— O mu buraya gelmişti?
— Hayır... Daha doğrusu, bilmiyorum.
Karımın kıskançlığını ilk görüyordum:
— Öyleyse nerden tanışıyorsunuz?
— Tanışmıyoruz ki...
— Seni bu kadar üzen nedir öyleyse?.. Yalnız öğrenmek istiyorum, o kadar; o da sen anlatmak istersen... Bir eski anı olabilir...
— Bu kez ben karıma sordum:
— Sen onun filmlerini görmüş müydün?
— Hayır.
— Ben de hiç görmedim.
Karım çıktı odadan, Az sonra da sokak kapısı kapandı. Hızla çıkıp baktım odalara, kızımızı da alıp gitmiş. Onaltı gündür dönmedi. İşe gitmiyorum ben de, karımın dönüşünü bekliyorum. Ona Marta Töre olayını anlatmamakla iyi yapmadım. Nasıl olsa anlatacaktım. Ayrıca hiç önemli de değil. Ama o sırada anlatamazdım ki... Bir tuhaf duygu altında eziliyordum.
Yirmidört yaşında yedek subaydım... Bir-
buçuk yılım o karakolda geçti. Dört erle, bir de bendim. Yılın sekiz ayı korkunç kış oluyor, altı ay kar yerden kalkmıyordu. Kışın, gidiş-geliş ulaşım kapanıyordu. Ben bir

tek camlı, döşemesi toprak bir barakada yaşıyordum. Tek camlı diyorum, çünkü, bir cam duvara geçmişti ve açılıp kapanmazdı, çerçeveli de değildi. Oraya gidişimin ilk altı ayı yaza geldi, ondan sonrası kış... Orda, bir köstebek gibi kapandığım o yeraltı barınağında çildırmadıysam, bunu Marta Tore'ye borçluyum.

Soğuklar erkenden başlamıştı ama daha karlar yağmıyordu. Yemeğimi kendim yapıyordum. İki kilo patates aldırmıştım. Patates büyük bir kesekâğıdının içinde gelmişti. Orda kesekâğıdı bile çok az görülebilen bişeydi. Patatesleri çıkardıktan sonra kesekâğıdını dikkate açıp yaydım. Bir dergiden yapılmıştı kesekâğıdı. Dergide bir de renkli kadın resmi vardı, bir güzel kadının yalnız yüzü... Altında da kadının adı yazılı: Marta Töre... Kim olduğunu bilmiyordum, ama film yıldızı olabileceğini tahmin etmiştim. O resmi, dikkatle keserek, odamın toprak sıvalı duvarına, taze ekmek içini hamur yapıp onunla yapıştırdım. O barınakta birbuçuk yıl Marta Tore'yle kaldık. Onunla konuştum, onunla arkadaşlık ettim. Marta Töre, yalnızlık günlerime renk verdi, esinti getirdi. Yoksa benim için çok kötü olacaktı.

Ordan ayrılırken, Marta Tore'nln duvardaki resmini ne yaptığımı şimdi hatırlayamıyorum. Belki de yırtıp atmışımdır. Doğrusu, onunla birlikteyken bile ona hiç önem verdiğim yoktu. Onun için düş kurmuş filân değildim. Kâğıda basılı bir resimdi ve oralarda öyle bişey bulunmazdı, işte o kadar...

Terhis olduktan sonra da Marta Tore'yl- hiç, ama hiç hatırlamamıştım, unutup gitmiştim onu... Yâni unuttuğumu sanıyormuşum. O sabah, 23 Mayıs sabahı gazetede ölüm haberini okuyunca, onu unutmadığımı anladım.

Karıma bütün bunları anlatacaktım, o sormasa bile, ağladığımı görmemiş olsaydı bile, .yine de anlatacaktım. Anlatılmayacak bişey değildi ki... Üstelik anlatmayı, anlatarak rahatlamayı, bir duygumu, en yakınınla bölüşmeyi ne çok isterdim. Ama o gitti... Onaltı gün oldu.

İşte de gittiğim yok, dönecek diye evde bekliyorum. Okullarına gidip çocuklarıma annelerini sormaktan, yada gidebileceği yerlerde karımı aramaktan utanıyorum. Karım beni bıraktı. Marta Töre de öldü.

KİMLİKSİZ ADAM

Radyo, her haber verişimde sıkıyönetim komutanlığının bildirisini de duyuruyordu: Her yurttaş kimliğini yanında bulunduracak, sorulunca gösterecekti. Arama-taramada kimliği olmayanlar gözaltına alınacak!
Günde birkaç kez radyolardan duyurulduğundan, ayrıca gazeteler de yayınladığından, artık bu bildiriyi öğrenmeyen olmamalıydı. Sıkıyönetim, gece sokağa çıkma yasağı da koymuştu. Yasak süresince evi olan evinde, evi olmayanlar da oldukları, barındıkları yerde kalacaklardı.
Gece, evler, apartımanlar, gecekondular, tüm konutlar aranıyor, kimliği olmayan yurttaşlar asker kamyonlarına doldurulup kışlalara, asker koğuşlarına dolduruluyordu. Beni kapadıkları saç barakaya da kimliksiz yurttaşlar doldurulmuştu. Çoğu, yoksul giyinişli kişilerdi. İçlerinde yarı çıplak olanlar bile vardı. İyi ki hava sıcaktı da, Amerikan barakasının beton döşemesine uzanıp döşeksiz yorgansız, örtüsüz, geceyi uyuyarak geçirebildiler.
Çavuşlardan biri acıyıp,
— Yazık bunlara! deyince bir assubay,
— Sanki geceyi geçirecekleri yer, burdan daha mı korunaklıydı? dedi.
Beton üzerinde hâlâ uyuyanların inceli, kalınlı horultularına bakılırsa, assubay pek de haksız sayılmazdı.
Asker arabaları boyuna kimliksiz yurttaşları taşıyordu.
Bir teğmen, arkadaşına,
— Ne olacak bunlar? diye yakınır gibi sordu.
Oda,
— Kimliği olan yurttaşları yakalayıp getirseydik, işimiz çok

daha kolaylaşırdı, dedi.
Kimliksiz yurttaşların gözaltına alınması için emir vermiş olanlar, herhalde bu kadar çok yurttaşın kimliksiz olabileceğini düşünmemiş olacaklardı ki, ertesi gün, sokağa çıkma yasağının bittiği saatten sonra, barakadakileri salıvermeye başladılar. Barakadan başıboş bırakmıyorlardı. Onar onar arabaya bindiriyor, taaa aşağıdaki anayola yakın yerde arabadan indirip, nizamiye kapısından salıveriyorlardı. Dönen araba bir saat kadar sonra yeniden on kişiyi daha götürüyordu. Bu işle görevli bir üsteğmen de şoförün yanında oturuyordu.
Barakanın kapısı önündeki gölgelikte bir masayla birkaç da sandalye vardı. Savaş giyimli subaylar orda toplanmışlardı. Yüzbaşı, ne çok insanın kimliksiz dolaştığına şaştığını söyleyince, Binbaşı da,
— Bir kişi, beş kişi olsa, haydi cezalandır, bunca insanı nasıl cezalandıracaksın!... dedi.
Yüzbaşı,
— Evet binbaşım, dedi, az osalardı yanmışlardı bunlar da...
— İşte çok olmanın gücü bu...
— Öbürlerini, bu kadar insanın kimliği yokken siz neden kimlik taşıyorsunuz diye cezalandırman kİ...
Sırası gelip de arabaya bindirilenler, önceleri, nereye gönderildiklerini bilmiyorlardı. Belki sorguya, yargıç önüne, belki tutuklanmaya götürülüyorlardı. Korku içindeydiler. Ama biriki posta arabaya bindirilip götürülünce, nasıl işlediği bilinemeyen haberalmayla, salıverildiklerini anladılar. Arabaya bindirilenler seviniyor, geride kalanlar da sıraları gelinceye dek kuşku içinde barakada bekleşiyorlardı.
O işle görevli üsteğmen, barakada son kalanları da arabaya doldurup götürdüğünde akşam oluyor, yavaş yavaş güneş batıyordu.
Kimliksizleri taşıyan arabanın, yolun tozlarını savunarak uzaktan geldiğini gören yüzbaşı,
— Bu iş de tamam... dedi.

Araba yaklaşınca içinde bir sivilin olduğunu gören binbaşı,
— Bu da kim? diye seslendi.
Araba, barakanın önünde durdu. Üsteğmen, sonra da sivil indi. Binbaşı,
— Bunu nereden getirdin? diye sordu üsteğmene.
Üsteğmen,
— Kimliksiz olanlardan, dedi, bunu dün gece yakalamıştık...
— Yahu, kimliksizler salıverilecek dedik ya...
— Bunu daha ilk postada salıverdik binbaşım, ama adam gitmiyor ki...
— Gitmiyor mu? Deli mi bu?
— Gitmiyor. Nizamiye kapısından ille de içeri girmek istiyor...
— Bırak yola, sal gitsin!...
— Gitmiyor binbaşım... İlle içeri girecek... Nizamiye nöbetçisi iteleyip kakalamış, yine de gitmiyor.
Hepimiz, salıverildiği halde gitmeyen adama baktık. Boyu birbuçuk metre var, yok... Yüzü, toprak bozuna dönmüş, sakalları uzanmış. Eski ceketinin uzun kolları içinde elleri görünmüyor. Ayaklarına tek tek ayakkabı giyinmiş, biri yırtık beyaz keten ayakkabı, öbürü siyah potin.
Binbaşı,
— Belâ mısın sen be! diye bağırdı.
Adam, önündeki üsteğmene bişeyler fısıldadı. Üsteğmen de.
— Binbaşım, dedi, biz dün gece otobüslerdekilerin kimliklerini sorarken, bu adamı kimliği olmadığından indirdik otobüsten... Şoförden verdiği bilet parasını geri istedi.
Binbaşı,
— Nereye gidiyormuş? diye sordu.
— Antalya'ya.
— Şoförden aldı mı parasını?
— Şoför vermedi ki... «Parayı kime verdinse ondan al» diyor. Bileti şoför vermemiş.
— Şoför haklı.

— Bu da «Ben o parayı Antalya’ya kadar gitmek için verdim» diyor.
— Bu da haklı.
— Şoför de «İyi ya, git Antalya’ya, sana gitme diyen var mı?» diyor.
— Doğru...
— Ama bu. «Nasıl gideyim, indiriyorlar» diyor... Şoför de «Bana ne, inme, ben indirmiyorum ya...» diyor.
— Peki, şimdi ne olacak?..
— Bilmem, gitmiyor işte... Biz kovuyoruz, o içeri giriyor. Size getirdim.
— Yahu, başımıza belâ mı bu be!..
Söze karışan yüzbaşı,
— Herif burda rahatı buldu, dedi, yatacak bir damaltı var, asker tayınını da verdik, böyle yerden gitmek istemez elbet...
Binbaşı hırsından gülmeye başladı.
— Yani parası yok, gidemiyor, öyle mi?
Üsteğmen,
— öyle, dedi, bunun gibi iki kişi daha vardı, Belki bir çözüm yolu bulunur diye,
— Antalya'ya otobüs kaçaymış? diye sordum.
Kimliksiz adam, doğrudan doğruya konuşmuyor, önündeki üsteğmen tercümanıymış gibi, onun aracılığıyla konuşuyordu. Yine Üsteğmene blşey fısıldadı. Üsteğmen,
— Yetmişbeş liraymış, dedi.
Yirmi-otuz lira olsaydı, ben verecek, subayları bu zor durumdan kurtaracaktım.
— Otuzbeş lirasını ben vereyim, diye parayı uzatıp, galiba subayları daha zor duruma soktum.
Subaylar da onar lira verdiler. Üsteğmen tamamlanan yetmişbeş lirayı kimliksiz adama verdi. Adam parayı aldı ama yine gitmiyordu.
Binbaşı,
— Ulan daha ne dikiliyorsun, yıkıl git! diye bağırdı.

Kimliksiz adam, yine önündeki Üsteğmene bişeyler fısıldadı.
Üsteğmen.
— Yetmişbeş lira bilet parasıymış, dedi, Antalya'ya kadar on lira da azık parası istiyor azığı da otobüste kalmış...
Binbaşı cebinden çıkardığı on lirayı fırlattı, adama,
— Hiç böyle belâ görmedim, yıkıl! diye bağırdı.
Kimliksiz adam arabaya bindi. Üsteğmen de şoförün yanındaydı. Araba, nizamiye kapısına doğru uzaklaştı.

RAMAZAN AYDIN

Beni, Amerikan yardımından verilmiş olan barakalardan birine kapamışlardı. Kapıda tüfekli bir nöbetçi duruyordu. Tüfekli iki er de barakanın çevresinde fır dönerek nöbet tutuyordu.
Herşey yolunda, iyi gidiyordu, memnundum. Yalnız Amerikan barakasının saç çatısı, sıcağı arttırarak içeri iletiyordu. Bir de sıcak olmasa keyfime hiç diyecek yoktu. Orda beni ençok memnun eden şey, yalnız başıma olmamdı. Coktanberi bitürlü yalnız kalamıyordum. Çok uzaklarda tatlı bir anı gibi kalan güzel yalnızlığımı nerdeyse unutacaktım. Sıkıyönetim yüzünden, bir Amerikan barakasında, özlediğim yalnızlığıma kavuşmuştum. Yani, bana yaramıştı sıkıyönetim.

Barakanın boyutlarını birkaç kez ölçtüm. Benim adımlarımla boyu kırksekiz, eni dokuz adımdı. Sanırım, hiçbir yazarın bu denli büyük salonu olmamıştır. Boydan boya volta atarak, dalgamı geçiyor, düşler kuruyordum. Barakanın uzun iki duvarında karşılıklı on- ikişer pencere olduğundan içerisi apaydındı. Ne yazık ki, pencereler açılamadığıdan hiç esinti yoktu. Barakanın iki dar duvarından biri kapalı, birinde kapı, vardı. Barakanın çatısından İki uzun duvarına yirmiüç kiriş uzanıyordu. Kirişlerin araları kalın kontrplâkla kaplıydı. İki uzun duvar

çok hafifçe dışa eğikti. Çatının üstü ve duvarların dışı, oluklu saçla örtülüydü. Tavan kirişlerini maviye, tavandaki kontrplâkları maviyle yeşil karışımı tatlı bir renge, pencere ve kapı kasalarını, çerçevelerini kışla grisine boyamışlardı. Ne kadar zaman kalacağımı bilmediğim barakayı, içinde bütün bir yaşam geçirecekmişim gibi inceliyordum.
Nasıl olup da yalnızlıktan hoşlandığıma şaşanlar, dahası bendeki bu yalnızlık özlemini yapmacık bulanlar bile var. Nasıl mı yalnız yaşayabiliyorum? işte böyle... önce bu, insanın yalnızlıktan ne anladığına bağlıdır. Kendi başıma kalınca, hiç bir zaman salt yalnız olmuyorum ki... Çok yalnız kaldığım için, yalnızlığımı çoğaltıp, tekbaşımayken de kalabalık olmasını öğrendim. Bu koca barakada da beni yalnız bırakmayan binlerini buldum. Bunlardan biri, bana orda arkadaşlık edenler içinde ençok sevdiğim Ramazan Aydın adında bir erdi.
Onunla tanışmam şöyle oldu. Tavandaki, maviyle yeşil karışımı bir güzel renge boyanmış kontraplâklardaki lekeleri seyrediyordum. Kontraplâkların derin deniz dibini ansıtan bir rengi vardı. Sanki barakanın tavanında denizin dibini seyrediyordum. Denizi yukarda seyretmek güzel blrşey; türlü balıklar, yosunlar, deniz dibi bitkileri, kayalar... Tavandaki denizde yansıyan ışıklarla o biçim biçim lekeler canlıymış gibi deviniyorlardı.
Tavandaki denizi seyretmek için yukarı kaldırmaktan başım yorulduğu için, duvardaki lekeleri seyrediyordum. Sızan yağmur sularının yaptığı bu lekeler, çocukken çayıra uzanıp seyrettiğim bulutlar gibi türlü biçimlere giriyordu.
Barakanın yirmidört penceresinden en diptekini incelerken Ramazan Aydınla tanıştım. Kışla grisine boyalı pencere kasasına adını kazımıştı: Ramazan Aydın...
Adını tahtaya çakıyla kazımıştı. Kalın bir çivi yada ona benzer başka bir sert şey olamazdı. Kitap harflerinin sert köşeleri, çizgilerin kesişmeleri, Ramazan Aydın'ın adını çakıyla yazdığını belli ediyordu. Yazmasını yeni öğrenmişti, acemi yazısıydı.

— Merhaba Ramazan Aydın!…
— Merhaba!…
Ramazan Aydın’ı daha yakından tanımak istiyordum. Ama o, tahtaya adından başka bir- şey kazımamıştı, ne doğum yeri, ne doğum tarihi… Nasıl olsa öğrenecektim herşeyi.
Ramazan Aydın, kasasına adını yazdığı pencere yanındaki ranzanın üstünde yatıyordu. Bir pazar günü yatağına uzanmış, köyünü, karısını, çocuğunu düşünüyordu.
Ramazan Aydın evliydi. Cıgara yaktı. Birkaç kez «Gel tezkere geel!» diye bağırarak içini çekti. Ofladı, pufladı. Bu bunalımdan sonra bir yaratma duygusu önce müzik olarak belirdi. Bir türkü söylemeye başladı, sonra türkü bir mayaya dönüştü. Daha önce duyup bildiği türkü değildi bu. Sözlerini de, sesini de Ramazan Aydın yaratmıştı.
«Sen de kara bahtım gibi vefasız çıktın…»
«Sen de kara bahtım gibi hayırsız çıktın…»
Ramazan Aydın'ın butürküyü söylediğini kesinlikle biliyorum. Duvarlardaki yazıları incelerken. o yazılar arasında bu türkünün duvara kurşun kalemle yazılı olduğunu gördüm. Yazıdaki harflerin çoğu, kimi kelimeler silinmiş olduğu için bu iki dizeyi ortaya çıkarmak için uzun uzun çalışmam gerekti. Pencere kasasına kazılı Ramazan Aydın yazısının harfleriyle bu türkünün harfleri arasında büyük benzerlik vardı. İki yazının da aynı elden çıktığı belli oluyordu.
Ramazan Aydın’ın bu türküyü söylediğini doğum tarihini, köyünü, kasabanı yazmadın?
Yazacaktım, ama vakit kalmadı ki… Tam adımı kazımıştım, çakıyla, çavuş nöbetçileri çağırdı. Ben cephanelik nöbetine gittim. Gece de karargâh nöbeti tuttum. Ondan sonra da bir daha, adımı kazıdığım yere memleketimi, doğum tarihimi yazmayı akıl etmedim. Ama koğuşun başka yerlerine, nöbet tuttuğum cephaneliğin duvar taşlarına künyemi tam olarak yazmışımdır. Hattâ bir keresinde arkadaşlarla İstanbul'a pazar iznine gitmiştik de üç arkadaş Bayezit kulesine çıkmıştık. Kulenin merdiveni çok dik olduğundan, soluklana

soluklana basamakları çıkarken her dinlendiğimiz yerde kulenin taşlarına künyemi yazmıştım.

— Ama yazın düzgün değil Ramazan Aydın.
— Ne yapayım, ben yazıp okumasını askerde öğrendim.
Ramazan Aydın, o pazar günü ranzanın üstündeki yatağına uzanmış, kendi bestelediği, bir daha hiç tekrarlamayacağı o türküyü söyledikten sonra, cebinden çıkardığı çakısıyla pencere pervazının tahtasına adını yazmaya başladı. Bunu niçin yaptı? Niçin türkü söylediyse onun için… Bişey yaratmak adının kendisinden sonra da kalmasını, bilinmesini istiyordu. İşte bu yüzden adını duvarlara yazıp, kazıp duruyordu. O buralardan uzaklara gittiği zaman da, birileri onun adını okusunlar, «Burada Ramazan Aydın adında biri varmış» desinler. Adını çakıyla tahtaya kazırken, günün birinde burada benimle tanışacağını hiç bilmiyordu Ramazan Aydın.
Gerçekten Shakespeare'in, Goethe'nin yada Yunus Emre'nin yaptıkları da. Ramazan Ay- dın'ın yaptığından başka bir şey değildir. Onlar da, ölümlerinden sonra, bir zamanlar yaşamış olduklarının bilinmesini istiyorlardı. Tıpkı Ramazan Aydın gibi. Ne var ki Ramazan Aydın'ın yaratma gücü ancak işte çakıyla tahtaya adını kazımaya yetiyordu.
Ramazan Aydın'ı daha yakından tanımak istediğim için, ona değgin bilgiler toplayacaktım.
Barakanın kapısında bekleyen nöbetçiye,
— Helâya gideceğim, dedim.
Barakanın az ötesinde, bir çatı altında sekiz helâ vardı. Tüfekli nöbetçi arkamda, helâya girdim. Nöbetçi kapıda bekliyordu. Ben o sekiz helâyı teker teker dolaşıp Ramazan Aydın'dan bir iz arayacaktım. Ama sekiz helâyı birden dolaşamadığım için, öğleden sonra helâya ikinci gelişimde, baştan dördüncü helâda Ramazan Aydın'ın yazısını buldum. Uzun bir çalışma sonunda okuyabildim:
«ilimdir insanların rehberi»
«Duvardır berduşların defteri»

Üçüncü dizeyi de uğraşa uğraşa okuyabildim ama, çok müstehçen olduğu İçin buraya aktaramıyorum.
«İlimdir insanların rehberi...»
Ramazan Aydın, kendisi buralardan gittikten sonra da, bu mesajının bilinmesini istiyordu. Tıpkı, gelmiş, geçmiş bütün filozoflar, bütün bilginler gibi... Ne var ki, Ramazan Aydın okuma-yazmayı askerlikte öğrenmiş bir zavallı kişi olduğundan, buluşu olan bu doğruyu ancak helâ duvarlarına yazabiliyordu.
Helâlardan başka birinde, yine onun bir yazısını buldum. Artık onun yazısını iyice tanıyor, duvardaki onca yazı içinden hangisinin onun olduğunu seçiyordum. Ramazan Aydın duvara «Gel yirmialtı gün gel!»diye yazmıştı. Demek, bunu yazdığı zaman terhis olmasına yirmialtı gün kalmıştı. Bu yazının duvara yazılışı üstünden enaz birkaç yıl geçmiş olmalı, öyleyse Ramazan Aydın şimdi köyünde. Belki bir çocuğu daha olmuştur.
Gözlerim, baraka ve helâ duyarlarındaydı. Ramazan Aydın'dan izler arıyordum. Buldum da: Bir çıplak kadın resmi... Kadın yere yatmış, dizlerini de dikmiş.
Bu resmi Ramazan Aydın'ın yaptığı, hemen yanındaki onun yazısından, yazıyla resmin helâ kapısına aynı çiviyle kazınmış olmasından belli. Ramazan Aydın, bir resim daha yapmıştı, bu bir kadınla bir erkek ikisi de çıplak...
Picasso, Mikelanj, Goya, ne yapmak istemişse, Ramazan Aydın da onu yapmak istemiş ki, o buralardan gittikten sonraları bile, buradaki insanlar, Ramazan Aydın adında birinin yaşadığını bilsinler. Ne var ki, Ramazan Aydın öbürleri gibi yüzyıllar boyu değil de, bu baraka, bu helâ yıkılana dek yaşayacak, adı kalacak...
Bir sabah muslukta yüzümü yıkarken, karşımdaki duvarda yine Ramazan Aydın'ın bir yazısını buldum. Hem de bunda, doğum yeri, tarihi de yazılıydı: «Zile'li Ramazan Aydın 947 kurası ikinci tertip».
Demek, baraka arkadaşım Ramazan Aydın, şimdi yirmidört yaşında.

Yalnız kalınca niçin mi yalnızlık çekmiyorum? Çünkü kendimi çoğaltıyorum, tekbaşıma kalabalık oluyorum: her kapalı kaldığım yalnızlığımda pekçok Ramazan Aydın'larla arkadaşlık ediyordum: denizin dibini seyredecek bir tavan, bulutlu gökyüzünü seyredecek duvarlar buluyorum.

ÜÇ NÖBETÇİ

Öbür tutuktular cansıkıntısından bunaldıklarından, zaman geçirmek İçin nöbetçi erlerle konuşmak istedikçe, erler de önemli kişi olmanın tadını çıkarıyor, tutuklularla konuşmaya yanaşmıyorlardı. Oysa onlar da konuşmaya can atıyorlardı, ama tutuklulara kendilerini ağıra satıyorlardı. Tutuklular söz alacak, nöbetçiler kasıldıkça kasılacak, sonunda nasıl olsa konuşmaya başlayıp söyleşiyi koyulaştıracaklardı. İşte bu alışkanlık içindeki nöbetçi erler, kendileriyle konuşmaya kalkmayışımı çok yadırgadılar. Onlarla ilişki kurmaya kalkmadığım için bana bir yabancıymışım gibi bakıyorlardı. Nöbete ikinci, üçüncü gelişlerinde, bu suskunluğa dayanamayıp, bu kez onlar benimle konuşmak için şurdan burdan söz açmaya başladılar.
Köylümüzün, tanımadığı birisiyle konuşmaya girişi «Nerelisin?» sorusuyla başlar. Kapalı olduğum barakaya nöbete gelen her er, bekliyor, bekliyor, benden ses çıkmayınca.
— Nerelisin amca, diye soruyordu.
— İstanbulluyum! deyip sözü kesiyordum.
Benim bu yaptığım, oyunun kuralına uygun değildi. Benim de ona: «Sen nerelisin?» diye sormam, böylece aramızda söyleşinin açılması gerekirdi.
Her er üç saat nöbet tutuyordu. Onlar için, karşılarında bir de adam varken üç saat konuşmadan durmak gerçekten çok zordu, hele geceleri ...Gündüzleri, yine ne de olsa o yana, bu yana bakıp oyalanıyorlardı, ama geceleri,

konuşmayı büsbütün gereksiniyorlardı. Benden yüz bulamayınca da büsbütün canları sıkılıyordu.
Kapalı olduğum barakaya birçok nöbetçi geldi, gitti, içlerinden yalnız üçü beni etkiledi. O üçüyle her nöbete gelişlerinde konuşup söyleştim. İkisini çok sevdim, birini de hiç sevmedim.
— Nerelisin amca?
— İstanbul'uyum. Sen nerelisin yiğitim?
— Sivas'Iı.
— içinden mi?
— Köylüğünden... Ama benim amcam da burada.
— Nerde?
— İstanbul’da. Benim amcam da Adalar’da oturuyor.
— Cok iyi...
— Yaa... Adalar’da oturuyor amcam da...
— Güzel.
Konuşmayı kısa kesmek için barakada votka atmaya başladım. Bir süre sonra o da içeri girdi, gezinmeye başladı.
— Amca, sen Adalar’a gittin mi?
— Gittim elbet...
— Amcam da Adalar’da oturuyor da...
— İyi...
Bikac kez daha tekrarlayarak, üstüne basa basa, nedense, amcasının Adalar'da oturduğunu bana ille de anlatmak istedi.
Onunla tanışmam işte böyle oldu. Nöbet değiştirinceye dek şurdan, burdan konuştuk, ama o her sözden bir fırsat yaratıp bana amcasının da Adalar’da oturduğunu söyleyip durdu.
Bir gece barakadaki yatağımda uyuyorken, nalçalı ayakkabıların çıkardığı kaba ayak sesleriyle uyandım. Bir nöbetçi, barakanın çimento döşemesi üstünde gidip geliyordu. Oysa nöbetçilerin barakaya girmeleri yasaktı. Beni uyandırdığını anlasın da dışarı çıksın diye sesli sesli pufladım bikac kez. Hiç oralı olmadıktan başka tüfeğinin mekanizmasıyla da oynayarak daha çok gürültü yaptı.

Yatağımda sağa, sola döndüm, hayır, artık uyuyamıyordum. Er, tüfeğine mermi doldurup boşaltıyordu durma-. dan. Gürültü çıkarmak için elinden geleni yapıyordu. Anladım, amacı beni uyandırıp konuşmak. Onun için önemli olan geceyarısından sonraki bu üç saati geçirmekti. Ama her nöbetçi aynı şeyi yaparsa benim ne olacağımı düşünmüyordu. Çıkardığı gürültüler yetmezmiş gibi, sesli sesli, bağıra çağıra, kahbe feleğe söğüp saymaya başladı, hem de en kaba sövgülerle... Anlıyordum ereğini; barakada kapalı tutulduğuma göre, ben de kahbe feleğin sillesini yemiş biriydim, hemen yatağımdan kalkıp ona katılacaktım, kahbe feleğe birlikte sövecektik; böylece de aramızda söyleşi başlayacaktı. ikimizin ortak yanı, kahbe feleğin sillesini yemiş olmamızdı. Oysa o sıra, ne kahbe feleğe, ne de başka kahbelere sövmek gelmiyordu içimden. Uyandığımı görünce başucuma gelip türkü söylemeye başladı.

Artık dayanamadım.

— Baksana, uyuyorum... Sen de başımda gürültü ediyorsun.
— Kalk be dayı, konuşalım.
— Ne konuşacağız?
— Dertleşiriz.
— Beni hiç uyutmadın ama... Gürültü edip durdun.
— Hep moral bozukluğundan işte... Moralim çok bozuk. Onun için, konuşalım, diyorum sana...

Sert sert,

— Ne konuşacağız yahu? diye bağırdım.
— Şundan, bundan konuşalım da moralimiz düzelsin.

öyle bir,

— Benim moralim düzgün! diye bağırdım ki, kim duysa moralimin bozuk olduğunu anlardı.

Nöbet süresi bitip gitti de, ben de ondan kurtuldum. Orda beni etkileyen üç nöbetçiden en çok sevdiğim Tokat'lı erdi. O, her nöbete gelişince, barakanın kapısına dayanır, hiç gözünü üstümden ayırmadan beni gözlerdi; ama

bakışlarında sevgi, sevecenlik vardı. Başımı çevirip ona bakmadığım halde, bana acıdığını sezinliyordum. Gözgöze gelişimizde, bakışlarından anlıyordum bunu. Bir insanın, tanımadığı birine, her neden olursa olsun acıması ne güzel duygudur. O er, beni tanımadan acıyordu, ama neden acıdığını bilmiyordum. Öbürleri gibi, benimle konuşmak istemiyor, nereli olduğumu sormuyordu.
Ya üçüncü, ya dördüncü nöbet tutuşuydu barakada, dayanamadı, o da sordu:
— Nerelisin amca?
Böylece onunla da söyleşiye başladık.
— Senin İşin zor... dedi.
— Neden? dedim.
— E, yalnızsın... dedi.
Sesi öyle üzgündü ki, benim yalnızlığımdan acı duyduğu belliydi. Kendi üzünçlerimi, dertlerimi unutup bu iyi yürekli eri avutmaya çalıştım:
— Yok canım, o kadar zor değil...
— Zordur, zordur...
— Yoo, ben alışığım...
— Hiç insan yalnızlığa alışır mıymış amca!...
— Ama ben memnunum...
— Yok canım, olmaz.
Bitürlü, yalnızlığımdan memnun olduğuma inanmıyor, durumuma acınıyordu.
İlkin onu çok yufka yürekli biri sanıp,
— Sen hiç tutuklulara nöbetçi durmadın mı? dedim.
— Cook dedi, ama onlar senin gibi yalnız değildi.
Bu er için, benim suçlu olup olmamam, suçluysam da suçumun türü değil, burada yalnız tutulmam önemliydi. Her nöbete gelişinde, benim yalnızlığımdan duyduğu üzünçü belirtiyor, ben de kendi dertlerimi unutup, çok mutlu olduğumu anlatarak onu avutmaya çalışıyordum.
Moralinin bozuk olduğunu söyleyen er, her nöbete gelişinde, o kötü sesiyle bağıra çağıra türküler söyledi. Saçlarını usturayla kazıtmıştı. Şapkasını, sol gözünü

örtecek kadar yana eğiyordu. Uzun boyluydu. Her nöbetinde, benimle konuşmasın diye yazı yazıyordum. O bu yazdıklarımı mektup sanmıştı. Bir nöbetinde bana,
— Amca bu mektupları nasıl postaya veriyorsun? diye sordu.
Hemen niyetini anladım.
— Postaya vermiyorum, dedim.
Memnun oldu. Güvenip de postaya verdirecek kimse bulamadığımı sanmıştı. Belki onu, benim gibi kahbe feleğin sillesini yemiş biri olarak kendime yakın bulurdum. Mektuplarımı postaya vermesi için ona verirdim. O, radyoların o günlerde «Sayın muhbir vatandaş» de-diklerindendi. Postaya vereceğim, diye benden aldığı gizli mektubu, o da götürür gerekli yere verirdi. Kahbe felek ona sillesini vurmuştu. Askerden kaçmış, mahkemeye verilmişti. «Sayın muhbir vatandaşslık yaparsa belki cezası affedilirdi.
— Postaya vermiyorsun ha? Elaltından mı göndereceksin? Yılışıyordu.
Sivas'ın köylüğünden olan er nöbete gelmişti. Yine söz arasında bir fırsatını yakalayıp «Benim amcam da Adalar'da oturur» diyordu. En sonunda,
— Hangisinde? diye sordum.
O yine.
— Adalar'da... dedi.
— Ama İstanbul'da dört ada var, dedim, hangisinde?
— Bilmem ki...
Sen hiç gitmedin mi amcanın yanına?

— Yoo... Gitmedim. Ama biliyorum, amcam Adalar'da oturuyor.

Amcasının Adalar'da oturduğunu söylerken gözlerinin içi gülüyordu. Bu sözü her tek- rarlayışında, bütün insanlarla, özellikle bütün güçlü, zengin insanlarla boy ölçüşür bir tutumu vardı.
— Ne kadar zamandır İstanbul'da askersin?
— Eh, işte iki yıl oluyor...
— Demek amcanı gidip görmedin.

– Görmedim ama Adalar'da oturuyor.
– O da gelip seni görmedi mi?
– l-lh..
– Haber de vermedin mi?
– Amcam beni tanımaz ki... Ama o Adalar'da oturuyor.
– Nerden biliyorsun?
– Babam rahmetli söylemişti. Dediydi ki babam rahmetli «Amcan Adalar'da oturuyor» dediydi.
– Ne iş yapar amcan?
– Adalar da oturan amcam mı?
Bir süre duraladıktan sonra.
– Rahmetli babamın dediğine göre önce hamal durmuş, sonra bekçi olmuş. Adalar'da
oturuyor.
Bir sabah erkenden uyandım, baktım. Tokat'lı nöbetçi kapıya dayanmış bana bakıyor.
Yüzünde onun yine avunmaya gereksindiğini anladım.
– Üzülme, geçeeer... dedim.
– Bizimki kolay, nasıl olsa geçer, dedi, ama yalnızlık zor...
– Hiç de değil vallahi, daha bile iyi... Başımı dinliyorum... Oooooh, ne güzel...
– Olur mu canım hiç... Bir kişi, cennetin bile tadı olmaz!
Bu söz üzerine birden çarpılır gibi oldum. «Bir kişi, cennetin bile tadı olmaz!» Evet doğru... Ama iki kişi de cenneti cehenneme çevirir, bu da doğru...
Ben o barakadaki kapalılıktan kurtuluncaya dek, saçlarını kazıtmış er her nöbete gelişinde yazdığım mektupları kendisiyle göndermemi istedi; Sivas'ın köylüğünden olan er de amcasının Adalar'da oturduğunu söyleyip böbürlendi. övündü; Tokat'lı er de yalnızlığıma acındı durdu, «Bir kişi, cennetin bile tadı yok!» dedi boyuna.
İkisini çok sevdiğim, birini de hiç sevmediğim o üç eri unutamıyacağım.

FARELER BİRBİRLERİNİ YER

BİR zamanlar... Memleketin birinde...
Hayır, masal değil bu... En doğrusu, yeriyle, zamanıyla anlatalım.
Zaman: Milâttan Sonra...
Yer: Bu yeryüzünde bir yer...
İşte yeri belli, zamanı belirli...
Gelelim olaya. Söylenilen zamanda adı geçen yerde, bir büyüük ambar varmış. Bu ambar tıklımtıklım yiyecek, yakacak, yunacak, giyecekle doluymuş. Herşey düzenlice ayrılmışmış. Pirinç, nohut, fasulya, bakla gibi kuru zerzevat biyanda, buğday arpa, çavdar, yulaf gibi tahıl biyanda... Sabunlar, yağlar ayrı yerde, giysiler, ayakkabılar ayrı yerde...
Söylenilen yerdeki, adı geçen zamandaki, sözü geçen büyüük ambarı, çok işbilir birisi yönetirmiş. Bu işbilir, becerikli yönetmen günün birinde ne yapacağını şaşırmış. Çünkü o ambarı fareler sarmış, yiyecekler günden güne eksiliyor, peynirler, peksimetler kemiriliyormuş.
Becerikli yönetmen elbet elleri böğründe oturmuyor, boş durmuyormuş. Canla başla farelere karşı savaşıyormuş. Ama ne yapsa bu savaşta başarı kazanamıyormuş. Kemirilen sabunlar, peynir tekerleri günden güne eksiliyormuş. Giysiler didik didik, parça parçaymış. Un çuvallarının içi fare yuvaları...
Ambarda farelerden hiç mi hiç aman yok.. Kavurmaları, tahılları yedikçe semirip şişiyorlar, şişdikçe azıp dolaşıyorlar, üreyip artıyorlar... Ambar farelerle dolmuş. O koskoca ambarı fareler ordusu işgal etmiş. Artık başa çıkılır gibi değilmiş. Yalnız yiyecekleri yemek, elbiseleri kemirmek, peyniri sucuğu dişlemekle kalmıyor, ayakkabıları, derileri, tahtaları bile kemire kemire dişlerini, tırnaklarını biliyorlarmış.
Fareler bol bol beslene beslene kedi kadar irileşmişler, gitgide semirip köpek kadar olmuşlar. Hiç dur durak yok, ambarın içinde koşup oynayıp, atlayıp sıçrayıp

koşuyorlarmış. Üstelik ambarın en güneşli, en güzel, en görüntülü yerlerini de onlar kapmışlar.

Becerikli yönetmen, farelere karşı amansız savaşını sürdürüyormuş. Ambarın her yerine, her kıyı bucağına en etkili fare zehiri koymuş; hiç İşe yaramamış. İşe yaramadıktan başka, insanların keyif verici zehirlere alışmaları gibi ambardaki fareler, de ambar yönetmeninin ölsünler diye oraya buraya yerleştirdiği zehirlere öylesine alışmışlar ki, günden güne daha çok zehir istemeye başlamışlar. Zehirleri her- gün biraz daha artırılarak verilmezse, ambarı yıkacak gibi tepiniyorlarmış.
Ambar yönetmeni, en avcı kedileri toplayıp gece ambara bırakmış. Ama ertesi sabah ambarda, zavallı kedilerin yalnız tüyleriyle bir iki parça kemiğini bulabilmiş. Farelerle kediler baş edemiyorlar, en etkili zehirler bile onları öldürmüyormuş.
Ambarın becerikli yönetmeni büyük kapanlar kurmaya başlamış. Kapana yakalanan fare oluyormuş ama gecede beş fare kapana tutulsa, günde en az yirmi-otuz fare ürüyormuş.
Sonunda yönetmen düşüne taşına kendince bir yol bulmuş. Üç tane büyük demir kafes yaptırmış. Kapana yakalanan canlı fareleri bu kafeslere atıyormuş. Her kafes farelerle dolmuş. Yönetmen kafeslerdeki farelere yiyecek hiçbirşey vermiyormuş. Bir gün. üç gün, beş gün kafeste aç kalan fareler İçlerinde en zayıf olan kendilerinden birini parçalayıp yemişer. Karınlarını doyurmuşlar. Bir zaman sonra yine acıkınca aralarında dalaşmaya başlamışlar. Bu kanlı dalaşma sonunda, yine içlerinden birini boğup, parçalayıp yemişler... İşte böyle böyle her üç kafesteki farelerin sayısı günden güne azalıyormuş. En kodamanları kalıyor, güçsüzler, ufaklar parçalanıp yeniliyormuş.
Fare dolu kafesler kanlı savaş alanına dönmüş. Sonunda her kafeste üçer, beşer fare

kalmış. Bu kez, geri kalan fareler, karınlarının acıkmasını beklemeden, içlerinden birinin üzerine atılıp onu parçalamaya başlamışlar. Çünkü içgüdüleriyle biliyorlarmış ki, biri ötekini parçalamazsa, nasıl olsa o kendini parçalayacak.
işte buyüzden, kendi canlarını kurtarmak isteyen fareler içlerinden birini, uyurken, uyuklarken, dalgınlığından yararlanarak boğup parçalıyorlarmış. Dahası, kafeste ikisi, üçü birleşip, birinin üzerine atıldığı bile oluyormuş. Aralarında o birleşenler de, sonunda, bir punduna getirip birbirlerini yiyorlarmış.
Sonunda her kafeste tek fare kalmış, en iri en büyük, en kurnaz, en güçlü fare...
Becerikli yönetmen, her kafeste birer fare kalınca kafeslerin kapılarını açıp, fareleri teker teker ambarın içine salmış.
Kendi türlerini yemeye alışmış, yani canavarlaşmış olan o besili, kocaman üç fare, kafeslerinden kurtulunca ambarda ne kadar fare varsa üzerlerine atılıp onları boğmaya, paralayıp parçalamaya başlamışlar. Bikez canavarlaşmış olduklarından, yediklerini yiyor, yiyemediklerini de, onlar kendisini boğup yemesin diye, öz güvenceleri için öldürüyorlarmış.
İşte böylece, söylenilen zamandaki, adı geçen yerdeki, sözü geçen ambar, hiç olmazsa bir süre İçin farelerden kurtulmuş.
Olay burda bitiyor.
Şimdi sîzlere bir soru: Becerikli ambar yönetmeninin aklına, şeytanın bile aklına gelmeyecek bu kurnazlık nasıl geliyor? Fareleri birbirlerine yedirerek onları yoketme yöntemini nasıl buluyor?
Cevap: Çünkü o becerikli yöneltmen, kendisi de, kendi türdeşlerini yok ede ede sağ kalan en güçlü fare gibi, kendi arkadaşlarını yiye yiye, yok ede ede, o büyüüük ambarın baş yönetmeni olmuştu. Kendi yaşamındaki başarı yöntemini farelere uygulamıştı.

Sonuç: Fareler, birbirlerini yerler! ...

O NE NAMUSSUZDUR O

Aaaah, ah!.. Onun ne alçak, ne namussuz olduğunu bilemezsin monşer. Hiçbir sözüne güvenilmez. On paralık haysiyeti yoktur. Yıllar var, onunla konuşmuyorum. Selâmı sabahı kes
tim artık.
Anlatsam, vallahi şaşar kalırsın. Ama bak, çok rica ederim, bu anlattıklarım aramızda kalsın. Ben yine de ahlâksızlıklarının duyulup yayılmasını istemiyorum.

Bak anlatayım. Bu seninki bir zamanlar bir kıza tutulmuş. Daha doğrusu bekâr diye tanıtmış kıza kendini, zavallı kızda ne bilsin, evlenme umuduyla kuşkulanmamış. Hani kız da, bir içim su monşer. Hangi güzellik yarışmasına girse, vallahi kazanır.
Seninki bigün bana geldi. Ama ölü gibi, bitmiş.
— Neyin var böyle, nedir bu halin? dedim.
— Ben artık yaşayamam, kendimi öldüreceğim, dedi.
— Dur, ağlama... Ayıptır. Çoluğun çocuğun var. Yazık değil mi canına kıyacaksın. Ne oldu anlat!
Namusa dokunur bişey geldi başına sandım. Oysa o kız, bunun evli barklı olduğunu duyunca, ilgisini kesmiş. Seninki de deliye dönmüş. O yaşlarda körpe kızlara tutulanlar hep böyle olur.
— Bir gececik muradıma ersem, bütün varlığımı vermeye razıyım... deyip duruyor.
Bütün varlığı dediği de ne tutar, biliyor musun monşer, o zamanın parasıyla enazından onbeş milyon lira...
Ellerime sarıldı:
— Hayatımı kurtar. Bu İşi senden başkası yapmaz. Aman bir yolunu bul. Bir gececik muradıma ereyim, ne İstersen veririm. Bu işimi yap benim, bu yaz karınla birlikte benim

hesabıma bir ay yurtdışı gezisine çık. İstediğin yere git... Bütün masrafların benden.

— İyi ama, dedim, sen bunca yıllık evlisin. Çocukların var.

— Arabamı da veriyorum, şoförüm emrinde... dedi.

Kendi kızı, tutulduğu kızdan büyük. Sevcağızın bir umudu da yok ki, seninkine yüz- versin.

Ne de olsa arkadaş, hatırını kıramadım. Karımın uzak akrabalarından bir hayta oğlan vardır, ipsiz kopuğun biri. Ama it, çok yakışıklı. ikidebir gelir eve, «Enişte senin bu kadar yüksek yerlerde tanıdığın var, beni bir baltaya sap edemedin. Sâyende ben de bir ekmek sahibi olayım.» der durur. Aklıma o serseri geldi. Çağırdım oğlanı.

— Dediklerimi yaparsan, sana iyi bir iş bulurum, dedim.

Oğlan, dedimlerimi yaptı. Bir haftaya kalmadı, kızı kafesledi. Bunlar sözde nişanlana
caklar. Kızı, «Nişanı çok sâde, kendi aramızda yapalım, düğünü de çok şatafatlı yaparız» diye kandırdık.

Neyse, kız yola geldi. Bu seninkinin Pendik'te bir evi var, o biçim, kötü işleri için kullanır. Nişan yapacağız diye bir gece kızı attık o eve. Epey de kalabalık olduk. Sabaha kadar yenildi, içildi. Sabaha karşı kız zom oldu, kendini bilmeden yatağa serildi. O benim karımın akrabası olan serserinin eline birkaç para verdim, onu evden savdım. Vallahi o parayı bile cebimden verdim. Maksat, seninkinin işi görülsün. Neyse, bıraktım ikisini evde, biz çıktık. Ertesi gün kız yatakta bir de gözünü açıyor ki, yanında seninkisi... İş işten geçmiş. Zavallı kız ne ne yapsın artık.

Biz de bir ay yurtdışı gezisi için seninkin- den söz aldık ya, hemen karımla pasaportumuzu çıkardık. Gezi bavulumuzu hazırladık. Seninkine telefon ettim:

— Biz hazırız. Arabanı gönderirken, ne yollayacaksan şoförünle yolla.

Monşer, ne dedi biliyor musun? Vallahi inanmazsın. «Araba bana gerekli!» demez mi!

Verdiği sözünü hatırlattım.

— Sen bişey yapmadın ki, kızın bende zaten gözü vardı. Bu

— işler zorla olmaz! Gönlü olmasa kız hiç koynuma girer miydi! dedi.

Ahlâksızlığın bu kertesi karşısında dondum kaldım monşer. Hiç sesimi çıkarmadım.

Seninki işte böyle bir namussuzdur. Sözüne güvenilmez, yalancıı...

Bütün bu olup bitenlerden sonra bigün yine kalkıp geldi bana. Hiç yüzlemedim. Yeni bir fabrika kuracakmış da, makinelerini Amerika'dan getirtmek için döviz vermiyorlarmış. 290 bin dolarlık döviz gerekiyormuş. O zamanlar, bir dolar resmî kurdan 280 kuruş, ama karaborsada on lira. Yalnız aradaki fark, iki milyon lirayı geçiyor.

— Bir yıldır, dövizi alamadım. Batacağım. Yandım. Sonra sen aklıma geldin. Yaparsın bu işi... Bir yap, ben de seni fabrikama ortak alırım.

Monşer, güvenilmezki... Fabrikaya ortak yapar, bir de bakarsın, üst borçlu çıkarmış. Onun için,

— Ortaklık istemem! dedim.

— Öyleyse, yarım milyon senin...

İşimi gücümü bıraktım, atladığım gibi uçağa doğru Ankara'ya. Maliye Bakanına bu fabrikanın memleketimiz için ne kadar yararlı olduğunu anlatıncaya kadar göbeğim çatladı. Ama en sonunda döviz müsaadesini kopardım. Döndüm İstanbul'a.

Seninki görünürlerde yok.

Monşer, bırak vereceği yarım milyonu, bırak fabrika ortaklığını, benim Ankara'ya gidiş-dönüş uçak biletinin-parası bile cebimden gitti. Yüzümü kızartıp istedim parayı. Ne dedi, biliyor musun monşer, söylesem, dünyada inanmazsın.

— Kanunsuz bir işlem yapılmadı ki... Ö dövizi almak benim hakkımdı. İstedim. Verdiler.

O ne namussuzdur oooo... hiçbir sözüne inanılmaz.

Sanki bütün bunlar olmamış, aramızda hiçbişey geçmemiş gibi bigün yine geldi.

— İflas ediyorum, yandım, bittim… dedi.

Efendim, fabrikası, apartmanı, herşeyi var da, nakit sermayesi, tükenmiş. Parasızlıktan İşlerini kapatacakmış nerdeyse.

— Yarım milyon liram olsa işlerim yoluna girecek. Yüzde otuz faiz vermeye hazırım. Aman bana bir bankadan kredi bul.

— Yaparım, dedim.

— Sen de bana bu iyiliği yaparsan, bu yaz için, benim Büyukada'daki köşk emrinde… dedi.

Hasta halimde gittim Ankara'ya. «Partimizin şöyle etkili adamıdır, böyle sevilen insanıdır. Küstürmeye gelmez aman…» diye diller dökerek, buna yüzde oniki faizle banka kedisi çıkarttım. Bu iyiliği kim kime yapar monşer?

Yaz geldi. Biz artık Büyükada'ya, senin- kinin köşküne taşınacağız diye hazırlanıyoruz. Köşkün anahtarını almak için gittim seninkine. Ne dese beğenirsin monşer,

— O kredi zaten benim hakkımdı, nasıl olsa vereceklerdi... demesin mi!

O ne namussuzdur, o ne alçaktır, anlatamam monşer…

Hiç sesimi çıkarmadım. Aradan zaman geçti. Seninki yine bigün çıkageldi. Bir devlet kuruluşunun büyük bir teahhüt işi varmış. Rakibi olan iki firmaya vermezler de, işi buna verirlerse, en azından üç milyon lira kazanacakmış… O zamanın milyonları bunlar monşer, sahici milyon, şimdikilerinden değil.

— Yap bana bu işi, sana istediğin yerden bir evlik arsa… dedi.

Müsteşar sınıf arkadaşımdı. Gidip, böyleyken böyle diye durumu anlattım. «Kanunen olamaz ama, senin hatırın için bir olur yolunu bulmaya çalışırız» dedi. Eksik olmasın, bir yolunu da buldu. O iki firmayı aradan çıkardılar. O iş seninkinin üstünde kaldı. İşi yaptı kotardı, bitirdi.

Seninkinden hiç ses yok. Sonunda kalktım gittim. Bana ne dedi biliyor musun monşer, vallahi aklın durur...

— Açıkartırma bu... Dileyen girer. Biz de girdik. Fiyat kırdık. Bizde kaldı. Senin bir yardımın dokunmadı ki...

İşte o böyle bir namussuzdur, böyle bir alçaktır ki, alçaklıkta dünya rekorunu kimse onun elinden alamaz. Onun ne namussuz, ne alçak, ne sahteci olduğunu benden iyi kimse bilemez.

Karısından nasıl ayrıldığını bilir misin Anlatayım da dinle. Ama bak, allaşkına kimseye söyleme, aramızda kalsın. Karısından ayrılmak istiyor, ama kadın bitürlü boşanmıyor. Kadına paralar, katlar veriyor, kadın yine de boşanmıyor. Avukatlara dünyanın parasını yedirmiş, boşanamamış. Geldi bana.

— Bu işi ancak sen yaparsın, aman beni kurtar karımdan... dedi.

Eski namussuzluklarını bildiğim için, yine alçaklık eder, özünde durmaz diye ben bu kez ağırdan aldım.

— Sen bu işi yap. Şişli'deki apartımanda bir daire emrinde. Hiç kira vermeden istediğin kadar otur.

Benim kendi katım var, ama o günlerde kızımı evlendirecektim, böyle bir daire gerekli bize... Ben hemen iş giriştim.

Monşer, iki aya kalmadan şeninkini karısından çatır çatır boşattırdım. Hani o anlatmıştım, bizim hanımın bir hayta oğlan akraba- bası var diye, işte onu havagazı memuruymuş gibi kadının evine sokturdum. Benim hazırladığım plâna göre serseri oğlan daireye girer girmez, anadandoğma soyunmuş. Yatak odasına dalıp yatağa girmiş, orasını darmadağın etmiş. Neye uğradığını şaşıran kadın da feryat ediyormuş.

Biz önceden polise ihbarımızı yapmıştık. Polisler tam zamanında gelip evi bastı. Yatağın içinde çırılçıplak yakaladı bizim serseri oğlanı, Kadını suçüstü yaptılar. Hadi, boşanmasın da görelim bakalım. Seninki, mahkemede ilk duruşmada boşandı. Ama ne dedi, biliyor musun monşer!

Ben karımı kendi elimle uygunsuz durumda suçüstü yakalattım. Bundan sana ne!..

O ne namussuzdur ooo, o ne alçaktır ooo... O ne ahlâksızdır ooo...
İkinci Dünya Savaşı'nın en civcivli günleri... Yalnız çok rica ederim, bu söylediklerim aramızda kalsın. O günlerde gemilerle taşıma durdurulmuş. Hükümet gemilere elkoymuş. Bu seninkinin elinde bilmem kaç bin ton hurda demir var. Hurda demirleri bir yabancı ülkeye satmış, ama gemi bulup hurdaları taşıtamadığından parasını da alamıyor. Geldi bana. Nasıl yalvarıyor monşer, görsen, vallahi acırsın.
— Ne istersen vereceğim, tek gör şu işimi... diyor.
Milyon istesem verecek. Ben yine kendi
sine bıraktım.
— Sen gemi tahsis ettir, yüzbinini al... dedi.
Ankara'ya gittim. Vallahi yirmidört saatte işini yaptırttım. Buna bir gemi ayırdılar. Telgrafla müjdeyi verdim. Telgrafıma cevap bile vermedi monşer, bir cevap bile... Üstelik, ne dedi bana, biliyor musun? Tasarlıyamazsın monşer.
— Sen bana Ankara'ya gitmeden, demirleri taşıma için gemi izni çıkmıştı... demez mi!
işte o günden sonra, artık selâmı sabahı kestim. Aaaah, ah... O ne namussuzdur ooo.. O ne alçaktır oooo... O ne ahlâksızdır ooo... Monşer, onu ben bilirim, beni...